

Κατὰ Λουκᾶν

Ἐπειδήπερ¹ πολλοὶ ἐπεχείρησαν² ἀνατάξασθαι³ διήγησιν⁴ περὶ τῶν **1**
 πεπληροφορημένων⁵ ἐν ἡμῖν πραγμάτων,⁶ καθὼς παρέδωκαν ἡμῖν οἱ **2**
 ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται⁷ καὶ ὑπηρέται⁸ γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξεν **3**
 καὶ ἐγώ, παρηκολουθηκότες⁹ ἄνωθεν¹⁰ πᾶσιν ἀκριβῶς,¹¹ καθεξῆς¹² σοι
 γράψαι, κράτιστε¹³ Θεόφιλε,¹⁴ ἵνα ἐπιγινῶς περὶ ὧν κατηχήθης¹⁵ **4**
 λόγων τὴν ἀσφάλειαν.¹⁶

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας ἱερεῖς τις **5**
 ὀνόματι Ζαχαρίας,¹⁷ ἐξ ἐφημερίας¹⁸ Ἀβιά: καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν
 θυγατέρων¹⁹ Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἑλισάβετ.²⁰ Ἦσαν δὲ **6**
 δίκαιοι ἀμφότεροι²¹ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς
 ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασιν²² τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι.²³ Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς **7**
 τέκνον, καθότι²⁴ ἡ Ἑλισάβετ²⁰ ἦν στείρα,²⁵ καὶ ἀμφότεροι²¹
 προβεβηκότες²⁶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν.

¹ ἐπειδήπερ, inasmuch as, since. ² ἐπιχειρέω, endeavor, attempt. ³ ἀνατάσσομαι, arrange in order, compile. ⁴ διήγησις, εὖς, ἡ, narrative, account. ⁵ πληροφωρέω, fulfill, accomplish fully. ⁶ πρᾶγμα, τὸς, τό, deed, matter. ⁷ αὐτόπτης, οὗ, ὁ, eyewitness. ⁸ ὑπηρέτης, οὗ, ὁ, servant, assistant. ⁹ παρακολουθεῖν, follow closely, investigate. ¹⁰ ἄνωθεν, from above, again. ¹¹ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹² καθεξῆς, successively, in order. ¹³ κράτιστος, most noble, most excellent. ¹⁴ Θεόφιλος, οὗ, ὁ, Theophilus. ¹⁵ κατηχέω, teach by word of mouth. ¹⁶ ἀσφάλεια, ας, ἡ, certainty, security. ¹⁷ Ζαχαρίας, οὗ, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁸ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ¹⁹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ²⁰ Ἑλισάβετ, ἡ, Elisabeth, Elisabeth. ²¹ ἀμφότεροι, both, both of two. ²² δικαίωμα, τὸς, τό, regulation, righteous deed. ²³ ἄμεμπτος, blameless. ²⁴ καθότι, according as, because. ²⁵ στείρος, barren. ²⁶ προβαίνω, go forward, advance.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν¹ αὐτὸν ἐν τῇ τάξει² τῆς ἐφημερίας³ αὐτοῦ 8
ἐναντι⁴ τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος⁵ τῆς ἱερατείας,⁶ ἔλαχεν⁷ τοῦ θυμιάσαι⁸ 9
εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου. Καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ 10
προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος.⁹ Ὡφθη δὲ αὐτῷ 11
ἄγγελος κυρίου, ἐστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου¹⁰ τοῦ θυμιάματος.
Καὶ ἐταράχθη¹¹ Ζαχαρίας¹² ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν¹³ ἐπ' αὐτόν. 12
Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία:¹² διότι¹⁴
εἰσηκούσθῃ¹⁵ ἡ δέησίς¹⁶ σου, καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ¹⁷ γεννήσει
υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. Καὶ ἔσται χαρά σοι 14
καὶ ἀγαλλίασις,¹⁸ καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει¹⁹ αὐτοῦ χαρήσονται. 15
Ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα²⁰ οὐ μὴ
πίῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται²¹ ἔτι ἐκ κοιλίας²² μητρὸς
αὐτοῦ. Καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν 16
θεὸν αὐτῶν: καὶ αὐτὸς προελεύσεται²³ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι 17
καὶ δυνάμει Ἡλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ
ἀπειθεῖς²⁴ ἐν φρονήσει²⁵ δικαίων, ἐτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν
κατεσκευασμένον.²⁶ Καὶ εἶπεν Ζαχαρίας¹² πρὸς τὸν ἄγγελον, Κατὰ τί 18
γνώσομαι τοῦτο; Ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης,²⁷ καὶ ἡ γυνή μου
προβεβηκυῖα²⁸ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος 19

¹ ἱερατεύω, be a priest, perform priestly service. ² τάξις, εως, ἡ, arranging, order. ³ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ⁴ ἐναντι, before (gen), before. ⁵ ἔθος, ους, τό, custom. ⁶ ἱερατεία, ας, ἡ, priestly office, priesthood. ⁷ λαγχάνω, chose by lot, receive. ⁸ θυμιάω, burn or offer incense, burn incense. ⁹ θυμιάμα, τος, τό, incense. ¹⁰ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹¹ ταράσσω, trouble, agitate. ¹² Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹³ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁴ διότι, because, on this account. ¹⁵ εἰσακούω, listen, hear. ¹⁶ δέησις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹⁷ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ¹⁸ ἀγαλλίασις, εως, ἡ, delight, great joy. ¹⁹ γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ²⁰ σίκερα, τό, beer, liquor. ²¹ πλήθω, fill. ²² κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²³ προέρχομαι, go in front, precede. ²⁴ ἀπειθής, disobedient, unbelieving. ²⁵ φρόνησις, εως, ἡ, way of thinking, insight. ²⁶ κατασκευάζω, prepare, build. ²⁷ πρεσβύτης, ου, ὁ, old man. ²⁸ προβαίνω, go forward, advance.

εἶπεν αὐτῷ, Ἐγὼ εἰμι Γαβριήλ¹ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· καὶ
 ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σε, καὶ εὐαγγελίσασθαι σοι ταῦτα. Καὶ 20
 ἰδοὺ, ἔση σιωπῶν² καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι, ἄχρι ἥς ἡμέρας
 γένηται ταῦτα, ἄνθ³ ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες
 πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν⁴ 21
 τὸν Ζαχαρίαν·⁵ καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν⁶ αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. 22
 Ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς· καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι
 ὀπτασίαν⁷ ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων⁸ αὐτοῖς, καὶ
 διέμενε⁹ κωφός.¹⁰ Καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν¹¹ αἱ ἡμέραι τῆς 23
 λειτουργίας¹² αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν¹³ Ἑλισάβετ¹⁴ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ 24
 περιέκρυβεν¹⁵ ἑαυτὴν μῆνας¹⁶ πέντε, λέγουσα ὅτι Οὕτως μοι 25
 πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν¹⁷ ἀφελεῖν¹⁸ τὸ ὄνειδος¹⁹ μου
 ἐν ἀνθρώποις.

Ἐν δὲ τῷ μηνὶ¹⁶ τῷ ἕκτῳ²⁰ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριήλ¹ ὑπὸ τοῦ θεοῦ 26
 εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἥ ὄνομα Ναζαρέτ,²¹ πρὸς παρθένον²² 27
 μεμνηστευμένην²³ ἀνδρί, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυίδ· καὶ τὸ
 ὄνομα τῆς παρθένου²² Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν 28

¹ Γαβριήλ, ὁ, Gabriel. ² σιωπάω, be silent, keep silence. ³ ἀντί, instead of, in place of. ⁴ προσδοκάω, wait for, look for. ⁵ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁶ χρονίζω, spend or take time, delay. ⁷ ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ⁸ διανεύω, make a sign, nod continually. ⁹ διαμένω, remain, continue. ¹⁰ κωφός, deaf, dumb. ¹¹ πλήθω, fill. ¹² λειτουργία, ας, ἡ, service, ministry. ¹³ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁴ Ἑλισάβετ, ἡ, Elisabeth, Elisabeth. ¹⁵ περικρύπτω, conceal, hide. ¹⁶ μῆν, ὁ, month, certainly. ¹⁷ ἐπεῖδεν, looked upon, regarded. ¹⁸ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹⁹ ὄνειδος, ους, τό, disgrace, reproach. ²⁰ ἕκτος, sixth. ²¹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ²² παρθένος, ου, ἡ, virgin. ²³ μνηστεύω, ask in marriage.

εἶπεν, Χαῖρε, κεχαριτωμένη·¹ ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν
 γυναιξίν. Ἡ δὲ ἰδοῦσα διαταράχθη² ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ 29
 διελογίζετο³ ποταπὸς⁴ εἶη ὁ ἀσπασμὸς⁵ οὗτος. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος 30
 αὐτῇ, Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. Καὶ ἰδού, 31
 συλλήψῃ⁶ ἐν γαστρί,⁷ καὶ τέξῃ⁸ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ
 Ἰησοῦν. Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου⁹ κληθήσεται· καὶ 32
 δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ 33
 βασιλεύσει¹⁰ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας
 αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Εἶπεν δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον, Πῶς 34
 ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ¹¹ ἄνδρα οὐ γινώσκω; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος 35
 εἶπεν αὐτῇ, Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται¹² ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου
 ἐπισκιάσει¹³ σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. 36
 Καὶ ἰδού, Ἑλισάβετ¹⁴ ἡ συγγενής¹⁵ σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα⁶ υἱὸν
 ἐν γήρει¹⁶ αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν¹⁷ ἕκτος¹⁸ ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ
 στείρα.¹⁹ Ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει²⁰ παρὰ τῷ θεῷ πᾶν ῥήμα. Εἶπεν δὲ 37
 Μαριάμ, Ἰδού, ἡ δούλη²¹ κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥήμά σου. Καὶ
 ἀπήλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Ἀναστᾶσα δὲ Μαριάμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν 39

ὄρειν²² μετὰ σπουδῆς,²³ εἰς πόλιν Ἰούδα,²⁴ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν 40

¹ χαριτόω, bestow favor on, favor highly. ² διαταράσσω, trouble greatly, agitate. ³ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁴ ποταπός, what kind of? what type of? ⁵ ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ⁶ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁷ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁸ τίκτω, give birth to, bear. ⁹ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁰ βασιλεύω, reign, rule. ¹¹ ἐπεὶ, when, since. ¹² ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹³ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁴ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ¹⁵ συγγενής, kindred, relative. ¹⁶ γῆρας, ρως, τό, old age. ¹⁷ μὴν, ὁ, month, certainly. ¹⁸ ἕκτος, sixth. ¹⁹ στείρος, barren. ²⁰ ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ²¹ δούλη, ης, ἡ, female slave, bondwoman. ²² ὄρεινός, hill country, mountainous. ²³ σπουδῇ, ἧς, ἡ, haste, diligence. ²⁴ Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas.

οἶκον Ζαχαρίου,¹ καὶ ἡσπάσατο τὴν Ἑλισάβετ.² Καὶ ἐγένετο ὡς 41
 ἤκουσεν ἡ Ἑλισάβετ² τὸν ἀσπασμὸν³ τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησεν⁴ τὸ
 βρέφος⁵ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁶ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη⁷ πνεύματος ἁγίου ἡ
 Ἑλισάβετ,² καὶ ἀνεφώνησεν⁸ φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν, Εὐλογημένη 42
 σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας⁶ σου. Καὶ 43
 πόθεν⁹ μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς με; Ἴδου 44
 γάρ, ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ³ σου εἰς τὰ ὦτά μου,
 ἐσκίρτησεν⁴ τὸ βρέφος⁵ ἐν ἀγαλλιάσει¹⁰ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁶ μου. Καὶ 45
 μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις¹¹ τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ
 παρὰ κυρίου. Καὶ εἶπεν Μαριάμ, Μεγαλύνει¹² ἡ ψυχὴ μου τὸν 46
 κύριον, καὶ ἡγαλλίασεν¹³ τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί¹⁴ μου. 47
 Ὅτι ἐπέβλεψεν¹⁵ ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν¹⁶ τῆς δούλης¹⁷ αὐτοῦ. Ἴδου γάρ, 48
 ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν¹⁸ με πᾶσαι αἱ γενεαί. Ὅτι ἐποίησέν μοι 49
 μεγαλεῖα¹⁹ ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ τὸ ἔλεος²⁰ αὐτοῦ 50
 εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Ἐποίησεν κράτος²¹ ἐν 51
 βραχίονι²² αὐτοῦ· διεσκόρπισεν²³ ὑπερηφάνους²⁴ διανοία²⁵ καρδίας
 αὐτῶν. Καθεῖλεν²⁶ δυνάστας²⁷ ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσεν²⁸ ταπεινούς.²⁹ 52
 Πεινῶντας³⁰ ἐνέπλησεν³¹ ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας³² ἐξαπέστειλεν³³ 53
 κενούς.³⁴ Ἀντελάβετο³⁵ Ἰσραὴλ παιδὸς³⁶ αὐτοῦ, μνησθῆναι³⁷ ἐλέους,²⁰ 54

¹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ² Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ³ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ⁴ σκιρτάω, leap, leap for joy. ⁵ βρέφος, ους, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁶ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁷ πλήθω, fill. ⁸ ἀναφωνέω, cry out, call out. ⁹ πόθεν, from where? whence. ¹⁰ ἀγαλλίασις, εως, ἡ, delight, great joy. ¹¹ τελείωσις, εως, ἡ, perfection, fulfillment. ¹² μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹³ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ¹⁴ σωτήρ, ἦρος, ὁ, savior, deliverer. ¹⁵ ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ¹⁶ ταπείνωσις, εως, ἡ, humiliation, humble state. ¹⁷ δούλη, ης, ἡ, female slave, bondwoman. ¹⁸ μακαρίζω, consider blessed, happy. ¹⁹ μεγαλεῖος, greatness, magnificence. ²⁰ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ²¹ κράτος, ους, τό, power, dominion. ²² βραχίων, ονος, ὁ, arm, strength. ²³ διασκορπίζω, scatter, separate. ²⁴ ὑπερήφανος, arrogant, haughty. ²⁵ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ²⁶ καθαιρέω, take down, pull down. ²⁷ δυνάστης, ου, ὁ, ruler, sovereign. ²⁸ ὑψώω, lift up, exalt. ²⁹ ταπεινός, humble, downcast. ³⁰ πεινάω, hunger, am hungry. ³¹ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ³² πλουτέω, be rich, become rich. ³³ ἐξαποστέλλω, send forth. ³⁴ κενός, empty, vain. ³⁵ ἀντιλαμβάνομαι, help, take part in. ³⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ³⁷ μνησκόμαι, remember, recall.

καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ
σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἔμεινεν δὲ Μαριάμ σὺν αὐτῇ ὥσει¹ μῆνας² τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς 56
τὸν οἶκον αὐτῆς.

Τῇ δὲ Ἑλισάβετ³ ἐπλήσθη⁴ ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν⁵ αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν 57
υἷόν. Καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι⁶ καὶ οἱ συγγενεῖς⁷ αὐτῆς ὅτι 58
ἐμεγάλυνεν⁸ κύριος τὸ ἔλεος⁹ αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον¹⁰
αὐτῇ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ¹¹ ἡμέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν¹² τὸ παιδίον: 59
καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν.¹³ Καὶ 60
ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης.
Καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν ὅτι Οὐδεὶς ἐστὶν ἐν τῇ συγγενείᾳ¹⁴ σου ὃς 61
καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. Ἐνένευον¹⁵ δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν 62
θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. Καὶ αἰτήσας πινακίδιον¹⁶ ἔγραψεν, λέγων, 63
Ἰωάννης ἐστὶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ: καὶ ἐθαύμασαν πάντες. Ἀνεώχθη δὲ 64
τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα¹⁷ καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει
εὐλογῶν τὸν θεόν. Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας 65
αὐτούς: καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὄρεινῃ¹⁹ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο²⁰ πάντα τὰ
ῥήματα ταῦτα. Καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, 66
λέγοντες, Τί ἄρα²¹ τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; Καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ'

¹ ὥσει, like, about. ² μῆν, ὁ, month, certainly. ³ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ⁴ πλήθω, fill. ⁵ τίκτω, give birth to, bear. ⁶ περίοικος, ου, ὁ, living around, in the neighborhood. ⁷ συγγενής, kindred, relative. ⁸ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ⁹ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹⁰ συγχαίρω, rejoice with. ¹¹ ὀγδοος, eighth. ¹² περιτέμνω, circumcise, circumcise. ¹³ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁴ συγγένεια, ας, ἡ, kinship, relatives. ¹⁵ ἐνένυω, nod, make signs. ¹⁶ πινακίδιον, ου, τό, tablet for writing. ¹⁷ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁸ περιοικέω, be in the neighborhood of. ¹⁹ ὄρεινός, hill country, mountainous. ²⁰ διαλαλέω, discuss, converse together. ²¹ ἄρα, so? (introduces a question).

αὐτοῦ.

Καὶ Ζαχαρίας¹ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη² πνεύματος ἁγίου, καὶ 67
 προεφήτευσεν,³ λέγων, Εὐλογητὸς⁴ κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι 68
 ἐπεσκέψατο⁵ καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν⁶ τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ ἡγείρεν 69
 κέρας⁷ σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ τοῦ παιδὸς⁸ αὐτοῦ – καθὼς 70
 ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ
 – σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων 71
 ἡμᾶς: ποιῆσαι ἔλεος⁹ μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι¹⁰ 72
 διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ, ὅρκον¹¹ ὃν ὤμοσεν¹² πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα 73
 ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, ἀφόβως,¹³ ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν 74
 ῥυσθέντας,¹⁴ λατρεῦειν¹⁵ αὐτῷ ἐν ὁσιότητι¹⁶ καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον 75
 αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. Καὶ σύ, παιδίον, προφήτης 76
 ὑψίστου¹⁷ κληθήσῃ: προπορεύσῃ¹⁸ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου
 ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ: τοῦ δοῦναι γνῶσιν¹⁹ σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ 77
 ἐν ἀφέσει²⁰ ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα²¹ ἐλέους⁹ θεοῦ ἡμῶν, ἐν 78
 οἷς ἐπεσκέψατο⁵ ἡμᾶς ἀνατολὴ²² ἐξ ὕψους,²³ ἐπιφάναι²⁴ τοῖς ἐν σκότει 79
 καὶ σκιᾷ²⁵ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῆναι²⁶ τοὺς πόδας ἡμῶν
 εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

¹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ² πλήθω, fill. ³ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁴ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ⁵ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁶ λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption. ⁷ κέρας, ατος, τό, horn. ⁸ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁹ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹⁰ μμνήσκομαι, remember, recall. ¹¹ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹² ὀμνύω, swear, take an oath. ¹³ ἀφόβως, fearlessly. ¹⁴ ῥύομαι, rescue, save. ¹⁵ λατρεύω, serve, worship. ¹⁶ ὁσιότης, ητος, ἡ, piety, holiness. ¹⁷ ὕψιστος, highest, most high. ¹⁸ προπορεύομαι, go on before, precede. ¹⁹ γνῶσις, εως, ἡ, wisdom, knowledge. ²⁰ ἀφesis, εως, ἡ, release, forgiveness. ²¹ σπλάγχνα, ων, τά, bowels, compassion. ²² ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ²³ ὕψος, ους, τό, height, heaven. ²⁴ ἐπιφαίνω, appear, shine. ²⁵ σκιά, ᾶς, ἡ, shadow, thick darkness. ²⁶ κατευθύνω, lead, direct.

Τὸ δὲ παιδίον ἠϋξανε¹ καὶ ἐκραταιοῦτο² πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς 80
ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως³ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθεν δόγμα⁴ παρὰ Καίσαρος⁵ 2
Αὐγούστου,⁶ ἀπογράφεσθαι⁷ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.⁸ Αὕτη ἡ 2
ἀπογραφὴ⁹ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος¹⁰ τῆς Συρίας¹¹ Κυρηνίου.¹² 3
Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι,⁷ ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. 4
Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρέτ,¹³ εἰς
τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαυίδ, ἣτις καλεῖται Βηθλέεμ,¹⁴ διὰ τὸ εἶναι
αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριάς¹⁵ Δαυίδ, ἀπογράψασθαι⁷ σὺν Μαριὰμ τῇ 5
μεμνηστευμένῃ¹⁶ αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύῳ.¹⁷ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι 6
αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν¹⁸ αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν¹⁹ αὐτήν. Καὶ ἔτεκεν¹⁹ 7
τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον,²⁰ καὶ ἐσπαργάνωσεν²¹ αὐτόν, καὶ
ἀνέκλινεν²² αὐτόν ἐν τῇ φάτνῃ,²³ διότι²⁴ οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ
καταλύματι.²⁵

Καὶ ποιμένες²⁶ ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ²⁷ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες²⁸ καὶ 8
φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην²⁹ αὐτῶν. Καὶ 9
ιδού, ἄγγελος κυρίου ἐπέστη³⁰ αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν³¹
αὐτούς· καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, 10

¹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ² κραταίωω, strengthen, confirm. ³ ἀνάδειξις, εως, ἡ, commissioning, installation. ⁴ δόγμα, τος, τό, a public decree, ordinance. ⁵ Καῖσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁶ Αὐγουστος, ου, ὁ, Augustus. ⁷ ἀπογράφω, register, enroll. ⁸ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ⁹ ἀπογραφὴ, ἡς, ἡ, census, registration. ¹⁰ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ¹¹ Συρία, ας, ἡ, Syria. ¹² Κυρήνιος, ου, ὁ, Quirinius. ¹³ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁴ Βηθλεέμ, ἡ, Bethlehem. ¹⁵ πατριά, ᾶς, ἡ, lineage, family. ¹⁶ μνηστεύω, ask in marriage. ¹⁷ ἔγκυος, pregnant. ¹⁸ πλήθω, fill. ¹⁹ τίκτω, give birth to, bear. ²⁰ πρωτότοκος, first-born. ²¹ σπαργάνω, wrap in cloths. ²² ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ²³ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ²⁴ διότι, because, on this account. ²⁵ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ²⁶ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ²⁷ χώρα, ας, ἡ, land, region. ²⁸ ἀγραυλέω, live outdoors. ²⁹ ποίμνη, ης, ἡ, flock. ³⁰ ἐφίστημι, stand over, come upon. ³¹ περιλάμπω, shine around.

Μὴ φοβεῖσθε: ἰδοὺ γάρ, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις
 ἔσται παντὶ τῷ λαῷ: ὅτι ἐτέχθη¹ ὑμῖν σήμερον σωτήρ,² ὃς ἔστιν 11
 χριστὸς κύριος, ἐν πόλει Δαυίδ. Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον: 12
 εὐρήσετε βρέφος³ ἐσπαργανωμένον,⁴ κείμενον⁵ ἐν φάτνῃ.⁶ Καὶ 13
 ἐξαίφνης⁷ ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς⁸ οὐρανόυ,⁹
 αἰνούντων¹⁰ τὸν θεόν, καὶ λεγόντων, Δόξα ἐν ὑψίστοις¹¹ θεῷ, καὶ ἐπὶ 14
 γῆς εἰρήνη: ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.¹²

Καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ 15
 ἄνθρωποι οἱ ποιμένες¹³ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, Διέλθωμεν δὴ¹⁴ ἕως
 Βηθλέεμ,¹⁵ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ κύριος
 ἐγνώρισεν¹⁶ ἡμῖν. Καὶ ἦλθον σπεύσαντες,¹⁷ καὶ ἀνεύρον¹⁸ τήν τε 16
 Μαριάμ καὶ τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὸ βρέφος³ κείμενον⁵ ἐν τῇ φάτνῃ.⁶ 17
 Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν¹⁹ περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς
 περὶ τοῦ παιδίου τούτου. Καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ 18
 τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων¹³ πρὸς αὐτούς. Ἡ δὲ Μαριάμ 19
 πάντα συνετήρει²⁰ τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα²¹ ἐν τῇ καρδίᾳ
 αὐτῆς. Καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες,¹³ δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες¹⁰ τὸν 20
 θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

¹ τίκτω, give birth to, bear. ² σωτήρ, ἦρος, ὁ, savior, deliverer. ³ βρέφος, οὐς, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁴ σπαργανόω, wrap in cloths. ⁵ κείμαι, lie, be laid. ⁶ φάτνη, ἡς, ἡ, manger, stall. ⁷ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ⁸ στρατιά, ἄς, ἡ, host, army. ⁹ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁰ αἰνέω, praise. ¹¹ ὑψιστος, highest, most high. ¹² εὐδοκία, ἀς, ἡ, good pleasure, good-will. ¹³ ποιμὴν, ἑνος, ὁ, shepherd. ¹⁴ δὴ, also, indeed. ¹⁵ Βηθλέεμ, ἡ, Bethlehem. ¹⁶ γνωρίζω, make known, declare. ¹⁷ σπεύδω, hasten, urge on. ¹⁸ ἀνευρίσκω, find out, look for. ¹⁹ διαγνωρίζω, tell abroad, make known. ²⁰ συντηρέω, preserve, treasure. ²¹ συμβάλλω, discuss, consider.

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν¹ ἡμέραι ὀκτώ² τοῦ περιτεμεῖν³ αὐτόν, καὶ ἐκλήθη 21
 τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ
 συλληφθῆναι⁴ αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ.⁵

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν¹ αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ⁶ αὐτῶν κατὰ τὸν 22
 νόμον Μωσέως, ἀνήγαγον⁷ αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, παραστήσαι τῷ
 κυρίῳ – καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου ὅτι Πᾶν ἄρσεν⁸ διανοίγον⁹ 23
 μήτραν¹⁰ ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται – καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν¹¹ 24
 κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, Ζεύγος¹² τρυγόνων¹³ ἢ δύο
 νεοσσούς¹⁴ περιστερῶν.¹⁵ Καὶ ἰδού, ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὃς 25
 ὄνομα Συμεών,¹⁶ καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής,¹⁷
 προσδεχόμενος¹⁸ παράκλησιν¹⁹ τοῦ Ἰσραήλ, καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ’
 αὐτόν. Καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον²⁰ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ 26
 ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν²¹ ἢ ἰδῇ τὸν χριστὸν κυρίου. Καὶ ἦλθεν 27
 ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν: καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν²² τοὺς γονεῖς²³ τὸ
 παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον²⁴ τοῦ νόμου
 περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας²⁵ αὐτοῦ, καὶ 28
 εὐλόγησεν τὸν θεόν, καὶ εἶπεν, Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, 29
 δέσποτα,²⁶ κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ: ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου 30
 τὸ σωτήριόν²⁷ σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν: 31

¹ πλήθω, fill. ² ὀκτώ, eight, 8. ³ περιτέμνω, circumcize, circumcise. ⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁵ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁶ καθαρισμός, οὔ, ὁ, cleansing, purification. ⁷ ἀνάγω, lead up, restore. ⁸ ἄρσεν, male. ⁹ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹⁰ μήτρα, ας, ἡ, womb. ¹¹ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹² ζεύγος, ους, τό, yoke, team. ¹³ τρυγών, ὄνος, ἡ, small pigeon, turtledove. ¹⁴ νεοσσός, ὁ, young bird, young one. ¹⁵ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹⁶ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ¹⁷ εὐλαβής, devout, God-fearing. ¹⁸ προσδέχομαι, receive, wait for. ¹⁹ παράκλησις, εως, ἡ, exhortation, consolation. ²⁰ χρηματίζω, instruct, reveal. ²¹ πρὶν, before, formerly. ²² εἰσάγω, lead in, bring in. ²³ γονεὺς, εως, ὁ, parent. ²⁴ ἐθίζω, accustom. ²⁵ ἀγκάλη, ης, ἡ, arm. ²⁶ δεσπότης, ου, ὁ, master, lord. ²⁷ σωτήριος, saving, bringing salvation.

φῶς εἰς ἀποκάλυψιν¹ ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ. Καὶ ἦν 33
 Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ
 αὐτοῦ. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεών,² καὶ εἶπεν πρὸς Μαριάμ τὴν 34
 μητέρα αὐτοῦ, Ἰδοὺ, οὗτος κεῖται³ εἰς πτώσιν⁴ καὶ ἀνάστασιν
 πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον·⁵ καὶ σοῦ δὲ 35
 αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία·⁶ ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν⁷ ἐκ
 πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.⁸ Καὶ ἦν Ἄννα⁹ προφήτις,¹⁰ θυγάτηρ¹¹ 36
 Φανουήλ,¹² ἐκ φυλῆς Ἀσήρ¹³ – αὕτη προβεβηκυῖα¹⁴ ἐν ἡμέραις
 πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας¹⁵ αὐτῆς, 37
 καὶ αὕτη χήρα¹⁶ ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα¹⁷ τεσσάρων – ἡ οὐκ ἀφίστατο¹⁸
 ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείας¹⁹ καὶ δεήσεων²⁰ λατρεύουσα²¹ νύκτα καὶ
 ἡμέραν. Καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα²² ἀνθωμολογεῖτο²³ τῷ 38
 κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις²⁴ λύτρωσιν
 ἐν Ἱερουσαλήμ. Καὶ ὡς ἐτέλεσαν²⁶ ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου, 39
 ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὴν πόλιν ἐαυτῶν Ναζαρέτ.²⁷
 Τὸ δὲ παιδίον ἡὔξανεν,²⁸ καὶ ἐκραταιοῦτο²⁹ πνεύματι, πληρούμενον 40
 σοφίας· καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ’ αὐτό.

¹ ἀποκάλυψις, εως, ἡ, revelation, unveiling. ² Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ³ κεῖμαι, lie, be laid. ⁴ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ⁵ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ⁶ ῥομφαία, ας, ἡ, sword, piercing grief. ⁷ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁸ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ⁹ Ἄννα, ας, ἡ, Anna. ¹⁰ προφήτις, ιδος, ἡ, prophet, prophetess. ¹¹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹² Φανουήλ, ὁ, Phanuel. ¹³ Ἀσήρ, ὁ, Asher. ¹⁴ προβεβῶ, go forward, advance. ¹⁵ παρθενία, ας, ἡ, virginity. ¹⁶ χήρα, ας, ἡ, widow. ¹⁷ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ¹⁸ ἀφίστημι, withdraw, depart. ¹⁹ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ²⁰ δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ²¹ λατρεύω, serve, worship. ²² ἐφίστημι, stand over, come upon. ²³ ἀνθωμολογέομαι, praise, give thanks. ²⁴ προσδέχομαι, receive, wait for. ²⁵ λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption. ²⁶ τελέω, finish, fulfill. ²⁷ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ²⁸ αὐξάνω, cause to grow, increase. ²⁹ κραταιόω, strengthen, confirm.

Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς¹ αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ² 41
τοῦ Πάσχα.³ Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς 42
Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔθος⁴ τῆς ἑορτῆς,² καὶ τελειωσάντων⁵ τὰς 43
ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτούς, ὑπέμεινεν⁶ Ἰησοῦς ὁ παῖς⁷ ἐν
Ἱερουσαλὴμ: καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ: νομίσαντες⁸ 44
δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ⁹ εἶναι, ἤλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ ἀνεζήτουν¹⁰
αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν¹¹ καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς:¹² καὶ μὴ εὐρόντες 45
αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐγένετο, 46
μεθ' ἡμέρας τρεῖς εὔρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καθεζόμενον¹³ ἐν μέσῳ
τῶν διδασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. 47
Ἐξίσταντο¹⁴ δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει¹⁵ καὶ ταῖς
ἀποκρίσεσιν¹⁶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν:¹⁷ καὶ πρὸς 48
αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; Ἰδοὺ, ὁ
πατήρ σου καὶ γὰρ ὀδυνώμενοι¹⁸ ἐζητοῦμέν σε. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, 49
Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; Οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί
με; Καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν¹⁹ τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. Καὶ κατέβη 50
μετ' αὐτῶν, καὶ ἤλθεν εἰς Ναζαρέτ:²⁰ καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς.
Καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει²¹ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ
αὐτῆς.

¹γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ²ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ³πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ἔθος, οὗς, τό, custom. ⁵τελειόω, fill, fulfill. ⁶ὑπομένω, tarry, endure. ⁷παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁸νομίζω, suppose, think. ⁹συνοδία, ας, ἡ, caravan, company traveling together. ¹⁰ἀναζητέω, look, search. ¹¹συγγενής, kindred, relative. ¹²γνωστός, known, acquaintance. ¹³καθεζομαι, sit down, am sitting. ¹⁴ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁵σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ¹⁶ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ¹⁷ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁸ὀδυνάω, torment, pain. ¹⁹συνίημι, understand, consider. ²⁰Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ²¹διατηρέω, keep free of, keep safe.

Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν¹ σοφία καὶ ἡλικία,² καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ 52
ἀνθρώποις.

Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ³ τῆς ἡγεμονίας⁴ Τιβερίου⁵ Καίσαρος,⁶ 3
ἡγεμονεύοντος⁷ Ποντίου⁸ Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ τετραρχούντος
τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ
τετραρχούντος⁹ τῆς Ἰτουραίας¹⁰ καὶ Τραχωνίτιδος¹¹ χώρας,¹² καὶ
Λυσανίου¹³ τῆς Ἀβιληνῆς τετραρχούντος,⁹ ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα¹⁴ καὶ 2
Καϊάφα,¹⁵ ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν Ζαχαρίου¹⁶ υἱὸν ἐν τῇ
ἐρήμῳ. Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον¹⁷ τοῦ Ἰορδάνου,¹⁸ 3
κηρύσσων βάπτισμα¹⁹ μετανοίας²⁰ εἰς ἄφεσιν²¹ ἁμαρτιῶν: ὡς 4
γέγραπται ἐν βίβλῳ²² λόγων Ἡσαΐου²³ τοῦ προφήτου, λέγοντος,
Φωνὴ βοῶντος²⁴ ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας
ποιεῖτε τὰς τρίβους²⁶ αὐτοῦ. Πᾶσα φάραγξ²⁷ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν 5
ὄρος καὶ βουνὸς²⁸ ταπεινωθήσεται:²⁹ καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ³⁰ εἰς εὐθεῖαν,
καὶ αἱ τραχεῖαι³¹ εἰς ὁδοὺς λείας:³² καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον 6
τοῦ θεοῦ.

¹ προκόπτω, proceed, advance. ² ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ³ πεντεκαιδέκατος, fifteenth. ⁴ ἡγεμονία, ας, ἡ, rule, management. ⁵ Τιβερίος, ου, ὁ, Tiberius. ⁶ Καῖσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁷ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ⁸ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ⁹ τετραρχέω, rule over as a tetrarch. ¹⁰ Ἰτουραῖος, Ituraea, Ituraean. ¹¹ Τραχωνίτις, ιδος, ἡ, Trachonitis. ¹² χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹³ Λυσανίας, ου, ὁ, Lysanias. ¹⁴ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ¹⁵ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁶ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁷ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ²⁰ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ²¹ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ²² βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ²³ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²⁴ βοάω, cry aloud, shout. ²⁵ εὐθύς, immediately, at once. ²⁶ τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ²⁷ φάραγξ, αγγος, ἡ, ravine, chasm. ²⁸ βουνός, οῦ, ὁ, hill, hillock. ²⁹ ταπεινῶω, humble, humiliate. ³⁰ σκολιός, crooked, unscrupulous. ³¹ τραχύς, rough, uneven. ³² λείος, smooth, level. ³³ σωτήριος, saving, bringing salvation.

Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, 7
 Γεννήματα¹ ἐχιδνῶν,² τίς ὑπέδειξεν³ ὑμῖν φυγεῖν⁴ ἀπὸ τῆς μελλούσης
 ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας⁵· καὶ μὴ 8
 ἄρξῃσθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ
 ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ
 Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη⁶ πρὸς τὴν ῥίζαν⁷ τῶν δένδρων⁸ κεῖται·⁹ 9
 πᾶν οὖν δένδρον⁸ μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται¹⁰ καὶ εἰς πῦρ
 βάλλεται. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες, Τί οὖν ποιήσομεν 10
 ; Ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτοῖς, Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας¹¹ μεταδότω¹² τῷ 11
 μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ ἔχων βρώματα¹³ ὁμοίως ποιείτω. Ἦλθον δὲ καὶ 12
 τελῶναι¹⁴ βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, τί
 ποιήσομεν; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ 13
 διατεταγμένον¹⁵ ὑμῖν πράσσετε. Ἐπηρώτων δὲ αὐτόν καὶ 14
 στρατευόμενοι,¹⁶ λέγοντες, Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; Καὶ εἶπεν πρὸς
 αὐτούς, Μηδένα διασεῖσητε,¹⁷ μηδὲ συκοφαντήσητε·¹⁸ καὶ ἀρκεῖσθε¹⁹
 τοῖς ὀψωνίοις²⁰ ὑμῶν.

Προσδοκῶντος²¹ δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων²² πάντων ἐν ταῖς 15
 καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε²³ αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, 16
 ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης, ἅπασι λέγων, Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς·

¹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ² ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ³ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ⁴ φεύγω, flee, escape. ⁵ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁶ ἀξίνη, ης, ἡ, axe. ⁷ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ⁸ δένδρον, ου, τό, tree. ⁹ κεῖμαι, lie, be laid. ¹⁰ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹¹ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ¹² μεταδίδωμι, give a share of, share. ¹³ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹⁴ τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁵ διατάσσω, command, give orders to. ¹⁶ στρατεύομαι, make war, hence to serve as a soldier. ¹⁷ διασεῖω, extort, blackmail. ¹⁸ συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ¹⁹ ἀρκέω, assist, suffice. ²⁰ ὀψώνιον, ου, τό, compensation, wages. ²¹ προσδοκάω, wait for, look for. ²² διαλογίζομαι, debate, reason. ²³ μήποτε, never, lest perchance.

ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός¹ μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα²
 τῶν ὑποδημάτων³ αὐτοῦ: αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ
 πυρί: οὗ τὸ πτύον⁴ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ⁵ τὴν ἄλωνα⁶ 17
 αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σίτον⁷ εἰς τὴν ἀποθήκην⁸ αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον
 κατακαύσει¹⁰ πυρὶ ἀσβέστῳ.¹¹

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν: ὁ δὲ 18
 Ἡρώδης ὁ τετράρχης,¹² ἐλεγχόμενος¹³ ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος¹⁴
 τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν
 πονηρῶν ὁ Ἡρώδης, προσέθηκεν¹⁵ καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, καὶ 20
 κατέκλεισεν¹⁶ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαόν, καὶ Ἰησοῦ 21
 βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου, ἀνεωχθῆναι τὸν οὐρανόν, καὶ 22
 καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῶ¹⁷ εἶδει¹⁸ ὡσεὶ¹⁹ περιστερὰν²⁰
 ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν, Σὺ εἶ ὁ υἱός
 μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα.²¹

Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ¹⁹ ἐτῶν τριάκοντα²² ἀρχόμενος, ὧν – ὡς 23
 ἐνομίζετο²³ – υἱὸς Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλίου,²⁴ τοῦ Ματθαίου,²⁵ τοῦ Λευὶ,²⁶ τοῦ 24
 Μελχί,²⁷ τοῦ Ἰαννά,²⁸ τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ματθαίου,²⁹ τοῦ Ἀμώς, τοῦ 25

¹ ἰσχυρός, strong, mighty. ² ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ³ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁴ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ⁵ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ⁶ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ⁷ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁸ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁹ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ¹⁰ κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹¹ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ¹² τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ¹³ ἐλέγχω, convict, reprove. ¹⁴ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹⁵ προστίθημι, add, add to. ¹⁶ κατακλείω, shut up, lock up. ¹⁷ σωματικός, bodily, corporeal. ¹⁸ εἶδος, ους, τό, form, sight. ¹⁹ ὡσεὶ, like, about. ²⁰ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ²¹ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ²² τριάκοντα, thirty, 30. ²³ νομίζω, suppose, think. ²⁴ Ἡλίου, ὁ, Heli. ²⁵ Ματθαί, ὁ, Matthat. ²⁶ Λευί, ὁ, Levi. ²⁷ Μελχί, ὁ, Melchi. ²⁸ Ἰαννά, ὁ, Jannai. ²⁹ Ματθαίος, ου, ὁ, Mattathias.

Ναούμ,¹ τοῦ Ἑσλί,² τοῦ Ναγγαί,³ τοῦ Μαάθ,⁴ τοῦ Ματταθίου,⁵ τοῦ 26
 Σεμεῖ, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωανάν,⁶ τοῦ Ῥησά,⁷ τοῦ 27
 Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιήλ,⁸ τοῦ Νηρί,⁹ τοῦ Μελχί,¹⁰ τοῦ Ἀδδί,¹¹ τοῦ 28
 Κωσάμ,¹² τοῦ Ἐλμωδάμ,¹³ τοῦ Ἡρ,¹⁴ τοῦ Ἰωσή,¹⁵ τοῦ Ἐλιέξερ, τοῦ 29
 Ἰωρεῖμ,¹⁶ τοῦ Ματθάτ,¹⁷ τοῦ Λευί,¹⁸ τοῦ Συμεών,¹⁹ τοῦ Ἰούδα, τοῦ 30
 Ἰωσήφ, τοῦ Ἰωανάν,²⁰ τοῦ Ἐλιακεῖμ,²¹ τοῦ Μελεᾶ,²² τοῦ Μαῖνάν,²³ τοῦ 31
 Ματταθά,²⁴ τοῦ Ναθάν,²⁵ τοῦ Δαυίδ, τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Ὠβήδ,²⁶ τοῦ 32
 Βοόζ,²⁷ τοῦ Σαλμών, τοῦ Ναασσών,²⁸ τοῦ Ἀμιναδάβ, τοῦ Ἀράμ,²⁹ 33
 τοῦ Ἑσρώμ, τοῦ Φαρές,³⁰ τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰακώβ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ 34
 Ἀβραάμ, τοῦ Θάρα,³¹ τοῦ Ναχώρ,³² τοῦ Σερούχ, τοῦ Ῥαγαῦ, τοῦ 35
 Φάλεγ,³³ τοῦ Ἐβέρ,³⁴ τοῦ Σαλά,³⁵ τοῦ Καῖνάν,³⁶ τοῦ Ἀρφαξάδ,³⁷ τοῦ 36
 Σήμ, τοῦ Νῶε,³⁸ τοῦ Λάμεχ,³⁹ τοῦ Μαθουσάλα,⁴⁰ τοῦ Ἐνώχ, τοῦ 37
 Ἰαρέδ,⁴¹ τοῦ Μαλελεήλ,⁴² τοῦ Καῖνάν,³⁶ τοῦ Ἐνώς,⁴³ τοῦ Σήθ, τοῦ 38
 Ἀδάμ, τοῦ θεοῦ.

Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης⁴⁴ ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου,⁴⁵ 4

καὶ ἦγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον, ἡμέρας τεσσαράκοντα⁴⁶ 2

πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς

ἡμέραις ἐκείναις· καὶ συντελεσθεισῶν⁴⁷ αὐτῶν, ὕστερον⁴⁸ ἐπείνασεν.⁴⁹

¹Ναούμ, ὁ, Nahum. ²Ἑσλί, ὁ, Esli. ³Ναγγαί, ὁ, Naggai. ⁴Μαάθ, ὁ, Maath. ⁵Ματταθίας, οὐ, ὁ, Mattathias. ⁶Ἰωανάν, ὁ, Joanan. ⁷Ῥησά, ὁ, Rhesa. ⁸Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ⁹Νηρί, ὁ, Neri. ¹⁰Μελχί, ὁ, Melchi. ¹¹Ἀδδί, ὁ, Addi. ¹²Κωσάμ, ὁ, Cosam. ¹³Ἐλμωδάμ, ὁ, Elmadam. ¹⁴Ἡρ, ὁ, Er. ¹⁵Ἰωσῆς, ὁ, Jos. ¹⁶Ἰωρεῖμ, ὁ, Jorim. ¹⁷Ματθάτ, ὁ, Matthat. ¹⁸Λευί, ὁ, Levi. ¹⁹Συμεών, ὁ, Simeon. ²⁰Ἰωανάν, ὁ, Jonam. ²¹Ἐλιακεῖμ, ὁ, Eliakim. ²²Μελεᾶς, ὁ, Melea. ²³Μαῖνάν, ὁ, Menna, Mainan. ²⁴Ματταθά, ὁ, Mattatha. ²⁵Ναθάν, ὁ, Nathan. ²⁶Ὠβήδ, ὁ, Obed. ²⁷Βοόζ, ὁ, Boaz. ²⁸Ναασσών, ὁ, Nahshon. ²⁹Ἀράμ, ὁ, Aram, Ram. ³⁰Φαρές, ὁ, Perez. ³¹Θάρα, ὁ, Terah. ³²Ναχώρ, ὁ, Nahor. ³³Φάλεκ, ὁ, Peleg. ³⁴Ἐβέρ, ὁ, Eber. ³⁵Σαλά, ὁ, Shelah, Sala. ³⁶Καῖνάν, ὁ, Cainan. ³⁷Ἀρφαξάδ, ὁ, Arphaxad. ³⁸Νῶε, ὁ, Noah. ³⁹Λάμεχ, ὁ, Lamech. ⁴⁰Μαθουσάλα, ὁ, Methuselah. ⁴¹Ἰαρέδ, ὁ, Jared. ⁴²Μαλελεήλ, ὁ, Maleleel, Mahalaleel. ⁴³Ἐνώς, ὁ, Enosh. ⁴⁴πλήρης, full. ⁴⁵Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ⁴⁶τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁴⁷συντελέω, complete, accomplish. ⁴⁸ὕστερον, lastly, afterward. ⁴⁹πεινάω, hunger, am hungry.

Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ 3
 ἵνα γένηται ἄρτος. Καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, λέγων, 4
 Γέγραπται ὅτι Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ
 ῥήματι θεοῦ. Καὶ ἀναγαγὼν¹ αὐτόν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν² 5
 ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης³ ἐν στιγμῇ⁴
 χρόνου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην 6
 ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ὃ ἐὰν θέλω
 δίδωμι αὐτήν. Σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιον ἐμοῦ, ἔσται σοῦ 7
 πᾶσα. Καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, 8
 Σατανᾶ· γέγραπται, Προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ
 μόνῳ λατρεύσεις.⁵ Καὶ ἤγαγεν αὐτόν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔστησεν 9
 αὐτόν ἐπὶ τὸ πτερύγιον⁶ τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
 βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν⁷ κάτω·⁸ γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις 10
 αὐτοῦ ἐντελεῖται⁹ περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι¹⁰ σε· καί, Ἐπὶ χειρῶν 11
 ἀροῦσίν σε, μήποτε¹¹ προσκόψῃς¹² πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. Καὶ 12
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Εἴρηται, Οὐκ ἐκπειράσεις¹³
 κύριον τὸν θεόν σου. Καὶ συντελέσας¹⁴ πάντα πειρασμὸν¹⁵ ὁ 13
 διάβολος ἀπέστη¹⁶ ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

¹ ἀνάγω, lead up, restore. ² ὑψηλός, high, lofty. ³ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ⁴ στιγμή, ἧς, ἡ, moment, point of time. ⁵ λατρεύω, serve, worship. ⁶ πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ⁷ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁸ κάτω, down, below. ⁹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁰ διαφυλάσσω, guard, protect. ¹¹ μήποτε, never, lest perchance. ¹² προσκόπτω, strike against, stumble. ¹³ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ¹⁴ συντελέω, complete, accomplish. ¹⁵ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ¹⁶ ἀφίστημι, withdraw, depart.

Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν 14

Γαλιλαίαν· καὶ φήμῃ¹ ἐξῆλθεν καθ' ὅλης τῆς περιχώρου² περὶ αὐτοῦ. 15

Καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ,³ οὗ⁴ ἦν τεθραμμένος·⁵ καὶ εἰσῆλθεν, κατὰ 16

τὸ εἰωθὸς⁶ αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ

ἀνέστη ἀναγνῶναι. Καὶ ἐπεδόθη⁷ αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου⁸ τοῦ 17

προφήτου. Καὶ ἀναπτύξας⁹ τὸ βιβλίον, εὗρεν τὸν τόπον οὗ⁴ ἦν

γεγραμμένον, Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ¹⁰ εἵνεκεν¹⁰ ἔχρισέν¹¹ με 18

εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς· ἀπέσταλκέν με ἰάσασθαι¹² τοὺς

συντετριμμένους¹³ τὴν καρδίαν· κηρύξαι αἰχμαλώτοις¹⁴ ἄφεσιν,¹⁵ καὶ

τυφλοῖς ἀνάβλεψιν,¹⁶ ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους¹⁷ ἐν ἀφέσει,¹⁵ 19

κηρύξαι ἐνιαυτὸν¹⁸ κυρίου δεκτόν.¹⁹ Καὶ πτύξας²⁰ τὸ βιβλίον, 20

ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ,²¹ ἐκάθισεν· καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ

ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες²² αὐτῷ. Ἦρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς 21

ὅτι Σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. Καὶ 22

πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος

τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός

ἐστὶν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Πάντως²³ ἐρεῖτέ μοι τὴν 23

¹ φήμη, ης, ἡ, report, news. ² περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ³ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁴ οὗ, where, when. ⁵ τρέφω, make to grow, nourish. ⁶ εἰωθα, be accustomed, to maintain a custom. ⁷ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ⁸ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁹ ἀναπτύσσω, unroll. ¹⁰ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹¹ χρίω, anoint. ¹² ἰάομαι, heal. ¹³ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁴ αἰχμαλώτος, ου, ὁ, captive, prisoner. ¹⁵ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ¹⁶ ἀνάβλεψις, εως, ἡ, recovery of sight. ¹⁷ θραύω, break in pieces, oppress. ¹⁸ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ¹⁹ δεκτός, acceptable, welcome. ²⁰ πτύσσω, fold up, roll up. ²¹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ²² ἀτενίζω, gaze, stare. ²³ πάντως, altogether, by all means.

παραβολὴν ταύτην, Ἰατρίε,¹ θεράπευσον σεαυτόν: ὅσα ἠκούσαμεν
 γενόμενα ἐν τῇ Καπερναούμ,² ποιήσον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι³ σου. 24
 Εἶπεν δέ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός⁴ ἐστὶν ἐν τῇ
 πατρίδι³ αὐτοῦ. Ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χήραι⁵ ἦσαν ἐν 25
 ταῖς ἡμέραις Ἰησοῦ ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη⁶ ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη
 τρία καὶ μῆνας⁷ ἕξ,⁸ ὡς ἐγένετο λιμὸς⁹ μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν: καὶ 26
 πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἰησίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα¹⁰ τῆς
 Σιδῶνος¹¹ πρὸς γυναῖκα χήραν.⁵ Καὶ πολλοὶ λεπροὶ¹² ἦσαν ἐπὶ 27
 Ἐλισσαίου¹³ τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραὴλ: καὶ οὐδεὶς αὐτῶν
 ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμᾶν¹⁴ ὁ Σύρος.¹⁵ Καὶ ἐπλήσθησαν¹⁶ πάντες 28
 θυμοῦ¹⁷ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα, καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον 29
 αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὄφρους¹⁸ τοῦ ὄρους ἐφ'
 οὔ ἡ πόλις αὐτῶν ὠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι¹⁹ αὐτόν. Αὐτὸς 30
 δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.

Καὶ κατήλθεν²⁰ εἰς Καπερναοὺμ² πόλιν τῆς Γαλιλαίας: καὶ ἦν διδάσκων 31
 αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν. Καὶ ἐξεπλήσσοντο²¹ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, 32
 ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος 33
 ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξεν²² φωνῇ μεγάλῃ, 34
 λέγων, Ἦε,²³ τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;²⁴ Ἦλθες ἀπολέσαι

¹ ἱατρός, οὐ, ὁ, physician. ² Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ³ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ⁴ δεκτός, acceptable, welcome. ⁵ χήρα, ας, ἡ, widow. ⁶ κλείω, shut, shut up. ⁷ μὴν, ὁ, month, certainly. ⁸ ἕξ, six. ⁹ λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ¹⁰ Σάρεπτα, ων, τό, Zarephath. ¹¹ Σιδών, ὠνος, ἡ, Sidon. ¹² λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹³ Ἐλισσαῖος, ου, ὁ, Elisha. ¹⁴ Νεεμᾶν, ὁ, Naaman. ¹⁵ Σύρος, ου, ὁ, Syrian man, Syrian. ¹⁶ πλήθω, fill. ¹⁷ θυμός, ου, ὁ, wrath, outburst of passion. ¹⁸ ὄφρυς, ὅς, ἡ, eyebrow, brow. ¹⁹ κατακρημνίζω, throw down (from) a cliff. ²⁰ κατέρχομαι, come down, go down. ²¹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²² ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ²³ ἦε, ah! ha! ²⁴ Ναζαρηνός, οὐ, ὁ, Nazarene, of Nazareth.

ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν¹ αὐτῷ ὁ 35
 Ἰησοῦς, λέγων, Φιμώθητι,² καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ῥίψαν³ αὐτὸν τὸ
 δαιμόνιον εἰς μέσον ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν⁴ αὐτόν. Καὶ 36
 ἐγένετο θάμβος⁵ ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν⁶ πρὸς ἀλλήλους,
 λέγοντες, Τίς ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει⁷
 τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, καὶ ἐξέρχονται; Καὶ ἐξεπορεύετο ἡχος⁸ 37
 περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.⁹

Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος: 38
 πενθερὰ¹⁰ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη¹¹ πυρετῷ¹² μεγάλῳ: καὶ
 ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. Καὶ ἐπιστὰς¹³ ἐπάνω¹⁴ αὐτῆς, 39
 ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ,¹² καὶ ἀφῆκεν αὐτήν: παραχρῆμα¹⁵ δὲ
 ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.

Δύνοντος¹⁶ δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις¹⁷ 40
 ποικίλαις¹⁸ ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν: ὁ δὲ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν τὰς
 χεῖρας ἐπιθείς ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ 41
 πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.
 Καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα¹⁹ αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν
 εἶναι.

¹ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ² φιμώω, muzzle, silence. ³ ῥίπτω, throw, cast. ⁴ βλάπτω, harm, injure. ⁵ θάμβος, οὐς, τό, amazement, astonishment. ⁶ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁷ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁸ ἡχος, οὐς, ὁ, noise, sound. ⁹ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁰ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ¹¹ συνέχω, hold fast, oppress. ¹² πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ¹³ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹⁴ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁵ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁶ δύνω, enter, set. ¹⁷ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹⁸ ποικίλος, varied, manifold. ¹⁹ ἔαω, permit, allow.

Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι 42
ἐπεζήτουν¹ αὐτόν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον² αὐτόν τοῦ μὴ
πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Καὶ ταῖς ἐτέραις 43
πόλεσιν εὐαγγελίσασθαι με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ: ὅτι εἰς τοῦτο
ἀπέσταλμαι.

Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας. 44

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι³ αὐτῷ τοῦ ἀκούειν τὸν λόγον 5
τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἐστῶς παρὰ τὴν λίμνην⁴ Γεννησαρέτ: ⁵ καὶ 2
εἶδεν δύο πλοῖα ἐστῶτα παρὰ τὴν λίμνην: ⁴ οἱ δὲ ἄλιεῖς ⁶ ἀποβάντες⁷
ἀπ' αὐτῶν ἀπέπλυναν⁸ τὰ δίκτυα.⁹ Ἐμβὰς¹⁰ δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ 3
ἦν τοῦ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτόν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν¹¹ ὀλίγον.
Καὶ καθίσας ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. Ὡς δὲ ἐπαύσατο¹² ⁴
λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμονα, Ἐπανάγαγε¹¹ εἰς τὸ βάθος,¹³ καὶ
χαλάσατε¹⁴ τὰ δίκτυα⁹ ὑμῶν εἰς ἄγραν.¹⁵ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων 5
εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιστάτα,¹⁶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες¹⁷ οὐδὲν
ἐλάβομεν: ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω¹⁴ τὸ δίκτυον.⁹ Καὶ τοῦτο 6
ποιήσαντες, συνέκλεισαν¹⁸ πλῆθος ἰχθύων¹⁹ πολὺ: διερρήγνυτο²⁰ δὲ
τὸ δίκτυον⁹ αὐτῶν: καὶ κατένευσαν²¹ τοῖς μετόχοις²² τοῖς ἐν τῷ ἐτέρῳ 7
πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι²³ αὐτοῖς: καὶ ἦλθον καὶ ἔπλησαν²⁴

¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ² κατέχω, hold back, hold fast. ³ ἐπικείμεαι, lie on, lie upon. ⁴ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁵ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁶ ἄλιεῖς, ὁ, fisherman. ⁷ ἀποβαίνω, get out, go away. ⁸ ἀποπλύνω, wash, rinse. ⁹ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁰ ἐμβαίνω, embark. ¹¹ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹² παύω, cause to cease. ¹³ βάθος, ους, τό, depth, deep. ¹⁴ χαλάω, slacken, let down. ¹⁵ ἄγρα, ας, ἡ, catch, booty. ¹⁶ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹⁷ κοπιάω, toil, labor. ¹⁸ συγκλείω, shut, enclose. ¹⁹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ²⁰ διαρρήσσω, tear asunder. ²¹ κατανεύω, signal, nod. ²² μέτοχος, ου, ὁ, partaker, partner. ²³ συλλαμβάνω, take, conceive. ²⁴ πλήθω, fill.

ἀμφοτέρα¹ τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι² αὐτά. Ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος 8
 προσέπεσεν³ τοῖς γόνασιν⁴ Ἰησοῦ, λέγων, Ἐξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ
 ἁμαρτωλὸς εἰμι, κύριε. Θάμβος⁵ γὰρ περιέσχεν⁶ αὐτὸν καὶ πάντας 9
 τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρα⁷ τῶν ἰχθύων⁸ ἣ συνέλαβον·⁹ ὁμοίως δὲ 10
 καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, υἱοὺς Ζεβεδαίου,¹⁰ οἳ ἦσαν κοινωνοὶ¹¹ τῷ
 Σίμωνι. Καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς, Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ
 νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν.¹² Καὶ καταγαγόντες¹³ τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν 11
 γῆν, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ 12
 πλήρης¹⁴ λέπρας·¹⁵ καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον,
 ἐδεήθη¹⁶ αὐτοῦ, λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. Καὶ 13
 ἐκτείνας¹⁷ τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ, εἰπὼν, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ
 εὐθέως ἡ λέπρα¹⁵ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ 14
 μηδενὶ εἰπεῖν· ἀλλὰ ἀπελθὼν δείξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ
 προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ¹⁸ σου, καθὼς προσέταξεν¹⁹ Μωσῆς,
 εἰς μαρτύριον²⁰ αὐτοῖς. Διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ· καὶ 15
 συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ
 τῶν ἀσθενειῶν²¹ αὐτῶν. Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν²² ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ 16
 προσευχόμενος.

¹ ἀμφοτέροι, both, both of two. ² βυθίζω, sink, plunge. ³ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁴ γόνυ, ατος, τό, knee. ⁵ θάμβος, ους, τό, amazement, astonishment. ⁶ περιέχω, surround, seize. ⁷ ἄγρα, ας, ἡ, catch, booty. ⁸ ἰχθύς, ύος, ό, fish. ⁹ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁰ Ζεβεδαῖος, ου, ό, Zebedee. ¹¹ κοινωνός, οὔ, ό, partner, sharer. ¹² ζωγρέω, capture alive. ¹³ κατάγω, bring down, lead down. ¹⁴ πλήρης, full. ¹⁵ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ¹⁶ δέομαι, ask, request. ¹⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁸ καθαρισμός, οὔ, ό, cleansing, purification. ¹⁹ προστάσσω, command, order. ²⁰ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ²¹ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ²² ὑποχωρέω, withdraw, go away.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων· καὶ ἦσαν 17
καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι,¹ οἳ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ
πάσης κόμης² τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ· καὶ
δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι³ αὐτούς. Καὶ ἰδού, ἄνδρες φέροντες 18
ἐπὶ κλίνης⁴ ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος,⁵ καὶ ἐζήτουν αὐτὸν
εἰσενεγκεῖν⁶ καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ μὴ εὐρόντες ποίας 19
εἰσενέγκωσιν⁶ αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα,⁷ διὰ τῶν
κεράμων⁸ καθήκαν⁹ αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ¹⁰ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν
τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, 20
ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι¹¹ οἱ 21
γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, λέγοντες, Τίς ἐστὶν οὗτος ὃς λαλεῖ
βλασφημίας;¹² Τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ θεός; 22
Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς¹³ αὐτῶν ἀποκριθεὶς εἶπεν
πρὸς αὐτούς, Τί διαλογίζεσθε¹¹ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί ἐστὶν 23
εὐκοπώτερον,¹⁴ εἰπεῖν, Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν,
Ἔγειραι καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ 24
ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – εἶπεν τῷ παραλελυμένῳ⁵
– Σοὶ λέγω, ἔγειραι, καὶ ἄρας τὸ κλινιδίόν¹⁰ σου, πορεύου εἰς τὸν
οἶκόν σου. Καὶ παραχρῆμα¹⁵ ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ’ ὃ 25
κατέκειτο,¹⁶ ἀπήλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. Καὶ 26

¹ νομοδιδάσκαλος, ου, ὁ, teacher of the law. ² κόμη, ης, ἡ, village. ³ ἰάομαι, heal. ⁴ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁵ παραλύω, relax, enfeeble. ⁶ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁷ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁸ κέραμος, ου, ὁ, clay, roof tile. ⁹ καθήμι, let down, lower. ¹⁰ κλινίδιον, ου, τό, small bed, cot. ¹¹ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹² βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹³ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ¹⁴ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁵ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁶ κατέκειμαι, lie down, lie sick.

ἔκστασις¹ ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ ἐπλήσθησαν²
φόβου, λέγοντες ὅτι Εἶδομεν παράδοξα³ σήμερον.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν, καὶ ἐθεάσατο⁴ τελώνην,⁵ ὀνόματι Λευῖν,⁶ 27
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,⁷ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ 28
καταλιπὼν⁸ ἅπαντα, ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐποίησεν 29
δοχὴν⁹ μεγάλην Λευῖς⁶ αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ: καὶ ἦν ὄχλος
τελωνῶν⁵ πολλύς, καὶ ἄλλων οἳ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακεῖμενοι.¹⁰ Καὶ 30
ἐγόγγυζον¹¹ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες, Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν⁵ καὶ
ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς 31
αὐτούς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες¹² ἱατροῦ,¹³ ἀλλ' οἱ κακῶς¹⁴
ἔχοντες. Οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς 32
μετάνοιαν.¹⁵ Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν, Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου 33
νηστεύουσιν¹⁶ πυκνά,¹⁷ καὶ δεήσεις¹⁸ ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν
Φαρισαίων: οἱ δὲ σοὶ¹⁹ ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς 34
αὐτούς, Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος,²⁰ ἐν ᾧ ὁ νυμφίος²¹
μετ' αὐτῶν ἐστίν, ποιῆσαι νηστεύειν;¹⁶ Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ 35
ὅταν ἀπαρθῇ²² ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,²¹ τότε νηστεύσουσιν¹⁶ ἐν
ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Ἐλέγεν δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς ὅτι 36

¹ ἔκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ² πλήθω, fill. ³ παράδοξος, strange, wonderful. ⁴ θεάομαι, look at, behold. ⁵ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁶ Λευῖς, ὁ, Levi. ⁷ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁸ καταλείπω, leave, leave behind. ⁹ δοχή, ἡς, ἡ, reception, banquet. ¹⁰ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ¹¹ γογγύζω, mutter, murmur. ¹² ὑγιαίνω, be in good health, am well. ¹³ ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹⁴ κακῶς, badly, evilly. ¹⁵ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁶ νηστεύω, fast. ¹⁷ πυκνός, frequent, numerous. ¹⁸ δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹⁹ σός, your, yours. ²⁰ νυμφῶν, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ²¹ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ²² ἀπαίρω, take away, depart.

Οὐδεὶς ἐπίβλημα¹ ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει² ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν·³
 εἰ δὲ μήγε,⁴ καὶ τὸ καινὸν σχίζει,⁵ καὶ τῷ παλαιῷ³ οὐ συμφωνεῖ⁶ τὸ
 ἀπὸ τοῦ καινοῦ. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον⁷ εἰς ἀσκοῦς⁸ παλαιούς·³ 37
 εἰ δὲ μήγε,⁴ ῥήξει⁹ ὁ νέος⁷ οἶνος τοὺς ἀσκούς,⁸ καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται,
 καὶ οἱ ἀσκοὶ⁸ ἀπολούνται. Ἀλλὰ οἶνον νέον⁷ εἰς ἀσκούς⁸ καινοὺς 38
 βλητέον,¹¹ καὶ ἀμφοτέροι¹² συντηροῦνται.¹³ Καὶ οὐδεὶς πιών παλαιὸν³ 39
 εὐθέως θέλει νέον·⁷ λέγει γάρ, Ὁ παλαιὸς³ χρηστότερός¹⁴ ἐστίν.

Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ¹⁵ διαπορεύεσθαι¹⁶ αὐτὸν διὰ τῶν 6
 σπορίμων·¹⁷ καὶ ἔτιλλον¹⁸ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυν,¹⁹ καὶ
 ἦσθιον, ψάχοντες²⁰ ταῖς χερσίν. Τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον 2
 αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασιν; Καὶ 3
 ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ
 ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅποτε²¹ ἐπείνασεν²² αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες; 4
 Ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως²³
 ἔλαβεν, καὶ ἔφαγεν, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστιν
 φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι Κύριός ἐστιν ὁ 5
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.

¹ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ³ παλαιός, old, ancient. ⁴ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁵ σχίζω, split, separate. ⁶ συμφωνέω, agree with, agree together. ⁷ νέος, new, young. ⁸ ἀσκός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin. ⁹ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁰ ἐκχέω, pour out, shed. ¹¹ βλητέος, must be put, that ought to be put. ¹² ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹³ συντηρέω, preserve, treasure. ¹⁴ χρηστός, good, kind. ¹⁵ δευτερόπρωτος, second-first. ¹⁶ διαπορεύομαι, pass across, journey through. ¹⁷ σπόριμος, grain field, sown. ¹⁸ τιλλω, pluck, pick. ¹⁹ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ²⁰ ψάχω, rub, rub to pieces. ²¹ ὅποτε, when. ²² πεινάω, hunger, am hungry. ²³ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose.

Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἐτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν 6
καὶ διδάσκειν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν
ξηρά.¹ Παρατήρουν² δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ 7
σαββάτῳ θεραπεύσει· ἵνα εὗρωσιν κατηγορίαν³ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ᾗδει 8
τοὺς διαλογισμοὺς⁴ αὐτῶν, καὶ εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρᾷ¹ ἔχοντι
τὴν χεῖρα, Ὑγεραι, καὶ στήθι εἰς τὸ μέσον. Ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. 9
Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς τί, Ὑξεστιν τοῖς
σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι⁵ ἢ κακοποιῆσαι;⁶ Ψυχὴν σῶσαι ἢ
ἀποκτεῖναι; Καὶ περιβλεψάμενος⁷ πάντας αὐτούς, εἶπεν αὐτῷ, 10
Ὑκτεινον⁸ τὴν χεῖρά σου. Ὁ δὲ ἐποίησεν καὶ ἀποκατεστάθη⁹ ἡ χεὶρ
αὐτοῦ ὑγιὲς¹⁰ ὡς ἡ ἄλλη. Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν¹¹ ἀνοίας;¹² καὶ 11
διελάλουν¹³ πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι: 12
καὶ ἦν διανυκτερεύων¹⁴ ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. Καὶ ὅτε ἐγένετο 13
ἡμέρα, προσεφώνησεν¹⁵ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· καὶ ἐκλεξάμενος¹⁶ ἀπ’
αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν,¹⁷ Σίμωνα δὲν καὶ 14
ὠνόμασεν¹⁷ Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹⁸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ
Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον,¹⁹ Ματθαῖον²⁰ καὶ Θωμᾶν,²¹ 15
Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου,²² καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον Ζηλωτὴν,²³

¹ξηρός, dry, withered. ²παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ³κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge. ⁴διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ⁵ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ⁶κακοποιέω, do evil, harm. ⁷περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁸ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁹ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹⁰υγιής, whole, healthy. ¹¹πλήθω, fill. ¹²ἄνοια, ας, ἡ, folly, foolishness. ¹³διαλαλέω, discuss, converse together. ¹⁴διανυκτερεύω, spend the whole night. ¹⁵προσφωνέω, call to, summon. ¹⁶ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹⁷ὀνομάζω, name, give a name to. ¹⁸Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁹Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ²⁰Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ²¹Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ²²Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ²³ζηλωτής, οὔ, ὁ, Zealot, zealot.

Ἰούδαν Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,¹ ὃς καὶ ἐγένετο προδότης.² 16

Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ,³ καὶ ὄχλος 17

μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας

καὶ Ἰερουσαλήμ, καὶ τῆς παραλίου⁴ Τύρου⁵ καὶ Σιδῶνος,⁶ οἱ ἦλθον

ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι⁷ ἀπὸ τῶν νόσων⁸ αὐτῶν: καὶ οἱ 18

ὀχλούμενοι⁹ ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. Καὶ πᾶς 19

ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ: ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ

ἰᾶτο⁷ πάντας.

Καὶ αὐτὸς ἐπάρας¹⁰ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ 20

ἔλεγεν,

Μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα¹¹ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες¹² νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε.¹³ 21

Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.¹⁴

Μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν 22

ἀφορίσωσιν¹⁵ ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσιν,¹⁶ καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν

ὡς πονηρόν, ἕνεκα¹⁷ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ 23

ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε:¹⁸ ἰδοὺ γάρ, ὁ μισθός¹⁹ ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ

¹ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerieth. ² προδότης, ου, ὁ, betrayer, traitor. ³ πεδινός, flat, level. ⁴ παράλιος, ου, ἡ, coastal, on the coast. ⁵ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁶ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ⁷ ἰάομαι, heal. ⁸ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁹ ὀχλέω, trouble, torment. ¹⁰ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹¹ ὑμέτερος, your. ¹² πεινάω, hunger, am hungry. ¹³ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁴ γελάω, laugh. ¹⁵ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁶ ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹⁷ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁸ σκιρτάω, leap, leap for joy. ¹⁹ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward.

οὐρανῶ: κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις,¹ ὅτι ἀπέχετε² τὴν παράκλησιν³ ὑμῶν. 24

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι,⁴ ὅτι πεινάσετε.⁵ 25

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες⁶ νῦν, ὅτι πενθήσετε⁷ καὶ κλαύσετε.

Οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι: κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν 26

τοῖς ψευδοπροφήταις⁸ οἱ πατέρες αὐτῶν.

Ἄλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς 27

ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους⁹ ὑμῖν, 28

προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων¹⁰ ὑμᾶς. Τῷ τύπτοντί¹¹ σε ἐπὶ 29

τὴν σιαγὸνα,¹² πάρεχε¹³ καὶ τὴν ἄλλην: καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου τὸ

ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα¹⁴ μὴ κωλύσης.¹⁵ Παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε 30

δίδου: καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σὰ¹⁶ μὴ ἀπαίτει.¹⁷ Καὶ καθὼς θέλετε 31

ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. Καὶ 32

εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ

ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. Καὶ ἐὰν ἀγαθοποιήτε 33

τοὺς ἀγαθοποιοῦντας¹⁸ ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ

ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν. Καὶ ἐὰν δανείζητε¹⁹ παρ' ὧν ἐλπίζετε 34

¹ πλούσιος, rich. ² ἀπέχω, received, obtain. ³ παράκλησις, εως, ἡ, exhortation, consolation. ⁴ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ⁵ πεινάω, hunger, am hungry. ⁶ γελᾶω, laugh. ⁷ πενθέω, mourn, lament. ⁸ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ⁹ καταράομαι, curse. ¹⁰ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ¹¹ τύπτω, smite, beat. ¹² σιαγὼν, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ¹³ παρέχω, offer, afford. ¹⁴ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁵ κωλύω, forbid, hinder. ¹⁶ σός, your, yours. ¹⁷ ἀπαιτέω, ask for, demand. ¹⁸ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ¹⁹ δανείζω, lend, borrow.

ἀπολαβεῖν,¹ ποῖα ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς
 δανείζουσιν,² ἵνα ἀπολάβωσιν¹ τὰ ἴσα.³ Πλὴν ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς 35
 ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε,⁴ καὶ δανεῖζετε,² μηδὲν ἀπελπίζοντες:⁵ καὶ
 ἔσται ὁ μισθός⁶ ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου:⁷ ὅτι αὐτὸς
 χρηστός⁸ ἐστὶν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους⁹ καὶ πονηροὺς. Γίνεσθε οὖν 36
 οἰκτίρμονες,¹⁰ καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων¹⁰ ἐστίν. Καὶ μὴ 37
 κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. Μὴ καταδικάζετε,¹¹ καὶ οὐ μὴ
 καταδικασθῆτε:¹¹ ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε: δίδοτε, καὶ 38
 δοθήσεται ὑμῖν: μέτρον¹² καλόν, πεπιεσμένον¹³ καὶ σεσαλευμένον¹⁴
 καὶ ὑπερεκχυνόμενον¹⁵ δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον¹⁶ ὑμῶν. Τῷ γὰρ
 αὐτῷ μέτρῳ¹² ᾧ μετρεῖτε¹⁷ ἀντιμετρηθήσεται¹⁸ ὑμῖν.

Εἶπεν δὲ παραβολὴν αὐτοῖς, Μήτι¹⁹ δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν;²⁰ 39
 Οὐχὶ ἀμφοτέροι²¹ εἰς βόθυνον²² πεσοῦνται; Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ 40
 τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ: κατηρτισμένος²³ δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ
 διδάσκαλος αὐτοῦ. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος²⁴ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ 41
 ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν²⁵ τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς;²⁶ 42
 Ἡ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, Ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ
 κάρφος²⁴ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου
 δοκὸν²⁵ οὐ βλέπων; Ὑποκριτά,²⁷ ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν²⁵ ἐκ τοῦ

¹ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ² δανείζω, lend, borrow. ³ ἴσος, equal, identical. ⁴ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ⁵ ἀπελπίζω, despair of, expect in return. ⁶ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁷ ὑψιστος, highest, most high. ⁸ χρηστός, good, kind. ⁹ ἀχαρίστος, ungrateful. ¹⁰ οἰκτίρμων, merciful, compassionate. ¹¹ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ¹² μέτρον, οὐ, τό, measure, measuring rod. ¹³ πιέζω, press, press down. ¹⁴ σαλεύω, shake, excite. ¹⁵ ὑπερεκχύνω, pour out so that it overflows. ¹⁶ κόλπος, οὐ, ὁ, bosom, breast. ¹⁷ μετρέω, measure, estimate. ¹⁸ ἀντιμετρέω, measure in return. ¹⁹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ²⁰ ὁδηγέω, lead, guide. ²¹ ἀμφοτέροι, both, both of two. ²² βόθυνος, οὐ, ὁ, pit, ditch. ²³ καταρτίζω, mend, fit. ²⁴ κάρφος, οὐς, τό, speck, dry stalk. ²⁵ δοκός, οὐ, ἡ, beam of timber, log. ²⁶ κατανοέω, observe, understand. ²⁷ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender.

ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις¹ ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος² τὸ ἐν τῷ
ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Οὐ γάρ ἐστιν δένδρον³ καλὸν ποιοῦν 43
καρπὸν σαπρὸν⁴· οὐδὲ δένδρον³ σαπρὸν⁴ ποιοῦν καρπὸν καλόν. 44
Ἐκαστον γὰρ δένδρον³ ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. Οὐ γὰρ ἐξ
ἀκανθῶν⁵ συλλέγουσιν⁶ σύκα,⁷ οὐδὲ ἐκ βάτου⁸ τρυγῶσιν⁹ σταφυλὴν.¹⁰
Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ¹¹ τῆς καρδίας αὐτοῦ 45
προφέρει¹² τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ
θησαυροῦ¹¹ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει¹² τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ τοῦ
περισσεύματος¹³ τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.
Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; Πᾶς ὁ ἐρχόμενος 46
πρὸς με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω¹⁴
ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος· ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, 48
ὃς ἔσκαψεν¹⁵ καὶ ἐβάθυνεν,¹⁶ καὶ ἔθηκεν θεμέλιον¹⁷ ἐπὶ τὴν πέτραν¹⁸·
πλημμύρας¹⁹ δὲ γενομένης, προσέρρηξεν²⁰ ὁ ποταμὸς²¹ τῇ οἰκίᾳ
ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν²² σαλεῦσαι²³ αὐτήν· τεθεμελίωτο²⁴ γὰρ ἐπὶ
τὴν πέτραν.¹⁸ Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ 49
οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου¹⁷· ἢ προσέρρηξεν²⁰
ὁ ποταμός,²¹ καὶ εὐθέως ἔπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα²⁵ τῆς οἰκίας
ἐκείνης μέγα.

¹ διαβλέπω, see clearly, look intently. ² κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ³ δένδρον, ου, τό, tree. ⁴ σαπρός, rotten, worthless. ⁵ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁶ συλλέγω, collect, gather. ⁷ σύκον, ου, τό, fig. ⁸ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ⁹ τρυγάω, gather in, harvest. ¹⁰ σταφυλή, ἡς, ἡ, grape, bunch of grapes. ¹¹ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹² προφέρω, bring forth, produce. ¹³ περισσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ¹⁴ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹⁵ σκάπτω, dig. ¹⁶ βαθύνω, deepen, go down deep. ¹⁷ θεμέλιος, ου, ὁ, foundation. ¹⁸ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁹ πλημμύρα, ας, ἡ, flood. ²⁰ προσρήγνυμι, dash against. ²¹ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ²² ἰσχύω, be strong, able. ²³ σαλεύω, shake, excite. ²⁴ θεμελιόω, lay a foundation, found. ²⁵ ῥῆγμα, τος, τό, wreck, ruin.

Ἐπεὶ¹ δὲ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς² τοῦ λαοῦ, **7**
 εἰσῆλθεν εἰς Καπερναοῦμ.³

Ἐκατοντάρχου⁴ δὲ τινος δοῦλος κακῶς⁵ ἔχων ἔμελλεν τελευτᾶν,⁶ ὃς ἦν **2**
 αὐτῷ ἔντιμος.⁷ Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν **3**
 πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ⁸
 τὸν δοῦλον αὐτοῦ. Οἱ δέ, παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, **4**
 παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως,⁹ λέγοντες ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει¹⁰
 τοῦτο: ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς **5**
 ὠκοδόμησεν ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. Ἦδη δὲ **6**
 αὐτοῦ οὐ μακρὰν¹¹ ἀπέχοντος¹² ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψεν πρὸς αὐτὸν ὁ
 ἐκατόνταρχος⁴ φίλους,¹³ λέγων αὐτῷ, Κύριε, μὴ σκύλλου:¹⁴ οὐ γάρ
 εἰμι ἱκανὸς ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην¹⁵ μου εἰσέλθῃς: διὸ οὐδὲ ἑμαυτὸν **7**
 ἡξίωσα¹⁶ πρὸς σε ἐλθεῖν: ἀλλ' εἰπέ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται¹⁷ ὁ παῖς¹⁸ μου.
 Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος,¹⁹ ἔχων ὑπ' **8**
 ἑμαυτὸν στρατιώτας,²⁰ καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ πορεύεται:
 καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται: καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο,
 καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ **9**
 στραφεὶς²¹ τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν, Λέγω ὑμῖν, οὐτε ἐν
 τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην²² πίστιν εὑρον. Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ **10**

¹ ἐπεὶ, when, since. ² ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ³ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ⁴ ἐκατοντάρχης, centurion. ⁵ κακῶς, badly, evilly. ⁶ τελευτάω, die, end. ⁷ ἔντιμος, valued, precious. ⁸ διασώζω, save, bring safely to. ⁹ σπουδαίως, with haste, diligently. ¹⁰ παρέχω, offer, afford. ¹¹ μακρὰν, far away. ¹² ἀπέχω, received, obtain. ¹³ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹⁴ σκύλλω, trouble, bother. ¹⁵ στέγη, ἡς, ἡ, roof, flat roof of a house. ¹⁶ ἡξιώω, consider worthy. ¹⁷ ἰάομαι, heal. ¹⁸ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁹ τάσσω, arrange, appoint. ²⁰ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ²¹ στρέφω, turn, am converted. ²² τοσούτος, so great, so much.

πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα.¹

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐξῆς,² ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλουμένην Ναϊν·³ καὶ 11
 συνεπορεύοντο⁴ αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοί, καὶ ὄχλος πολὺς. Ὡς 12
 δὲ ἤγγισεν τῇ πύλῃ⁵ τῆς πόλεως, καὶ ἰδού, ἐξεκομίζετο⁶ τεθνηκώς,⁷
 υἱὸς μονογενῆς⁸ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ χήρα·⁹ καὶ ὄχλος τῆς
 πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. Καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος ἐσπλαγχνίσθη¹⁰ 13
 ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ, Μὴ κλαῖε. Καὶ προσελθὼν ἥψατο τῆς 14
 σοροῦ·¹¹ οἱ δὲ βαστάζοντες¹² ἔστησαν. Καὶ εἶπεν, Νεανίσκε,¹³ σοὶ
 λέγω, ἐγέρθητι. Καὶ ἀνεκάθισεν¹⁴ ὁ νεκρός, καὶ ἤρξατο λαλεῖν. Καὶ 15
 ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. Ἐλαβεν δὲ φόβος πάντας, καὶ 16
 ἐδόξαζον τὸν θεόν, λέγοντες ὅτι Προφῆτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν,
 καὶ ὅτι Ἐπεσκέψατο¹⁵ ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος 17
 οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ.¹⁶

Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννη οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. Καὶ 18
 προσκαλεσάμενος¹⁷ δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης
 ἔπεμψεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον
 προσδοκῶμεν;¹⁸ Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπον, 20
 Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς¹⁹ ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς σε, λέγων, Σὺ εἶ ὁ
 ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;¹⁸ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν 21

¹ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ² ἐξῆς, next, next in order. ³ Ναϊν, ἡ, Nain. ⁴ συμπορεύομαι, come together, travel with. ⁵ πύλη, ἡς, ἡ, gate, porch. ⁶ ἐκκομίζω, carry out. ⁷ θνήσκω, die, am dying. ⁸ μονογενῆς, only begotten, only. ⁹ χήρα, ας, ἡ, widow. ¹⁰ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹¹ σορός, οὔ, ἡ, coffin, bier. ¹² βαστάζω, bear, carry. ¹³ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹⁴ ἀνακαθίζω, sit up. ¹⁵ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹⁶ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁷ προσκαλέω, summon. ¹⁸ προσδοκάω, wait for, look for. ¹⁹ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer.

πολλοὺς ἀπὸ νόσων¹ καὶ μαστίγων² καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ
 τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο³ τὸ βλέπειν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς 22
 εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ εἶδετε καὶ
 ἤκούσατε: ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν,⁴ χωλοὶ⁵ περιπατοῦσιν, λεπροὶ⁶
 καθαρίζονται, κωφοὶ⁷ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ
 εὐαγγελίζονται: καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ⁸ ἐν ἐμοί. 23

Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ 24
 Ἰωάννου, Τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;⁹ Κάλαμον¹⁰ ὑπὸ
 ἀνέμου σαλευόμενον;¹¹ Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν 25
 μαλακοῖς¹² ἱματίοις ἡμφιεσμένον;¹³ Ἰδού, οἱ ἐν ἱματισμῷ¹⁴ ἐνδόξῳ¹⁵
 καὶ τρυφῇ¹⁶ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις¹⁷ εἰσὶν. Ἀλλὰ τί 26
 ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; Προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον¹⁸
 προφήτου. Οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, Ἰδού, ἐγὼ ἀποστέλλω 27
 τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹⁹ τὴν ὁδόν
 σου ἔμπροσθέν σου. Λέγω γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς²⁰ γυναικῶν 28
 προφήτης Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ²¹ οὐδεὶς ἐστιν: ὁ δὲ μικρότερος ἐν
 τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ μείζων αὐτοῦ ἐστιν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας 29
 καὶ οἱ τελῶναι²² ἐδικαίωσαν τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα²³

¹ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ² μαστίξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ³ χαρίζομαι, give freely, forgive. ⁴ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁵ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁶ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁷ κωφός, deaf, dumb. ⁸ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁹ θεάομαι, look at, behold. ¹⁰ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹¹ σαλεύω, shake, excite. ¹² μαλακός, soft, effeminate. ¹³ ἡμφιέννυμι, clothe, dress. ¹⁴ ἱματισμός, οὐ, ὁ, clothing. ¹⁵ ἐνδοξός, honored, glorious. ¹⁶ τρυφή, ἡς, ἡ, reveling, luxury. ¹⁷ βασίλειος, kingly, royal. ¹⁸ περισσός, excessive, abundant. ¹⁹ κατασκευάζω, prepare, build. ²⁰ γεννητός, born, begotten. ²¹ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ²² τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ²³ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism.

Ἰωάννου: οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ¹ τὴν βουλὴν² τοῦ θεοῦ 30
 ἡθέτησαν³ εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ. Τίνι οὖν 31
 ὁμοιώσω⁴ τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; 32
 Ὅμοιοί εἰσιν παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ⁵ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν⁶
 ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν, Ὑψήσαμεν⁷ ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε⁸
 ἐθρηνήσαμεν⁹ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. Ἐλήλυθεν γὰρ Ἰωάννης ὁ 33
 βαπτιστῆς¹⁰ μήτε ἄρτον ἐσθίων μήτε οἶνον πίνων, καὶ λέγετε,
 Δαιμόνιον ἔχει: ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, 34
 καὶ λέγετε, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος¹¹ καὶ οἰνοπότης,¹² φίλος¹³ τελωνῶν
 καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς 35
 πάντων.

Ἡρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγη μετ' αὐτοῦ: καὶ 36
 εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου ἀνεκλίθη.¹⁵ Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἐν 37
 τῇ πόλει, ἣτις ἦν ἁμαρτωλός, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται¹⁶ ἐν τῇ οἰκίᾳ
 τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα¹⁷ ἀλάβαστρον¹⁸ μύρου,¹⁹ καὶ στᾶσα παρὰ 38
 τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἥρξατο βρέχειν²⁰ τοὺς πόδας
 αὐτοῦ τοῖς δάκρυσιν,²¹ καὶ ταῖς θριξίν²² τῆς κεφαλῆς αὐτῆς
 ἐξέμασσεν,²³ καὶ κατεφίλει²⁴ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἥλειφεν²⁵ τῷ
 μύρῳ.¹⁹ Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων, 39

¹νομικός, pertaining to the law. ²βουλή, ἦς, ἡ, counsel, purpose. ³ἀθετέω, reject, annul. ⁴ὁμοίω, make like, liken. ⁵ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁶προσφωνέω, call to, summon. ⁷αὐλέω, play a flute, play the flute. ⁸ὀρχέομαι, dance. ⁹θρηνέω, lament, mourn. ¹⁰βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ¹¹φάγος, ου, ὁ, glutton. ¹²οἰνοπότης, ου, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ¹³φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹⁴τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁵ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹⁶ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁷κομίζω, receive, bring. ¹⁸ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹⁹μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ²⁰βρέχω, send rain, rain. ²¹δάκρυν, ου, τό, teardrop, a tear. ²²θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ²³ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ²⁴καταφίλειω, kiss fervently, kiss affectionately. ²⁵ἀλείφω, anoint.

Οὗτος, εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ¹ ἡ γυνὴ ἥτις
 ἄπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλὸς ἐστίν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 40
 πρὸς αὐτόν, Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. Ὁ δὲ φησιν, Διδάσκαλε, εἰπέ. 41
 Δύο χρεωφειλέται² ἦσαν δανειστῇ³ τινί: ὁ εἷς ὥφειλεν δηνάρια⁴
 πεντακόσια,⁵ ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα.⁶ Μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν 42
 ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις⁷ ἐχαρίσατο.⁸ Τίς οὖν αὐτῶν, εἰπέ, πλεῖον
 αὐτὸν ἀγαπήσει; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, Ὑπολαμβάνω⁹ ὅτι ὃ 43
 τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο.⁸ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ὁρθῶς¹⁰ ἔκρινας. Καὶ 44
 στραφεὶς¹¹ πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ Σίμωνι ἔφη, Βλέπεις ταύτην τὴν
 γυναῖκα; Εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ
 ἔδωκας: αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν¹² ἔβρεξέν¹³ μου τοὺς πόδας, καὶ ταῖς
 θριξίν¹⁴ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξεν.¹⁵ Φίλημά¹⁶ μοι οὐκ ἔδωκας: 45
 αὕτη δέ, ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλιπεν¹⁷ καταφιλοῦσά¹⁸ μου τοὺς
 πόδας. Ἐλαίῳ¹⁹ τὴν κεφαλὴν μου οὐκ ἤλειψας:²⁰ αὕτη δὲ μύρω²¹ 46
 ἤλειψέν²⁰ μου τοὺς πόδας. Οὗ χάριν,²² λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ 47
 ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησεν πολὺ: ὃ δὲ ὀλίγον ἀφίεται,
 ὀλίγον ἀγαπᾷ. Εἶπεν δὲ αὕτῃ, Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. Καὶ 48
 ἦρξαντο οἱ συνανακείμενοι²³ λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Τίς οὗτός ἐστιν ὃς καὶ
 ἁμαρτίας ἀφίησιν; Εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα, Ἡ πίστις σου 50
 σέσωκέν σε: πορεύου εἰς εἰρήνην.

¹ ποταπός, what kind of? what type of? ² χρεωφειλέτης, ου, ό, debtor. ³ δανειστής, ό, lender, creditor. ⁴ δηνάριον, ου, ό, denarius. ⁵ πεντακόσιοι, five hundred, 500. ⁶ πενήκοντα, fifty, 50. ⁷ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁸ χαρίζομαι, give freely, forgive. ⁹ ὑπολαμβάνω, take up, receive. ¹⁰ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹¹ στρέφω, turn, am converted. ¹² δάκρυσιν, ου, τό, teardrop, a tear. ¹³ βρέχω, send rain, rain. ¹⁴ θρίξ, τριχός, ή, hair. ¹⁵ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁶ φίλημα, τος, τό, kiss. ¹⁷ διαλείπω, stop, cease. ¹⁸ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹⁹ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ²⁰ ἀλείφω, anoint. ²¹ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ²² χάριν, in favor of, for the pleasure of. ²³ συνανάκειμαι, recline at table with.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς,¹ καὶ αὐτὸς διώδευεν² κατὰ πόλιν καὶ κώμην, **8**
 κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ: καὶ οἱ
 δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ γυναῖκές τινες αἱ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ **2**
 πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν,⁴ Μαρία ἡ καλουμένη
 Μαгдаληνή,⁵ ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα⁶ γυνὴ **3**
 Χουζᾶ⁷ ἐπιτρόπου⁸ Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα,⁹ καὶ ἕτεραι πολλαί,
 αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

Συνιόντος¹⁰ δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων¹¹ **4**
 πρὸς αὐτόν, εἶπεν διὰ παραβολῆς, Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι **5**
 τὸν σπόρον¹² αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ
 τὴν ὁδὸν, καὶ καταπατήθη,¹³ καὶ τὰ πετεινὰ¹⁴ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν
 αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν,¹⁶ καὶ φυὲν¹⁷ ἐξηράνθη,¹⁸ διὰ **6**
 τὸ μὴ ἔχειν ἱκμάδα.¹⁹ Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν,²⁰ καὶ **7**
 συμφύεισαι²¹ αἱ ἀκανθαὶ²⁰ ἀπέπνιξαν²² αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν εἰς **8**
 τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν¹⁷ ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα.
 Ταῦτα λέγων ἐφώνει, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

¹ καθεξῆς, successively, in order. ² διωδεύω, travel through, go about. ³ κώμη, ης, ἡ, village. ⁴ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ⁵ Μαгдаληνή, ης, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁶ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ⁷ Χουζᾶς, ᾱ, ὁ, Chuza. ⁸ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ⁹ Σουσάννα, ης, ἡ, Susanna, Susannah. ¹⁰ σύνειμι, be with, come together. ¹¹ ἐπιπορεύομαι, journey to, travel to. ¹² σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ¹³ καταπατέω, trample under foot. ¹⁴ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁵ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁶ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁷ φύω, grow up, spring up. ¹⁸ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁹ ἱκμάς, ἄδος, ἡ, moisture. ²⁰ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ²¹ συμφύω, grow at the same time. ²² ἀποπνίγω, choke, drown. ²³ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold.

Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Τίς εἴη ἡ παραβολή 9
αὕτη; Ὁ δὲ εἶπεν, Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια¹ τῆς βασιλείας 10
τοῦ θεοῦ· τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν,
καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν.² Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή· Ὁ σπόρος 11
ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. Οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν οἱ ἀκούοντες, εἴτα⁴ 12
ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα
μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας⁵ οἷ, ὅταν ἀκούσωσιν, 13
μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν⁶ οὐκ ἔχουσιν, οἱ
πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ⁷ ἀφίστανται.⁸ Τὸ 14
δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας⁹ πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ
μεριμνῶν¹⁰ καὶ πλούτου¹¹ καὶ ἡδονῶν¹² τοῦ βίου¹³ πορευόμενοι
συμπνίγονται,¹⁴ καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν.¹⁵ Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί 15
εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ, ἀκούσαντες τὸν λόγον
κατέχουσιν,¹⁶ καὶ καρποφοροῦσιν¹⁷ ἐν ὑπομονῇ.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον¹⁸ ἄψας¹⁹ καλύπτει²⁰ αὐτὸν σκεύει,²¹ ἢ ὑποκάτω²² 16
κλίνης²³ τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας²⁴ ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι
βλέπωσιν τὸ φῶς. Οὐ γὰρ ἐστὶν κρυπτόν,²⁶ ὃ οὐ φανερόν²⁷ γενήσεται· 17
οὐδὲ ἀπόκρυφον,²⁸ ὃ οὐ γνωσθήσεται καὶ εἰς φανερόν²⁷ ἔλθῃ. 18
Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε· ὅς γὰρ ἐὰν ἔχη, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὅς

¹ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery. ² συνίημι, understand, consider. ³ σπόρος, ου, ό, seed (sown), seed for sowing. ⁴ εἴτα, then, thereafter. ⁵ πέτρα, ας, ή, rock. ⁶ ῥίζα, ης, ή, root, that which grows from the root. ⁷ πειρασμός, ου, ό, temptation, trial. ⁸ ἀφίστημι, withdraw, depart. ⁹ ἀκανθα, ης, ή, thorn, thorn bush. ¹⁰ μέριμνα, ης, ή, care, anxiety. ¹¹ πλοῦτος, ου, ό, wealth, riches. ¹² ἡδονή, ης, ή, pleasure, lust. ¹³ βίος, ου, ό, life, manner of life. ¹⁴ συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹⁵ τελεσφορέω, produce mature fruit. ¹⁶ κατέχω, hold back, hold fast. ¹⁷ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁸ λύχνος, ου, ό, lamp, lantern. ¹⁹ ἅπτω, touch, kindle. ²⁰ καλύπτω, cover, veil. ²¹ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ²² ὑποκάτω, under, below. ²³ κλίνη, ης, ή, couch, bed. ²⁴ λυχνία, ας, ή, lampstand. ²⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ²⁶ κρυπτός, hidden, secret. ²⁷ φανερός, manifest, apparent. ²⁸ ἀπόκρυφος, hidden, secret.

ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ 19

ἠδύναντο συντυχεῖν¹ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. Καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ, 20

λεγόντων, Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε

θέλοντες. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μήτηρ μου καὶ 21

ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ

ποιῶντες αὐτόν.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη² εἰς πλοῖον καὶ οἱ 22

μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν³ τῆς

λίμνης.⁴ Καὶ ἀνήχθησαν.⁵ Πλεόντων⁶ δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσεν⁷ καὶ 23

κατέβη λαίλαψ⁸ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην,⁴ καὶ συνεπληροῦντο,⁹ καὶ

ἐκινδύνεον.¹⁰ Προσελθόντες δὲ διήγειραν¹¹ αὐτόν, λέγοντες, 24

Ἐπιστάτα,¹² ἐπιστάτα,¹² ἀπολλύμεθα. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ

ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος: καὶ ἐπαύσαντο,¹³ καὶ ἐγένετο

γαλήνη.¹⁴ Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ποῦ ἐστὶν ἡ πίστις ὑμῶν; Φοβηθέντες δὲ 25

ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα¹⁵ οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ

τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει¹⁶ καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν¹⁷ αὐτῷ;

¹ συντυγχάνω, meet with, join. ² ἐμβαίνω, embark. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁵ ἀνάγω, lead up, restore. ⁶ πλέω, sail. ⁷ ἀφύπνω, fall asleep. ⁸ λαίλαψ, απος, ἡ, hurricane, storm. ⁹ συμπληρώ, fulfill, be swamped. ¹⁰ κινδυνεύω, be in danger, am in danger. ¹¹ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹² ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹³ παύω, cause to cease. ¹⁴ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ¹⁵ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁶ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁷ ὑπακούω, obey, listen.

Καὶ κατέπλευσαν¹ εἰς τὴν χώραν² τῶν Γαδαρηνῶν,³ ἥτις ἐστὶν 26
 ἀντιπέραν⁴ τῆς Γαλιλαίας. Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, 27
 ὑπήντησεν⁵ αὐτῷ ἀνὴρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχεν δαιμόνια ἐκ
 χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο,⁶ καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ
 ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν.⁷ Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀνακράξας,⁸ 28
 προσέπεσεν⁹ αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ,
 υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;¹⁰ Δέομαι¹¹ σου, μή με βασανίσῃς.¹² 29
 Παρήγγειλεν γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ
 ἀνθρώπου: πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει¹³ αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο¹⁴
 ἀλύσειν¹⁵ καὶ πέδαις¹⁶ φυλασσόμενος, καὶ διαρρήσων¹⁷ τὰ δεσμὰ¹⁸
 ἡλαύνετο¹⁹ ὑπὸ τοῦ δαίμονος²⁰ εἰς τὰς ἐρήμους. Ἐπηρώτησεν δὲ 30
 αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι ἐστὶν ὄνομα; Ὁ δὲ εἶπεν, Λεγεών,²¹
 ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἵνα μὴ 31
 ἐπιτάξῃ²² αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον²³ ἀπελθεῖν. Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη²⁴ 32
 χοίρων²⁵ ἱκανῶν βοσκομένων²⁶ ἐν τῷ ὄρει: καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα
 ἐπιτρέψῃ²⁷ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν. Καὶ ἐπέτρεψεν²⁷ αὐτοῖς. 33
 Ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰσῆλθον εἰς τοὺς
 χοίρους:²⁵ καὶ ὥρμησεν²⁸ ἡ ἀγέλη²⁴ κατὰ τοῦ κρημνοῦ²⁹ εἰς τὴν λίμνην,
 καὶ ἀπεπνίγη.³¹ Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες²⁶ τὸ γεγεννημένον ἔφυγον, 34

¹ καταπλέω, sail down. ² χώρα, ας, ἡ, land, region. ³ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ⁴ ἀντιπέραν, on the opposite side or shore. ⁵ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁶ ἐνδιδύσκω, dress, put on. ⁷ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ⁸ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁹ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁰ ὑψιστος, highest, most high. ¹¹ δέομαι, ask, request. ¹² βασανίζω, torment, torture. ¹³ συναρπάζω, seize, drag away. ¹⁴ δεσμέω, bind. ¹⁵ ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ¹⁶ πέδη, ης, ἡ, fetter, shackle. ¹⁷ διαρρήσσω, tear asunder. ¹⁸ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ¹⁹ ἐλαύνω, drive or push, row. ²⁰ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ²¹ λεγεών, ὠνος, ἡ, legion, very large number. ²² ἐπιτάσσω, command, give order. ²³ ἄβυσσος, ου, ἡ, bottomless, incomprehensible depth. ²⁴ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ²⁵ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ²⁶ βόσκω, feed. ²⁷ ἐπιτρέπω, permit, allow. ²⁸ ὁρμάω, hasten on, rush. ²⁹ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ³⁰ λίμνη, ης, ἡ, lake. ³¹ ἀποπνίγω, choke, drown.

καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν 35
 τὸ γεγονός: καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὔρον καθήμενον τὸν
 ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον¹ καὶ
 σωφρονούντα,² παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ: καὶ ἐφοβήθησαν. 36
 Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς.³ Καὶ 37
 ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου⁴ τῶν Γαδαρηνῶν⁵
 ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνέιχοντο:⁶ αὐτὸς δὲ ἐμβὰς⁷
 εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεψεν. Ἐδέετο⁸ δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἀφ' οὗ 38
 ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ. Ἀπέλυσεν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς
 λέγων, Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ⁹ ὅσα ἐποίησέν σοι 39
 ὁ θεός. Καὶ ἀπῆλθεν, καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο¹⁰ αὐτὸν ὁ ὄχλος: 40
 ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες¹¹ αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, ἦλθεν ἀνὴρ ὃν 41
 ὄνομα Ἰάειρος,¹² καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν, καὶ
 πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς
 τὸν οἶκον αὐτοῦ: ὅτι θυγάτηρ¹³ μονογενὴς¹⁴ ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα, 42
 καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον¹⁵
 αὐτόν.

¹ ἱματίζω, dress, clothe. ² σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁵ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ⁶ συνέχω, hold fast, oppress. ⁷ ἐμβαίνω, embark. ⁸ δέομαι, ask, request. ⁹ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ¹⁰ ἀποδέχομαι, receive gladly, welcome. ¹¹ προσδοκάω, wait for, look for. ¹² Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus. ¹³ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁴ μονογενής, only begotten, only. ¹⁵ συμπνίγω, choke, choke utterly.

Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει¹ αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἣτις ἰατροῖς² 43
 προσαναλώσασα³ ὅλον τὸν βίον⁴ οὐκ ἴσχυσεν⁵ ὑπ' οὐδενὸς
 θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα ὀπισθεν,⁶ ἥψατο τοῦ κρασπέδου⁷ τοῦ 44
 ἱματίου αὐτοῦ· καὶ παραχρῆμα⁸ ἔστη ἡ ῥύσις¹ τοῦ αἵματος αὐτῆς. 45
 Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Τίς ὁ ἀψάμενός μου; Ἀρνούμενων δὲ πάντων,
 εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, Ἐπιστάτα,⁹ οἱ ὄχλοι συνέχουσιν¹⁰
 σε καὶ ἀποθλίβουσιν,¹¹ καὶ λέγεις, Τίς ὁ ἀψάμενός μου; Ὁ δὲ Ἰησοῦς 46
 εἶπεν, Ἦψατό μού τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνω δύνάμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ.
 Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν,¹² τρέμουσα¹³ ἦλθεν, καὶ 47
 προσπεσοῦσα¹⁴ αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν¹⁵ ἥψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν αὐτῷ
 ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη¹⁶ παραχρῆμα.⁸ Ὁ δὲ εἶπεν 48
 αὐτῇ, Θάρσει,¹⁷ θύγατερ,¹⁸ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς
 εἰρήνην.

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεται τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου,¹⁹ λέγων 49
 αὐτῷ ὅτι Τέθνηκεν²⁰ ἡ θυγάτηρ¹⁸ σου· μὴ σκύλλε²¹ τὸν διδάσκαλον. 50
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, Μὴ φοβοῦ· μόνον
 πίστευε, καὶ σωθήσεται. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν 51
 εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, καὶ τὸν
 πατέρα τῆς παιδὸς²² καὶ τὴν μητέρα. Ἐκλαιοι δὲ πάντες, καὶ 52

¹ ῥύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ² ἰατρός, οὔ, ὁ, physician. ³ προσαναλίσκω, spend lavishly, spend beside. ⁴ βίος, οὔ, ὁ, life, manner of life. ⁵ ἰσχύω, be strong, able. ⁶ ὀπισθεν, behind, after. ⁷ κράσπεδον, οὔ, τό, border, tassel. ⁸ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁹ ἐπιστάτης, οὔ, ὁ, chief, commander. ¹⁰ συνέχω, hold fast, oppress. ¹¹ ἀποθλίβω, press upon, crowd in upon. ¹² λανθάνω, escape notice, am hidden. ¹³ τρέμω, tremble, am afraid. ¹⁴ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁵ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁶ ἰάομαι, heal. ¹⁷ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁸ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁹ ἀρχισυναγωγός, οὔ, ὁ, ruler of a synagogue. ²⁰ θνήσκω, die, am dying. ²¹ σκύλλω, trouble, bother. ²² παῖς, ὁ, male or female child, servant.

ἐκόπτοντο¹ αὐτήν. Ὁ δὲ εἶπεν, Μὴ κλαίετε· οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ
καθεύδει.² Καὶ κατεγέλων³ αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. Αὐτὸς δὲ 53
ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησεν
λέγων, Ἦ παῖς,⁴ ἐγείρου. Καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ 55
ἀνέστη παραχρῆμα·⁵ καὶ διέταξεν⁶ αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. Καὶ 56
ἐξέστησαν⁷ οἱ γονεῖς⁸ αὐτῆς· ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν
τὸ γεγονός.

Συγκαλεσάμενος⁹ δὲ τοὺς δώδεκα, ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν 9
ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους¹⁰ θεραπεύειν. Καὶ ἀπέστειλεν 2
αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι¹¹ τοὺς
ἀσθενοῦντας. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν· 3
μήτε ράβδους,¹² μήτε πήραν,¹³ μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον,¹⁴ μήτε
ἀνά¹⁵ δύο χιτῶνας¹⁶ ἔχειν. Καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε, 4
καὶ ἐκεῖθεν¹⁷ ἐξέρχεσθε. Καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι 5
ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ τὸν κονιορτὸν¹⁸ ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν
ἀποτινάξατε¹⁹ εἰς μαρτύριον²⁰ ἐπ' αὐτούς. Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο 6
κατὰ τὰς κώμας,²¹ εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.²²

¹ κόπτω, strike, smite. ² καθεύδω, sleep. ³ καταγελάω, deride, ridicule. ⁴ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁵ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁶ διατάσσω, command, give orders to. ⁷ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁸ γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ⁹ συγκαλέω, call together. ¹⁰ νόσος, οὐ, ἡ, disease, malady. ¹¹ ἰάομαι, heal. ¹² ράβδος, οὐ, ἡ, staff, rod. ¹³ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹⁴ ἀργύριον, οὐ, τό, silver, shekel. ¹⁵ ἀνά, upwards, upon. ¹⁶ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁷ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁸ κονιορτός, οὐ, ὁ, dust. ¹⁹ ἀποτινάσσω, shake off. ²⁰ μαρτύριον, οὐ, τό, testimony, witness. ²¹ κώμη, ης, ἡ, village. ²² πανταχοῦ, everywhere.

Ἦκουσεν δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης¹ τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτοῦ πάντα· καὶ 7
 διηπόρει,² διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινων ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερται ἐκ
 νεκρῶν· ὑπὸ τινων δὲ ὅτι Ἡλίας ἐφάνη· ἄλλων δὲ ὅτι Προφήτης εἷς 8
 τῶν ἀρχαίων³ ἀνέστη. Καὶ εἶπεν Ἡρώδης, Ἰωάννην ἐγὼ 9
 ἀπεκεφάλισα·⁴ τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα; Καὶ
 ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο⁵ αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. Καὶ 10
 παραλαβὼν αὐτούς, ὑπεχώρησεν⁶ κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον
 πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδάν.⁷ Οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκολούθησαν 11
 αὐτῷ· καὶ δεξάμενος αὐτούς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ
 θεοῦ, καὶ τοὺς χρεῖαν ἔχοντας θεραπείας⁸ ἰάτο. ⁹ Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο 12
 κλίνειν·¹⁰ προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον αὐτῷ, Ἀπόλυσον τὸν
 ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ¹¹ κώμας¹² καὶ τοὺς ἀγροὺς
 καταλύσωσιν,¹³ καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμόν·¹⁴ ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ
 ἐσμέν. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ εἶπον, 13
 Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ ἰχθύες¹⁵ δύο, εἰ μήτι¹⁶
 πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα.
 Ἦσαν γὰρ ὥσει¹⁸ ἄνδρες πεντακισχίλιοι.¹⁹ Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς 14
 μαθητὰς αὐτοῦ, Κατακλίνατε²⁰ αὐτοὺς κλισίας²¹ ἀνὰ²² πεντήκοντα.²³ 15

¹ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ² διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ³ ἀρχαῖος, old, ancient. ⁴ ἀποκεφαλίζω, behead. ⁵ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ⁶ ὑποχωρέω, withdraw, go away. ⁷ Βηθσαϊδά, ἡ, Bethsaida. ⁸ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ⁹ ἰάομαι, heal. ¹⁰ κλίνω, cause to bend, bow. ¹¹ κύκλος, ου, ὁ, circle. ¹² κώμη, ης, ἡ, village. ¹³ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁴ ἐπισιτισμός, οὔ, ὁ, provisions, provision. ¹⁵ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁶ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁷ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹⁸ ὥσει, like, about. ¹⁹ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ²⁰ κατακλίνω, make to lie down, recline. ²¹ κλισία, ας, ἡ, group of people eating together. ²² ἀνά, upwards, upon. ²³ πεντήκοντα, fifty, 50.

Καὶ ἐποίησαν οὕτως, καὶ ἀνέκλιναν¹ ἅπαντας. Λαβὼν δὲ τοὺς πέντε 16
 ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,² ἀναβλέψας³ εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν
 αὐτούς, καὶ κατέκλασεν,⁴ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι⁵ τῷ
 ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν⁶ πάντες: καὶ ἦρθη τὸ 17
 περισσεύσαν αὐτοῖς κλασμάτων,⁷ κόφινοι⁸ δώδεκα.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον καταμόνας,⁹ συνῆσαν¹⁰ 18
 αὐτῷ οἱ μαθηταί: καὶ ἐπηρώτησεν αὐτούς, λέγων, Τίνα με λέγουσιν
 οἱ ὄχλοι εἶναι; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν:¹¹ 19
 ἄλλοι δὲ Ἡλίαν: ἄλλοι δὲ ὅτι Προφήτης τις τῶν ἀρχαίων¹² ἀνέστη. 20
 Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ
 Πέτρος εἶπεν, Τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς 21
 παρήγγειλεν μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, εἰπὼν ὅτι Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ 22
 ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι¹³ ἀπὸ τῶν
 πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι,
 καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. Ἔλεγεν δὲ πρὸς πάντας, Εἴ τις θέλει 23
 ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω¹⁴ ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν¹⁵
 αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. Ὅς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 24
 σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν¹⁶
 ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται¹⁷ ἄνθρωπος, κερδήσας¹⁸ 25
 τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς;¹⁹ Ὅς γὰρ ἂν 26

¹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ² ἰχθύς, ὅς, fish. ³ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁴ κατακλάω, break in pieces. ⁵ παρατίθημι, set before, entrust. ⁶ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁷ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁸ κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ⁹ καταμόνας, alone, apart. ¹⁰ σύνειμι, be with, come together. ¹¹ βαπτιστής, οῦ, ό, baptist, baptizer. ¹² ἀρχαῖος, old, ancient. ¹³ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ¹⁴ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁵ σταυρός, οῦ, ό, cross. ¹⁶ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁷ ὠφελέω, profit, help. ¹⁸ κερδαίνω, gain, win. ¹⁹ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon.

ἐπαισχυνθῇ¹ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπαισχυνθήσεται,¹ ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ
τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς,² εἰσὶν τινες τῶν ὧδε 27
ἐστῶτων, οἳ οὐ μὴ γεύσονται³ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ.

Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὥσπερ ἡμέραι ὀκτώ,⁴ καὶ 28
παραλαβὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος
προσεύξασθαι. Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτόν, τὸ εἶδος⁵ τοῦ 29
προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς⁶ αὐτοῦ λευκὸς⁷
ἐξαστράπτων.⁸ Καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο συνελάλουν⁹ αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν 30
Μωσῆς καὶ Ἡλίας, οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν ἔξοδον¹⁰ αὐτοῦ 31
ἣν ἔμελλεν πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ 32
ἦσαν βεβαρημένοι¹¹ ὕπνῳ·¹² διαγρηγορήσαντες¹³ δὲ εἶδον τὴν δόξαν
αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας¹⁴ αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο, ἐν 33
τῷ διαχωρίζεσθαι¹⁵ αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν,
Ἐπιστάτα,¹⁶ καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς¹⁷
τρεῖς, μίαν σοί, καὶ μίαν Μωσῆ, καὶ μίαν Ἡλίας· μὴ εἰδὼς ὁ λέγει. 34
Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη¹⁸ καὶ ἐπεσκίασεν¹⁹ αὐτούς·
ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην.¹⁸ Καὶ φωνή 35

¹ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ² ἀληθῶς, truly, really. ³ γεύομαι, taste, experience. ⁴ ὀκτώ, eight, 8. ⁵ εἶδος, οὐς, τό, form, sight. ⁶ ἱματισμός, οὐ, ὁ, clothing. ⁷ λευκός, white, bright. ⁸ ἐξαστράπτω, flash like lightning. ⁹ συλλαλέω, talk with, discuss. ¹⁰ ἔξοδος, οὐ, ἡ, departure, exodus. ¹¹ βαρέω, burden, weigh down. ¹² ὕπνος, οὐ, ὁ, sleep. ¹³ διαγρηγορέω, keep awake, awake fully. ¹⁴ συνίστημι, commend (transitive), stand with. ¹⁵ διαχωρίζομαι, separate myself from, part from. ¹⁶ ἐπιστάτης, οὐ, ὁ, chief, commander. ¹⁷ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁸ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ¹⁹ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop.

ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης,¹ λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ
ἀγαπητός· αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνήν, εὐρέθη ὁ 36
Ἰησοῦς μόνος. Καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν,² καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν
ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἑώρακασιν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἐξῆς³ ἡμέρᾳ, κατελθόντων⁴ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, 37
συνήντησεν⁵ αὐτῷ ὄχλος πολὺς. Καὶ ἰδού, ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου 38
ἀνεβόησεν,⁶ λέγων, Διδάσκαλε, δέομαί⁷ σου, ἐπίβλεψαι⁸ ἐπὶ τὸν υἱόν
μου, ὅτι μονογενὴς⁹ ἐστίν μοι· καὶ ἰδού, πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν, καὶ 39
ἐξαίφνης¹⁰ κράζει, καὶ σπαράσσει¹¹ αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ,¹² καὶ μόγις¹³
ἀποχωρεῖ¹⁴ ἀπ' αὐτοῦ, συντρίβον¹⁵ αὐτόν. Καὶ ἐδεήθη⁷ τῶν μαθητῶν 40
σου ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 41
Ἰησοῦς εἶπεν, Ὡ¹⁶ γενεὰ ἄπιστος¹⁷ καὶ διεστραμμένη,¹⁸ ἕως πότε
ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι¹⁹ ὑμῶν; Προσάγαγε²⁰ τὸν υἱόν σου
ᾧδε. Ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν²¹ αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ 42
συνεσπάραξεν·²² ἐπετίμησεν²³ δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ
ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο²⁴ τὸν παῖδα,²⁵ καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ
αὐτοῦ. Ἐξεπλήσσοντο²⁶ δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι²⁷ τοῦ θεοῦ. 43

¹ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ² σιγάω, be silent, become silent. ³ ἐξῆς, next, next in order. ⁴ κατέρχομαι, come down, go down. ⁵ συναντάω, meet with, hence to happen. ⁶ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁷ δέομαι, ask, request. ⁸ ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ⁹ μονογενής, only begotten, only. ¹⁰ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ¹¹ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹² ἀφρός, οὐ, ὁ, foam, foaming. ¹³ μόγις, hardly, scarcely. ¹⁴ ἀποχωρέω, go away, depart. ¹⁵ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁶ ὦ, Oh! omega. ¹⁷ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁸ διαστρέφω, distort, pervert. ¹⁹ ἀνέχομαι, endure, bear with. ²⁰ προσάγω, bring (forward), approach. ²¹ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ²² συνεσπάραξω, convulse. ²³ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ²⁴ ἰάομαι, heal. ²⁵ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²⁶ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²⁷ μεγαλειότης, ητος, ἡ, splendor, magnificence.

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν πρὸς
 τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους 44
 τούτους: ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας
 ἀνθρώπων. Οἱ δὲ ἠγνόουν¹ τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν 45
 παρακεκαλυμμένον² ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἰσθωνται³ αὐτό: καὶ
 ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς⁴ ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. Ὁ δὲ 46
 Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν⁴ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος⁵
 παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὃς ἐὰν δέξηται 48
 τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται: καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ
 δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με: ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν
 ὑμῖν ὑπάρχων οὗτος ἔσται μέγας.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶπεν, Ἐπιστάτα,⁶ εἶδομέν τινα ἐπὶ τῷ 49
 ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια: καὶ ἐκωλύσαμεν⁷ αὐτόν, ὅτι οὐκ
 ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, Μὴ κωλύετε:⁷ 50
 ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἔστιν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι⁸ τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως⁹ αὐτοῦ, 51
 καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξεν¹⁰ τοῦ πορεύεσθαι εἰς
 Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ: καὶ 52

¹ ἀγνοέω, not know, be unaware. ² παρακαλύπτω, hide, conceal. ³ αἰσθάνομαι, notice, perceive. ⁴ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ⁵ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁶ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ⁷ κωλύω, forbid, hinder. ⁸ συμπληρώω, fulfill, be swamped. ⁹ ἀνάληψις, εως, ἡ, taking up, lifting up. ¹⁰ στηρίζω, establish, fix firmly.

πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην¹ Σαμαρειτῶν,² ὥστε ἐτοιμάσαι
αὐτῷ. Καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν 53
πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλὴμ. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος 54
καὶ Ἰωάννης εἶπον, Κύριε, θέλεις εἰπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ
οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι³ αὐτούς, ὡς καὶ Ἡλίας ἐποίησεν; Στραφεῖς⁴ 55
δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, Οὐκ οἶδατε οἶον⁵ πνεύματός ἐστε
ὑμεῖς· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων 56
ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.¹

Ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέν τις πρὸς αὐτόν, 57
Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, κύριε. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 58
Αἱ ἀλώπεκες⁶ φωλεοὺς⁷ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ⁸ τοῦ οὐρανοῦ
κατασκηνώσεις·⁹ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν
κλίνει.¹⁰ Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον, Ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ εἶπεν, Κύριε, 59
ἐπίτρεψόν¹¹ μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι¹² τὸν πατέρα μου. Εἶπεν δὲ 60
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι¹² τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ
δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε¹³ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος, 61
Ἀκολουθήσω σοι, κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν¹¹ μοι ἀποτάξασθαι¹⁴
τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, Οὐδεὶς, 62
ἐπιβαλὼν¹⁵ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον,¹⁶ καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω,
εὐθετός¹⁷ ἐστίν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

¹ κώμη, ης, ἡ, village. ² Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ³ ἀναλίσκω, destroy, consume. ⁴ στρέφω, turn, am converted. ⁵ οἶος, such as, of what kind.

⁶ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ⁷ φωλεός, οῦ, ὁ, den, hole. ⁸ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁹ κατασκήνωσις, εως, ἡ, place to live, nest. ¹⁰ κλίνω, cause to bend, bow.

¹¹ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹² θάπτω, bury. ¹³ διαγγέλλω, publish abroad, proclaim. ¹⁴ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ¹⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁶ ἄροτρον, ου, τό, plow. ¹⁷ εὐθετός, useful, fit.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν¹ ὁ κύριος καὶ ἐτέρους ἐβδομήκοντα,² καὶ **10**
 ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ³ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν
 καὶ τόπον οὗ⁴ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. Ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς, Ὁ **2**
 μὲν θερισμὸς⁵ πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται⁶ ὀλίγοι· δεήθητε⁷ οὖν τοῦ κυρίου
 τοῦ θερισμοῦ,⁵ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας⁶ εἰς τὸν θερισμὸν⁵ αὐτοῦ. **3**
 Ὑπάγετε· ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας⁸ ἐν μέσῳ λύκων.⁹ **4**
 Μὴ βαστάξετε¹⁰ βαλάντιον,¹¹ μὴ πήραν,¹² μηδὲ ὑποδήματα·¹³ καὶ
 μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. Εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, **5**
 πρῶτον λέγετε, Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. Καὶ ἐὰν ἡ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, **6**
 ἐπαναπαύσεται¹⁴ ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε,¹⁵ ἐφ' ὑμᾶς
 ἀνακάμψει.¹⁶ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ **7**
 παρ' αὐτῶν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης⁶ τοῦ μισθοῦ¹⁷ αὐτοῦ ἐστίν. Μὴ
 μεταβαίνετε¹⁸ ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. Καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, **8**
 καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα¹⁹ ὑμῖν, καὶ θεραπεύετε **9**
 τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς,²⁰ καὶ λέγετε αὐτοῖς, Ἦγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ
 βασιλεία τοῦ θεοῦ. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται **10**
 ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας²¹ αὐτῆς εἶπατε, Καὶ τὸν κονιορτὸν **11**
 τὸν κολληθέντα²³ ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν ἀπομασσόμεθα²⁴ ὑμῖν·
 πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. **12**
 Λέγω ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις²⁵ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον²⁶ ἔσται, ἢ

¹ ἀναδείκνυμι, show clearly, reveal. ² ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ³ ἀνὰ, upwards, upon. ⁴ οὗ, where, when. ⁵ θερισμός, οὗ, ὁ, harvest, reaping. ⁶ ἐργάτης, οὗ, ὁ, workman, laborer. ⁷ δεομαι, ask, request. ⁸ ἀρὴν, ἄρνός, ὁ, lamb. ⁹ λύκος, οὗ, ὁ, wolf, jackal. ¹⁰ βαστάζω, bear, carry. ¹¹ βαλάντιον, οὗ, τό, purse, money bag. ¹² πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹³ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁴ ἐπαναπαύομαι, rest, rest upon. ¹⁵ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁶ ἀνακάμπτω, turn back, return. ¹⁷ μισθός, οὗ, ὁ, wages, reward. ¹⁸ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁹ παρατίθημι, set before, entrust. ²⁰ ἀσθενής, weak, infirm. ²¹ πλατεία, ας, ἡ, street. ²² κονιορτός, οὗ, ὁ, dust. ²³ κολλάω, glue, cleave. ²⁴ ἀπομάσσω, wipe off. ²⁵ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ²⁶ ἀνεκτός, tolerable, bearable.

τῇ πόλει ἐκεῖνη. Οὐαί σοι, Χοραζίν,¹ οὐαί σοι, Βηθσαιῖδά·² ὅτι εἰ ἐν 13
 Τύρῳ³ καὶ Σιδῶνι⁴ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι⁵
 ἂν ἐν σάκκῳ⁶ καὶ σποδῶ⁷ καθήμεναι μετενόησαν. Πλὴν Τύρῳ³ καὶ 14
 Σιδῶνι⁴ ἀνεκτότερον⁸ ἔσται ἐν τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, 15
 Καπερναούμ,⁹ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα,¹⁰ ἕως Ἄδου¹¹
 καταβιβασθήσῃ.¹² Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει· καὶ ὁ ἀθετῶν¹³ ὑμᾶς 16
 ἐμὲ ἀθετεῖ·¹³ ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν¹³ ἀθετεῖ¹³ τὸν ἀποστείλαντά με.

Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομήκοντα¹⁴ μετὰ χαρᾶς, λέγοντες, Κύριε, καὶ τὰ 17
 δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, 18
 Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν¹⁵ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. 19
 Ἰδοὺ, δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν¹⁶ ἐπάνω¹⁷ ὄφρων¹⁸ καὶ
 σκορπίων,¹⁹ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· καὶ οὐδὲν ὑμᾶς
 οὐ μὴ ἀδικήσῃ.²⁰ Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν 20
 ὑποτάσσεται· χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς
 οὐρανοῖς.

Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἡγαλλιάσατο²¹ τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, 21
 Ἐξομολογοῦμαι²² σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι
 ἀπέκρυψας²³ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν²⁴ καὶ συνετῶν,²⁵ καὶ ἀπεκάλυψας²⁶

¹ Χοραζίν, ἡ, Chorazin. ² Βηθσαιῖδά, ἡ, Bethsaida. ³ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁴ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁵ πάλαι, long ago, of old. ⁶ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ⁷ σποδός, οὔ, ἡ, ashes. ⁸ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁹ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ¹⁰ ὑψόω, lift up, exalt. ¹¹ Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ¹² καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ¹³ ἀθετέω, reject, annul. ¹⁴ ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ¹⁵ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹⁶ πατέω, tread or tread under foot, tread. ¹⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁸ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁹ σκορπίος, ου, ὁ, scorpion. ²⁰ ἀδικέω, do wrong, harm. ²¹ ἡγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ²² ἐξομολογέω, confess, profess. ²³ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ²⁴ σοφός, wise. ²⁵ συνετός, intelligent, clever. ²⁶ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover.

αὐτὰ νηπίους.¹ Naί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία² ἔμπροσθέν σου. Καὶ στραφεὶς³ πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν, Πάντα μοι παρεδόθη 22
 ὑπὸ τοῦ πατρός μου: καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστὶν ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.⁴ Καὶ στραφεὶς³ πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν, 23
 Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι 24
 πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον: καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

Καὶ ἰδού, νομικός⁵ τις ἀνέστη, ἐκπειράζων⁶ αὐτόν, καὶ λέγων, 25
 Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;⁷ Ὁ δὲ εἶπεν 26
 πρὸς αὐτόν, Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; Πῶς ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ 27
 ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος⁸ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας⁹ σου: καὶ τὸν πλησίον¹⁰ σου ὡς σεαυτόν. 28
 Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Ὁρθῶς¹¹ ἀπεκρίθης: τοῦτο ποιεῖ, καὶ ζήση. Ὁ δὲ 29
 θέλων δικαιοῦν ἑαυτόν εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Καὶ τίς ἐστίν μου πλησίον;¹⁰ Ὑπολαβὼν¹² δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν 30
 ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχώ, καὶ λησταῖς¹³ περιέπεσεν,¹⁴ οἳ καὶ ἐκδύσαντες¹⁵ αὐτόν καὶ πληγὰς¹⁶ ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ¹⁷ τυγχάνοντα.¹⁸ Κατὰ συγκυρίαν¹⁹ δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν 31

¹ νήπιος, infant, child. ² εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ³ στρέφω, turn, am converted. ⁴ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁵ νομικός, pertaining to the law. ⁶ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ⁷ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁸ ἰσχύς, ὕος, ἡ, strength, power. ⁹ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ¹⁰ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹¹ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹² ὑπολαμβάνω, take up, receive. ¹³ ληστής, οὗ, ὁ, robber, brigand. ¹⁴ περιπίπτω, fall in with, strike. ¹⁵ ἐκδύω, take off, put off. ¹⁶ πληγή, ἥς, ἡ, blow, wound. ¹⁷ ἡμιθανής, half dead. ¹⁸ τυγχάνω, obtain, happen. ¹⁹ συγκυρία, ας, ἡ, coincidence, chance.

ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ: καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν.¹ Ὅμοίως δὲ καὶ 32
 Λευΐτης² γενόμενος κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθεν.¹ 33
 Σαμαρείτης³ δέ τις ὁδεύων⁴ ἦλθεν κατ' αὐτόν, καὶ ἰδὼν αὐτόν
 ἐσπλαγχνίσθη,⁵ καὶ προσελθὼν κατέδησεν⁶ τὰ τραύματα⁷ αὐτοῦ, 34
 ἐπιχέων⁸ ἔλαιον⁹ καὶ οἶνον: ἐπιβιβάσας¹⁰ δὲ αὐτόν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος,
 ἤγαγεν αὐτόν εἰς πανδοχεῖον,¹² καὶ ἐπεμελήθη¹³ αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ τὴν 35
 αὔριον¹⁴ ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια¹⁵ ἔδωκεν τῷ πανδοχεῖ,¹⁶ καὶ
 εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιμελήθητι¹³ αὐτοῦ: καὶ ὃ τι ἂν προσδαπανήσης,¹⁷ ἐγὼ
 ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί¹⁸ με ἀποδώσω σοι. Τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν 36
 πλησίον¹⁹ δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος²⁰ εἰς τοὺς ληστές;²¹ Ὁ 37
 δὲ εἶπεν, Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος²² μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
 Πορεύου, καὶ σὺ ποιεῖ ὁμοίως.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτούς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην²³ 38
 τινά: γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα²⁴ ὑπεδέξατο²⁵ αὐτόν εἰς τὸν οἶκον
 αὐτῆς. Καὶ τῇδε²⁶ ἦν ἀδελφὴ²⁷ καλουμένη Μαρία, ἥ καὶ 39
 παρακαθίσασα²⁸ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουεν τὸν λόγον
 αὐτοῦ. Ἡ δὲ Μάρθα²⁴ περιεσπάτο²⁹ περὶ πολλὴν διακονίαν: 40
 ἐπιστᾶσα³⁰ δὲ εἶπεν, Κύριε, οὐ μέλει³¹ σοι ὅτι ἡ ἀδελφὴ²⁷ μου μόνην
 με κατέλειπεν³² διακονεῖν; Εἰπὲ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι συναντιλάβηται.³³ 41

¹ ἀντιπαρέρχομαι, pass by on the opposite side. ² Λευΐτης, ου, ό, Levite. ³ Σαμαρείτης, ου, ό, Samaritan. ⁴ ὁδεύω, go, travel. ⁵ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁶ καταδέω, bind up, bandage. ⁷ τραῦμα, τος, τό, wound. ⁸ ἐπιχέω, pour over, pour on. ⁹ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁰ ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ¹¹ κτῆνος, ους, τό, beast of burden. ¹² πανδοχεῖον, ου, τό, inn. ¹³ ἐπιμελέομαι, care for, take care of. ¹⁴ αὔριον, tomorrow. ¹⁵ δηνάριον, ου, ό, denarius. ¹⁶ πανδοχεύς, έως, ό, innkeeper. ¹⁷ προσδαπανάω, spend in addition. ¹⁸ ἐπανέρχομαι, return, come back again. ¹⁹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ²⁰ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ²¹ ληστής, οὔ, ό, robber, brigand. ²² ἔλεος, ους, ό, pity, mercy. ²³ κώμη, ης, ή, village. ²⁴ Μάρθα, ας, ή, Martha. ²⁵ ὑποδέχομαι, welcome, receive. ²⁶ ὅδε, this (here), this here. ²⁷ ἀδελφή, ης, ή, sister. ²⁸ παρακαθίζω, sit down beside. ²⁹ περισπάω, distract, trouble greatly. ³⁰ ἐφίστημι, stand over, come upon. ³¹ μέλει, it is a care, it concerns. ³² καταλείπω, leave, leave behind. ³³ συναντιλαμβάνομαι, help, assist.

Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μάρθα,¹ Μάρθα,¹ μεριμνᾷς² καὶ
 τυρβάζῃ³ περὶ πολλά: ἐνὸς δέ ἐστιν χρεία: Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν 42
 μερίδα⁴ ἐξελέξατο,⁵ ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται⁶ ἀπ' αὐτῆς.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὥς 11

ἐπαύσατο,⁷ εἶπέν τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, Κύριε, δίδασκον
 ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδασκεν τοὺς μαθητὰς
 αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε, Πάτερ ἡμῶν ὁ 2
 ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω⁸ τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου.
 Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον 3
 ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον⁹ δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς 4
 ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν. Καὶ μὴ
 εἰσενέγκῃς¹⁰ ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,¹¹ ἀλλὰ ῥύσαι¹² ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ
 πονηροῦ.

Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον,¹³ καὶ πορεύσεται πρὸς 5

αὐτὸν μεσονυκτίου,¹⁴ καὶ εἴπη αὐτῷ, Φίλε,¹³ χρῆσόν¹⁵ μοι τρεῖς
 ἄρτους, ἐπειδὴ¹⁶ φίλος¹³ παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρὸς με, καὶ οὐκ ἔχω ὁ 6
 παραθήσω¹⁷ αὐτῷ: κακεῖνος¹⁸ ἔσωθεν¹⁹ ἀποκριθεὶς εἶπη, Μή μοι 7
 κόπους²⁰ παρέχε: ²¹ ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται,²² καὶ τὰ παιδιά μου μετ'
 ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην²³ εἰσίν: οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι. Λέγω 8

¹ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ² μεριμνάω, be anxious, distracted. ³ τυρβάζω, agitate or disturb in mind. ⁴ μερίς, ἶδος, ἡ, part, portion. ⁵ ἐκλέγομαι, choose, elect. ⁶ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁷ παύω, cause to cease. ⁸ ἁγιάζω, make holy, consecrate. ⁹ ἐπιούσιος, for today, daily. ¹⁰ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ¹¹ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ¹² ῥύομαι, rescue, save. ¹³ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹⁴ μεσονύκτιον, ου, τό, midnight. ¹⁵ χράω, lend. ¹⁶ ἐπειδὴ, since, because. ¹⁷ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁸ κακεῖνος, and he, and she. ¹⁹ ἔσωθεν, from within, within. ²⁰ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ²¹ παρέχω, offer, afford. ²² κλείω, shut, shut up. ²³ κοίτη, ης, ἡ, bed, sexual promiscuity.

ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστάς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον,¹ διὰ γε²
 τὴν ἀναίδειαν³ αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσον χρήζει.⁴ Καγὼ ὑμῖν 9
 λέγω, αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε: κρούετε,⁵
 καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει: καὶ ὁ ζητῶν 10
 εὕρισκει: καὶ τῷ κρούοντι⁵ ἀνοιγήσεται. Τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα 11
 αἰτήσῃ ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει⁶ αὐτῷ; Ἡ καὶ ἰχθύν,⁷ μὴ
 ἀντὶ⁸ ἰχθύος⁷ ὄφιν⁹ ἐπιδώσει⁶ αὐτῷ; Ἡ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ὥόν,¹⁰ μὴ 12
 ἐπιδώσει⁶ αὐτῷ σκορπίον;¹¹ Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες οἴδατε 13
 δόματα¹² ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ¹³ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ
 ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;

Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν.¹⁴ Ἐγένετο δέ, τοῦ 14
 δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός:¹⁴ καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. 15
 Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, Ἐν Βεελζεβούλ¹⁵ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων
 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Ἄλλοι δὲ πειράζοντες σημεῖον παρ' αὐτοῦ 16
 ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα¹⁶ εἶπεν 17
 αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα¹⁷ ἐρημοῦται:¹⁸ καὶ
 οἶκος ἐπὶ οἶκον, πίπτει. Εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη,¹⁷ 18
 πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Ὅτι λέγετε, Ἐν Βεελζεβούλ¹⁵
 ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ¹⁵ ἐκβάλλω τὰ 19
 δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο κριταὶ¹⁹ ὑμῶν

¹ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ² γέ, indeed, at least. ³ ἀναίδεια, ας, ἡ, shamelessness, shameless persistence. ⁴ χρήζω, need, have need of. ⁵ κρούω, knock, strike. ⁶ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ⁷ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ⁸ ἀντί, instead of, in place of. ⁹ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁰ ὥόν, οὔ, τό, egg. ¹¹ σκορπίος, ου, ὁ, scorpion. ¹² δόμα, τος, τό, present, gift. ¹³ πόσος, how many? how great? ¹⁴ κωφός, deaf, dumb. ¹⁵ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ¹⁶ διανοήματα, τος, τό, thought, reasoning. ¹⁷ διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁸ ἐρημόω, destroy, strip. ¹⁹ κριτής, ου, ὁ, judge.

αὐτοὶ ἔσονται. Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ¹ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα 20
 ἔφθασεν² ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς³ 21
 καθωπλισμένος⁴ φυλάσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν,⁵ ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν τὰ
 ὑπάρχοντα αὐτοῦ: ἐπὶ⁶ δὲ ὁ ἰσχυρότερος³ αὐτοῦ ἐπελθὼν⁷ νικήσῃ⁸ 22
 αὐτόν, τὴν πανοπλίαν⁹ αὐτοῦ αἶρει ἐφ' ἧς ἐπεποιθεῖ, καὶ τὰ σκῦλα¹⁰
 αὐτοῦ διαδίδωσιν.¹¹ Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν: καὶ ὁ μὴ 23
 συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.¹² Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ 24
 ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων¹³ τόπων, ζητοῦν
 ἀνάπαυσιν:¹⁴ καὶ μὴ εὐρίσκον λέγει, Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου
 ὅθεν¹⁵ ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σεσαρωμένον¹⁶ καὶ 25
 κεκοσμημένον.¹⁷ Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα 26
 πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ ἐλθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ γίνεται
 τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα¹⁸ τῶν πρώτων.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά¹⁹ τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ 27
 ὄχλου εἶπεν αὐτῷ, Μακαρία ἡ κοιλία²⁰ ἡ βαστάσασά²¹ σε, καὶ
 μαστοὶ²² οὓς ἐθήλασας.²³ Αὐτὸς δὲ εἶπεν, Μενοῦνγε²⁴ μακάριοι οἱ 28
 ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν.

¹ δάκτυλος, ου, ό, finger. ² φθάνω, come before another, anticipate. ³ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁴ καθοπλίζω, arm oneself fully, arm completely. ⁵ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁶ ἐπὶ, when, as soon as. ⁷ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ⁸ νικάω, overcome, conquer. ⁹ πανοπλία, ας, ἡ, full armor, complete armor. ¹⁰ σκῦλον, ου, τό, booty, spoils. ¹¹ διαδίδωμι, distribute, give. ¹² σκορπίζω, scatter, disperse. ¹³ ἀνυδρος, waterless, dry. ¹⁴ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ¹⁵ ὅθεν, from where, from which. ¹⁶ σαρώω, sweep, sweep using a broom. ¹⁷ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁸ χείρων, worse. ¹⁹ ἐπαίρω, lift up, raise. ²⁰ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²¹ βαστάζω, bear, carry. ²² μαστός, οὔ, ό, breast, nipple. ²³ θηλάζω, suckle, nurse. ²⁴ μενοῦνγε, on the contrary, indeed.

Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων¹ ἤρξατο λέγειν, Ἡ γενεὰ αὕτη πονηρά 29
 ἐστίν· σημεῖον ἐπιζητεῖ,² καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ
 σημεῖον Ἰωνᾶ³ τοῦ προφήτου. Καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς³ σημεῖον 30
 τοῖς Νινευίταις,⁴ οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ
 ταύτῃ. Βασίλισσα⁵ νότου⁶ ἐγεθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν 31
 τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ⁷ αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν
 περάτων⁸ τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,⁹ καὶ ἰδοὺ, πλείον
 Σολομῶνος⁹ ὤδε. Ἄνδρες Νινευί¹⁰ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ 32
 τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν⁷ αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ
 κήρυγμα¹¹ Ἰωνᾶ,³ καὶ ἰδοὺ, πλείον Ἰωνᾶ³ ὤδε.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον¹² ἄψας¹³ εἰς κρύπτῃν¹⁴ τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον,¹⁵ 33
 ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,¹⁶ ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι¹⁷ τὸ φέγγος¹⁸ βλέπωσιν.
 Ὁ λύχνος¹² τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός 34
 σου ἀπλοῦς¹⁹ ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν²⁰ ἐστίν· ἐπὰν²¹ δὲ
 πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν.²² Σκόπει²³ οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ 35
 ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. Εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν,²⁰ μὴ ἔχον τι 36
 μέρος σκοτεινόν,²² ἔσται φωτεινὸν²⁰ ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος¹² τῇ
 ἀστραπῇ²⁴ φωτίζη²⁵ σε.

¹ ἐπαθροίζω, gather together, crowd upon. ² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ³ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁴ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ⁵ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ⁶ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ⁷ κατακρίνω, condemn. ⁸ πέρας, ατος, τό, limit, end. ⁹ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁰ Νινευί, ἡ, Nineveh. ¹¹ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ¹² λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹³ ἅπτω, touch, kindle. ¹⁴ κρύπτῃ, ης, ἡ, dark and hidden place, cellar. ¹⁵ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹⁶ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹⁷ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁸ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁹ ἀπλοῦς, simple, single. ²⁰ φωτεινός, bright, full of light. ²¹ ἐπὰν, when, as soon as. ²² σκοτεινός, dark, full of darkness. ²³ σκοπέω, look at, contemplate. ²⁴ ἀστραπή, ης, ἡ, lightning, brightness. ²⁵ φωτίζω, give light, enlighten.

Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἡρώτα αὐτὸν Φαρισαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ¹ παρ' 37
αὐτῷ: εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν.² Ὁ δὲ Φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι 38
οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου.³ Εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς 39
αὐτόν, Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν⁴ τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ
πίνακος⁵ καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν⁶ ὑμῶν γέμει⁷ ἀρπαγῆς⁸ καὶ
πονηρίας.⁹ Ἄφρονες,¹⁰ οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν⁴ καὶ τὸ ἔσωθεν⁶ 40
ἐποίησεν; Πλὴν τὰ ἐνόντα¹¹ δότε ἐλεημοσύνην:¹² καὶ ἰδού, πάντα 41
καθαρά¹³ ὑμῖν ἐστίν.

Ἄλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε¹⁴ τὸ ἡδύοσμον¹⁵ καὶ 42
τὸ πήγανον¹⁶ καὶ πᾶν λάχανον,¹⁷ καὶ παρέρχεσθε¹⁸ τὴν κρίσιν καὶ τὴν
ἀγάπην τοῦ θεοῦ: ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, καὶ κεῖνα¹⁹ μὴ ἀφιέναι. Οὐαὶ 43
ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν²⁰ ἐν ταῖς
συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς²¹ ἐν ταῖς ἀγοραῖς.²² Οὐαὶ ὑμῖν, 44
γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,²³ ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ
ἄδηλα,²⁴ καὶ οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπάνω²⁵ οὐκ οἶδασιν.

Ἀποκριθεὶς δὲ τις τῶν νομικῶν²⁶ λέγει αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα λέγων 45
καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις.²⁷ Ὁ δὲ εἶπεν, Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς²⁶ οὐαί, ὅτι 46
φορτίζετε²⁸ τοὺς ἀνθρώπους φορτία²⁹ δυσβάστακτα,³⁰ καὶ αὐτοὶ ἐνὶ

¹ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ² ἀναπίπτω, recline, lie down. ³ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ⁴ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁵ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ⁶ ἔσωθεν, from within, within. ⁷ γέμω, fill, am full of. ⁸ ἀρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ⁹ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ¹⁰ ἄφρων, foolish, senseless. ¹¹ ἐνίμι, be in, within. ¹² ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ¹³ καθαρός, clean, pure. ¹⁴ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ¹⁵ ἡδύοσμον, ου, τό, mint, peppermint. ¹⁶ πήγανον, ου, τό, rue, plant used for flavoring food. ¹⁷ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ¹⁸ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁹ κακεῖνος, and he, and she. ²⁰ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ²¹ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ²² ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ²³ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ²⁴ ἄδηλος, unseen, indistinct. ²⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ²⁶ νομικός, pertaining to the law. ²⁷ ὑβρίζω, mistreat, insult. ²⁸ φορτίζω, load, burden. ²⁹ φορτίον, ου, τό, burden, load. ³⁰ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry.

τῶν δακτύλων¹ ὑμῶν οὐ προσψάυετε² τοῖς φορτίοις.³ Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι 47
οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν
ἀπέκτειναν αὐτούς. Ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε⁴ τοῖς ἔργοις 48
τῶν πατέρων ὑμῶν: ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ
οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ 49
εἶπεν, Ἀποστελῶ εἰς αὐτούς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ
αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ ἐκδιώξουσιν:⁵ ἵνα ἐκζητηθῇ⁶ τὸ αἷμα 50
πάντων τῶν προφητῶν τὸ ἐκχυνόμενον⁷ ἀπὸ καταβολῆς⁸ κόσμου
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ ἕως τοῦ αἵματος 51
Ζαχαρίου⁹ τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ¹⁰ τοῦ θυσιαστηρίου¹¹ καὶ τοῦ
οἴκου. Ναί, λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται⁶ ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Οὐαὶ 52
ὑμῖν τοῖς νομικοῖς,¹² ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα¹³ τῆς γνώσεως:¹⁴ αὐτοὶ οὐκ
εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε.¹⁵

Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτούς, ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 53
Φαρισαῖοι δεινῶς¹⁶ ἐνέχειν,¹⁷ καὶ ἀποστοματίζειν¹⁸ αὐτὸν περὶ
πλειόνων, ἐνεδρεύοντες¹⁹ αὐτόν, ζητοῦντες θηρεῦσαι²⁰ τι ἐκ τοῦ 54
στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν²¹ αὐτοῦ.

¹ δάκτυλος, ου, ό, finger. ² προσψάύω, touch, touch lightly. ³ φορτίον, ου, τό, burden, load. ⁴ συνευδοκέω, consent, approve. ⁵ ἐκδιώκω, drive out, persecute harshly. ⁶ ἐκζητέω, seek out, inquire. ⁷ ἐκχέω, pour out, shed. ⁸ καταβολή, ἡς, ἡ, foundation, depositing. ⁹ Ζαχαρίας, ου, ό, Zacharias, Zechariah. ¹⁰ μεταξύ, between, after. ¹¹ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹² νομικός, pertaining to the law. ¹³ κλείς, κλειδός, ἡ, key. ¹⁴ γνώσις, εως, ἡ, wisdom, knowledge. ¹⁵ κωλύω, forbid, hinder. ¹⁶ δεινῶς, terribly, vehemently. ¹⁷ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to. ¹⁸ ἀποστοματίζω, question closely, interrogate. ¹⁹ ἐνεδρεύω, lie in wait, plot. ²⁰ θηρεύω, hunt, catch. ²¹ κατηγορέω, accuse, charge.

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν¹ τῶν μυριάδων² τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν³ **12**

ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον,

Προσέχετε⁴ ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης⁵ τῶν Φαρισαίων, ἣτις ἐστὶν

ὑπόκρισις.⁶ Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον⁷ ἐστὶν ὁ οὐκ **2**

ἀποκαλυφθήσεται,⁸ καὶ κρυπτόν⁹ ὁ οὐ γνωσθήσεται. Ἄνθ¹⁰ ὧν ὅσα **3**

ἐν τῇ σκοτίᾳ¹¹ εἶπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται: καὶ ὁ πρὸς τὸ οὖς

ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις,¹² κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωματίων.¹³ **4**

Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις¹⁴ μου, Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν

ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν¹⁵

τι ποιῆσαι. Ὑποδείξω¹⁶ δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε: φοβήθητε τὸν μετὰ **5**

τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν¹⁷ εἰς τὴν γέενναν:¹⁸ ναί,

λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. Οὐχὶ πέντε στρουθία¹⁹ πωλεῖται²⁰ **6**

ἀσσαρίων²¹ δύο; Καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον²² ἐνώπιον

τοῦ θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες²³ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἡρίθμηνται.²⁴ **7**

Μὴ οὖν φοβεῖσθε: πολλῶν στρουθίων¹⁹ διαφέρετε.²⁵ Λέγω δὲ ὑμῖν, **8**

Πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ²⁶ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς

τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσῃ²⁶ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ

θεοῦ: ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται²⁷ **9**

ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. Καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν **10**

¹ ἐπισυναγωγή, gather, gather together. ² μυριάς, ἄδος, ἡ, ten thousand, myriad. ³ καταπατέω, trample under foot. ⁴ προσέχω, take head of, attend to. ⁵ ζύμη, ἡς, ἡ, leaven, ferment. ⁶ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ⁷ συγκαλύπτω, conceal, cover up. ⁸ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁹ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁰ ἀντί, instead of, in place of. ¹¹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹² ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹³ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹⁴ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹⁵ περισσός, excessive, abundant. ¹⁶ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹⁷ ἐμβάλλω, throw, cast. ¹⁸ γέεννα, ἡς, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁹ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ²⁰ πωλέω, sell. ²¹ ἀσσάριον, ου, τό, assarion. ²² ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ²³ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ²⁴ ἀριθμέω, number, count. ²⁵ διαφέρω, differ, carry through. ²⁶ ὁμολογέω, confess, profess. ²⁷ ἀπαρνέομαι, deny, refuse.

τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ: τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα
 βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. Ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ 11
 τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε¹ πῶς ἢ
 τί ἀπολογήσησθε,² ἢ τί εἴπητε: τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν 12
 αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν.

Εἶπεν δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, Διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου 13
 μερίσασθαι³ μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν.⁴ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, 14
 Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησεν⁵ δικαστὴν⁶ ἢ μεριστὴν⁷ ἐφ' ὑμᾶς; Εἶπεν 15
 δὲ πρὸς αὐτούς, Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας:⁸ ὅτι
 οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτῷ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων
 αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτούς, λέγων, Ἄνθρώπου τινὸς 16
 πλουσίου⁹ εὐφόρησεν¹⁰ ἡ χώρα:¹¹ καὶ διελογίζετο¹² ἐν ἑαυτῷ λέγων, 17
 Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; Καὶ εἶπεν, 18
 Τοῦτο ποιήσω: καθελῶ¹³ μου τὰς ἀποθήκας,¹⁴ καὶ μείζονας
 οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά¹⁵ μου καὶ τὰ ἀγαθὰ
 μου. Καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου, Ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα¹⁶ εἰς 19
 ἔτη πολλά: ἀναπαύου,¹⁷ φάγε, πίε, εὐφραίνου.¹⁸ Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεός, 20
 Ἄφρον,¹⁹ ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν²⁰ ἀπὸ σοῦ: ἃ δὲ
 ἡτοίμασας, τί νῦν ἔσται; Οὕτως ὁ θησαυρίζων²¹ ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν 21

¹ μεριμνᾶω, be anxious, distracted. ² ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense. ³ μερίζω, divide, part. ⁴ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ⁵ καθίστημι, set, constitute. ⁶ δικαστής, οὔ, ὁ, judge. ⁷ μεριστής, οὔ, ὁ, divider, arbitrator. ⁸ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ⁹ πλούσιος, rich. ¹⁰ εὐφορέω, bear good crops, be fruitful. ¹¹ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹² διαλογίζομαι, debate, reason. ¹³ καθαιρέω, take down, pull down. ¹⁴ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹⁵ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁶ κείμεαι, lie, be laid. ¹⁷ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁸ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁹ ἄφρων, foolish, senseless. ²⁰ ἀπαιτέω, ask for, demand. ²¹ θησαυρίζω, lay up, store up.

πλουτῶν.¹

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ 22

μεριμνᾶτε² τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε: μηδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσθησθε.

Ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶν τῆς τροφῆς,⁴ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.⁵ 23

Κατανοήσατε⁶ τοὺς κόρακας,⁷ ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν,⁸

οἷς οὐκ ἐστὶν ταμεῖον⁹ οὐδὲ ἀποθήκη,¹⁰ καὶ ὁ θεὸς τρέφει¹¹ αὐτούς:

πόσῳ¹² μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε¹³ τῶν πετεινῶν;¹⁴ Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν 25

μεριμνῶν² δύναται προσθεῖναι¹⁵ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν¹⁶ αὐτοῦ πῆχυν¹⁷ ἓνα; 26

Εἰ οὖν οὔτε ἐλάχιστον¹⁸ δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε;² 27

Κατανοήσατε⁶ τὰ κρίνα¹⁹ πῶς αὐξάνει:²⁰ οὐ κοπιᾷ,²¹ οὐδὲ νήθει:²²

λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομῶν²³ ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο²⁴

ὥς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον²⁵ ἐν τῷ ἁγρῷ σήμερον ὄντα, καὶ 28

αὔριον²⁶ εἰς κλίβανον²⁷ βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,²⁸

πόσῳ¹² μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;²⁹ Καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, 29

ἢ τί πίητε: καὶ μὴ μετεωρίζεσθε.³⁰ Ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ 30

κόσμου ἐπιζητεῖ:³¹ ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρῄζετέ³² τούτων. 31

Πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα

προστεθήσεται¹⁵ ὑμῖν. Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον:³³ ὅτι 32

¹ πλουτέω, be rich, become rich. ² μεριμνάω, be anxious, distracted. ³ ἐνδύω, put on, clothe. ⁴ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ⁵ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁶ κατανοέω, observe, understand. ⁷ κόραξ, ακος, ὁ, crow, raven. ⁸ θερίζω, reap, gather. ⁹ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹⁰ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹¹ τρέφω, make to grow, nourish. ¹² πόσος, how many? how great? ¹³ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁴ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁵ προστίθημι, add, add to. ¹⁶ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹⁷ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ¹⁸ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁹ κρίνον, ου, τό, lily. ²⁰ αὐξάνω, cause to grow, increase. ²¹ κοπιᾶω, toil, labor. ²² νήθω, spin. ²³ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ²⁴ περιβάλλω, put around, clothe. ²⁵ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²⁶ αὔριον, tomorrow. ²⁷ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ²⁸ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ²⁹ ὀλιγόπιστος, of little faith. ³⁰ μετεωρίζομαι, be anxious, worried. ³¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ³² χρῄζω, need, have need of. ³³ ποίμνιον, ου, τό, flock, little flock.

εὐδόκησεν¹ ὁ πατήρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. Πωλήσατε² τὰ 33
 ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην.³ Ποιήσατε ἑαυτοῖς
 βαλάντια⁴ μὴ παλαιούμενα,⁵ θησαυρὸν⁶ ἀνέκλειπτον⁷ ἐν τοῖς
 οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτῃς⁸ οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σῆς⁹ διαφθείρει·¹⁰ ὅπου γάρ 34
 ἐστὶν ὁ θησαυρὸς⁶ ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν ἔσται.
 Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες¹¹ περιεζωσμέναι,¹² καὶ οἱ λύχνοι¹³ καιόμενοι·¹⁴ 35
 καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις¹⁵ τὸν κύριον ἑαυτῶν, 36
 πότε ἀναλύσῃ¹⁶ ἐκ τῶν γάμων,¹⁷ ἵνα, ἐλθόντος καὶ κρούσαντος,¹⁸
 εὐθέως ἀνοιξώσιν αὐτῷ. Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ 37
 κύριος εὕρήσει γρηγοροῦντας·¹⁹ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι περιζώσεται¹²
 καὶ ἀνακλινεῖ²⁰ αὐτούς, καὶ παρελθὼν²¹ διακονήσει αὐτοῖς. Καὶ ἐὰν 38
 ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ
 οὕτως, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι. Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ 39
 ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης²² ποῖα ὥρα ὁ κλέπτῃς⁸ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν¹⁹ ἄν,
 καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκεν διορυγῆναι²³ τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ὑμεῖς οὖν 40
 γίνεσθε ἔτοιμοι·²⁴ ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

¹ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ² πωλέω, sell. ³ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ⁴ βαλλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ⁵ παλαιώω, make or become old, obsolete. ⁶ θησαυρός, ου, ὁ, storehouse, treasure. ⁷ ἀνέκλειπτος, unfailing, inexhaustible. ⁸ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ⁹ σῆς, σητός, ὁ, moth. ¹⁰ διαφθείρω, destroy utterly, spoil. ¹¹ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ¹² περιζώννυμι, gird, gird round. ¹³ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁴ καίω, burn, ignite. ¹⁵ προσδέχομαι, receive, wait for. ¹⁶ ἀναλύω, loose, depart. ¹⁷ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁸ κρούω, knock, strike. ¹⁹ γρηγορέω, watch, keep watch. ²⁰ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ²¹ παρέρχομαι, pass by, go by. ²² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ²³ διόρυσσω, break through, break in. ²⁴ ἔτοιμος, ready, prepared.

Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην 41
λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Τίς ἄρα¹ ἐστὶν ὁ πιστὸς 42
οἰκονόμος² καὶ φρόνιμος,³ ὃν καταστήσει⁴ ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας
αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον;⁶ Μακάριος ὁ δούλος 43
ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀληθῶς⁷ 44
λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει⁴ αὐτόν. 45
Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δούλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει⁸ ὁ κύριός
μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξῃται τύπτειν⁹ τοὺς παῖδας¹⁰ καὶ τὰς παιδίσκας,¹¹
ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι:¹² ἥξει¹³ ὁ κύριος τοῦ δούλου 46
ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,¹⁴ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει, καὶ
διχοτομήσει¹⁵ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων¹⁶ θήσει. 47
Ἐκεῖνος δὲ ὁ δούλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ
ἐτοιμάσας μὴδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται¹⁷ πολλάς:
ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν,¹⁸ δαρήσεται¹⁷ ὀλίγας. Παντὶ 48
δὲ ὃ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ: καὶ ὃ παρέθεντο¹⁹
πολὺ, περισσότερον²⁰ αἰτήσουσιν αὐτόν.

Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθῃ;²¹ Βάπτισμα²² 49
δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι²³ ἕως οὗ τελεσθῇ.²⁴ Δοκεῖτε 51
ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἡ

¹ ἄρα, so? (introduces a question). ² οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ³ φρόνιμος, prudent, wise. ⁴ καθίστημι, set, constitute. ⁵ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ⁶ σιτομέτριον, ου, τό, food allowance, ration. ⁷ ἀληθῶς, truly, really. ⁸ χρονίζω, spend or take time, delay. ⁹ τύπτω, smite, beat. ¹⁰ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹¹ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹² μεθύσκω, make drunk. ¹³ ἔγω, have come, am present. ¹⁴ προσδοκάω, wait for, look for. ¹⁵ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ¹⁶ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁷ δέρω, beat, flay. ¹⁸ πληγή, ης, ἡ, blow, wound. ¹⁹ παρατίθημι, set before, entrust. ²⁰ περισσός, excessive, abundant. ²¹ ἀνάπτω, kindle, set on fire. ²² βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ²³ συνέχω, hold fast, oppress. ²⁴ τελέω, finish, fulfill.

διαμερισμόν.¹ Ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἐνὶ 52
 διαμεμερισμένοι,² τρεῖς ἐπὶ δυσίν, καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. 53
 Διαμερισθήσεται² πατὴρ ἐπὶ υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί: μήτηρ ἐπὶ
 θυγατρί,³ καὶ θυγάτηρ³ ἐπὶ μητρί: πενθερά⁴ ἐπὶ τὴν νύμφην⁵ αὐτῆς,
 καὶ νύμφη⁵ ἐπὶ τὴν πενθεράν⁴ αὐτῆς. Ἐλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, 54
 Ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην⁶ ἀνατέλλουσαν⁷ ἀπὸ δυσμῶν,⁸ εὐθέως
 λέγετε, Ὁμβρος⁹ ἔρχεται: καὶ γίνεται οὕτως. Καὶ ὅταν νότον¹⁰ 55
 πνέοντα,¹¹ λέγετε ὅτι Καύσων¹² ἔσται: καὶ γίνεται. Ὑποκριταί,¹³ τὸ 56
 πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν:¹⁴ τὸν δὲ
 καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε;¹⁴ Τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε 57
 τὸ δίκαιον; Ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου¹⁵ σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν 58
 τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν¹⁶ ἀπηλλάχθαι¹⁷ ἀπ' αὐτοῦ: μήποτε¹⁸ κατασύρῃ¹⁹
 σε πρὸς τὸν κριτὴν,²⁰ καὶ ὁ κριτὴς²⁰ σε παραδῶ τῷ πράκτορι,²¹ καὶ ὁ
 πράκτωρ²¹ σε βάλῃ εἰς φυλακὴν. Λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν,²² 59
 ἕως οὗ καὶ τὸν ἔσχατον λεπτὸν²³ ἀποδῶς.

Παρήσαν²⁴ δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν 13

Γαλιλαίων,²⁵ ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξεν²⁶ μετὰ τῶν θυσιῶν²⁷ αὐτῶν. 2

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι²⁵

οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους²⁵ ἐγένοντο, ὅτι

¹ διαμερισμός, οὐ, ὁ, division, disunity. ² διαμερίζω, divide, distribute. ³ θυγάτηρ, τὸς, ἡ, daughter. ⁴ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ⁵ νύμφη, ἡς, ἡ, bride, young woman. ⁶ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ⁷ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁸ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ⁹ ὄμβρος, οὐ, ὁ, shower, thunderstorm. ¹⁰ νότος, οὐ, ὁ, south wind, south. ¹¹ πνέω, blow. ¹² καύσων, ὠνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹³ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁴ δοκιμάζω, prove, approve. ¹⁵ ἀντίδικος, οὐ, ὁ, opponent, adversary. ¹⁶ ἐργασία, ἄς, ἡ, profit, business. ¹⁷ ἀπαλλάσσω, leave, deliver. ¹⁸ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁹ κατασύρω, drag (away by force), drag down. ²⁰ κριτής, οὐ, ὁ, judge. ²¹ πράκτωρ, οὐ, ὁ, bailiff, constable. ²² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²³ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ²⁴ πάριμι, be present, have arrived. ²⁵ Γαλιλαῖος, Galilean. ²⁶ μίγνυμι, mix, mingle. ²⁷ θυσία, ἄς, ἡ, sacrifice.

τοιαῦτα πεπόνθασιν; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήτε, 3
 πάντες ὡσαύτως¹ ἀπολείσθε. Ἡ ἐκεῖνοι οἱ δέκα² καὶ ὀκτώ,³ ἐφ' οὓς 4
 ἔπεσεν ὁ πύργος⁴ ἐν τῷ Σιλωάμ⁵ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι
 οὗτοι ὀφειλέται⁶ ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς
 κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλήμ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: ἀλλ' ἐὰν μὴ 5
 μετανοήτε, πάντες ὁμοίως ἀπολείσθε. Ἐλεγεν δὲ ταύτην τὴν 6
 παραβολήν: Συκῆν⁷ εἶχέν τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι⁸ αὐτοῦ πεφυτευμένην:⁹
 καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὔρεν. Εἶπεν δὲ πρὸς τὸν 7
 ἀμπελουργόν,¹⁰ Ἰδοὺ, τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ⁷
 ταύτῃ, καὶ οὐχ εὐρίσκω: ἔκκοψον¹¹ αὐτήν: ἵνα τί καὶ τὴν γῆν
 καταργεῖ;¹² Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ, Κύριε, ἄφες αὐτήν καὶ 8
 τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου¹³ σκάψω¹⁴ περὶ αὐτήν, καὶ βάλω κόπρια: καὶ 9
 μὲν ποιήσῃ καρπὸν: εἰ δὲ μήγε,¹⁶ εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις¹¹ αὐτήν.

Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασιν: καὶ ἰδοὺ, 10
 γυνὴ ἣν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας¹⁷ ἔτη δέκα² καὶ ὀκτώ,³ καὶ ἦν
 συγκύπτουσα,¹⁸ καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι¹⁹ εἰς τὸ παντελές.²⁰ Ἰδὼν 12
 δὲ αὐτήν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν,²¹ καὶ εἶπεν αὐτῇ, Γύναι,
 ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας¹⁷ σου. Καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας: καὶ 13
 παραχρῆμα²² ἀνωρθώθη,²³ καὶ ἐδόξαζεν τὸν θεόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 14

¹ ὡσαύτως, likewise. ² δέκα, ten, 10. ³ ὀκτώ, eight, 8. ⁴ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ⁵ Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ⁶ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁷ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁸ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ⁹ φυτεύω, plant. ¹⁰ ἀμπελουργός, οὔ, ὁ, vinedresser, gardener. ¹¹ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹² καταργέω, make ineffective, abolish. ¹³ ὅτου, until. ¹⁴ σκάπτω, dig. ¹⁵ καὶ, and if, even if. ¹⁶ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁷ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹⁸ συγκύπτω, be bent over, am bent double. ¹⁹ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ²⁰ παντελές, completely, forever. ²¹ προσφωνέω, call to, summon. ²² παραχρῆμα, immediately, instantly. ²³ ἀνωρθόω, restore, strengthen.

ἀρχισυνάγωγος,¹ ἀγανακτῶν² ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς,
 ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ, Ἐξ³ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι: ἐν ταύταις
 οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. 15
 Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν, Ὑποκριταί,⁴ ἕκαστος ὑμῶν
 τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν⁵ αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον⁶ ἀπὸ τῆς φάτνης,⁷
 καὶ ἀπαγαγὼν⁸ ποτίζει;⁹ Ταύτην δέ, θυγατέρα¹⁰ Ἀβραὰμ οὔσαν, ἦν 16
 ἔδησεν ὁ Σατανᾶς, ἰδοὺ, δέκα¹¹ καὶ ὀκτὼ¹² ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ
 τοῦ δεσμοῦ¹³ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ ταῦτα λέγοντος 17
 αὐτοῦ, κατησχύνοντο¹⁴ πάντες οἱ ἀντικείμενοι¹⁵ αὐτῷ: καὶ πᾶς ὁ
 ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις¹⁶ τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.
 Ἔλεγεν δέ, Τίني ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ; Καὶ τίني ὁμοιώσω¹⁷ 18
 αὐτήν; Ὅμοία ἐστὶν κόκκῳ¹⁸ σινάπεως,¹⁹ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν 19
 εἰς κῆπον²⁰ ἑαυτοῦ: καὶ ἡὔξησεν,²¹ καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον²² μέγα, καὶ
 τὰ πετεινὰ²³ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν²⁴ ἐν τοῖς κλάδοις²⁵ αὐτοῦ. 20
 Πάλιν εἶπεν, Τίني ὁμοιώσω¹⁷ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; Ὅμοία ἐστὶν 21
 ζύμῃ,²⁶ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν²⁷ εἰς ἀλεύρου²⁸ σάτα²⁹ τρία, ἕως
 οὗ ἔζυμώθη³⁰ ὅλον. Καὶ διεπορεύετο³¹ κατὰ πόλεις καὶ κώμας³² 22
 διδάσκων, καὶ πορεύαν³³ ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ. Εἶπεν δέ τις 23

¹ ἀρχισυνάγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ² ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ³ ἕξ, six, 6. ⁴ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵ βοῦς, ὁ, ox, cow. ⁶ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ⁷ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ⁸ ἀπάγω, lead away, lead. ⁹ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁰ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹¹ δέκα, ten, 10. ¹² ὀκτώ, eight, 8. ¹³ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ¹⁴ κατασχύνω, put to shame, shame. ¹⁵ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ¹⁶ ἐνδόξος, honored, glorious. ¹⁷ ὁμοιώω, make like, liken. ¹⁸ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁹ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ²⁰ κῆπος, ου, ὁ, garden. ²¹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ²² δένδρον, ου, τό, tree. ²³ πετεινόν, ου, τό, bird. ²⁴ κατασκήνω, cause to dwell, settle. ²⁵ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ²⁶ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ²⁷ ἐκρύπτω, hide, hide in. ²⁸ ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ²⁹ σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ³⁰ ζυμώω, leaven, ferment. ³¹ διαπορεύομαι, pass across, journey through. ³² κώμη, ης, ἡ, village. ³³ πορεία, ας, ἡ, journey, way.

αὐτῷ, Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, 24
 Ἀγωνίζεσθε¹ εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς² πύλης·³ ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν,
 ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν.⁴ Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ 25
 οἰκοδεσπότης⁵ καὶ ἀποκλείσῃ⁶ τὴν θύραν, καὶ ἄρξῃσθε ἔξω ἐστάναι
 καὶ κρούειν⁷ τὴν θύραν, λέγοντες, Κύριε, κύριε, ἀνοιξον ἡμῖν· καὶ
 ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, Οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν⁸ ἐστέ· τότε ἄρξεσθε 26
 λέγειν, Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις⁹
 ἡμῶν ἐδίδαξας. Καὶ ἐρεῖ, Λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν⁸ ἐστέ· 27
 ἀπόστητε¹⁰ ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται¹¹ τῆς ἀδικίας.¹² Ἐκεῖ ἔσται ὁ 28
 κλαυθμὸς¹³ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁴ τῶν ὀδόντων,¹⁵ ὅταν ὄψῃσθε Ἀβραὰμ καὶ
 Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς προφῆτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
 θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. Καὶ ἦξουσιν¹⁶ ἀπὸ ἀνατολῶν¹⁷ καὶ 29
 δυσμῶν,¹⁸ καὶ βορρᾶ¹⁹ καὶ νότου,²⁰ καὶ ἀνακλιθήσονται²¹ ἐν τῇ
 βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ, εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ 30
 εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.

Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθόν τινες Φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ, Ἐξελθε 31
 καὶ πορεύου ἐντεῦθεν,²² ὅτι Ἡρώδης θέλει σε ἀποκτείνειν. Καὶ εἶπεν 32
 αὐτοῖς, Πορευθέντες εἶπατε τῇ ἀλώπεκι²³ ταύτῃ, Ἰδοὺ, ἐκβάλλω
 δαιμόνια καὶ ἰάσεις²⁴ ἐπιτελῶ²⁵ σήμερον καὶ αὔριον,²⁶ καὶ τῇ τρίτῃ

¹ ἀγωνίζομαι, contend, struggle. ² στενός, narrow. ³ πύλη, ἡς, ἡ, gate, porch. ⁴ ἰσχύω, be strong, able. ⁵ οἰκοδεσπότης, οὗ, ὁ, householder, head of a household. ⁶ ἀποκλείω, close, shut. ⁷ κρούω, knock, strike. ⁸ πόθεν, from where? whence. ⁹ πλατεία, ας, ἡ, street. ¹⁰ ἀφίστημι, withdraw, depart. ¹¹ ἐργάτης, οὗ, ὁ, workman, laborer. ¹² ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ¹³ κλαυθμός, οὗ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁴ βρυγμός, οὗ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁵ ὀδός, ὁ, tooth. ¹⁶ ἦκω, have come, am present. ¹⁷ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁸ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ¹⁹ βορρᾶς, ᾧ, ὁ, north, north wind. ²⁰ νότος, οὗ, ὁ, south wind, south. ²¹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ²² ἐντεῦθεν, hence, on each side. ²³ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ²⁴ ἰασις, εως, ἡ, healing, cure. ²⁵ ἐπιτελέω, complete, perform. ²⁶ αὔριον, tomorrow.

τελειοῦμαι.¹ Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον² καὶ τῇ ἐχομένῃ 33
 πορεύεσθαι· ὅτι οὐκ ἐνδέχεται³ προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω
 Ἱερουσαλήμ. Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς 34
 προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα⁴ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,
 ποσάκις⁵ ἠθέλησα ἐπισυνάξαι⁶ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον⁷ ὄρνις⁸ τὴν
 ἑαυτῆς νοσσιᾶν⁹ ὑπὸ τὰς πτέρυγας,¹⁰ καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἰδοὺ, 35
 ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ με ἴδῃτε
 ἕως ἂν ἤξει,¹¹ ὅτε εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι
 κυρίου.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν 14

Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι
 αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, ἄνθρωπός τις ἦν ὕδρωπικός¹³ ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Καὶ 2
 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς¹⁴ καὶ Φαρισαίους,
 λέγων, Εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν; Οἱ δὲ ἡσύχασαν.¹⁵ Καὶ 4
 ἐπιλαβόμενος¹⁶ ἰάσατο¹⁷ αὐτόν, καὶ ἀπέλυσεν. Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς 5
 αὐτοὺς εἶπεν, Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς¹⁸ εἰς φρέαρ¹⁹ ἐμπεσεῖται,²⁰ καὶ
 οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει²¹ αὐτόν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ οὐκ 6
 ἴσχυσαν²² ἀνταποκριθῆναι²³ αὐτῷ πρὸς ταῦτα.

¹ τελειόω, fill, fulfill. ² αὔριον, tomorrow. ³ ἐνδέχομαι, be possible, allow. ⁴ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ⁵ ποσάκις, how often? how often.
⁶ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ⁷ τρόπος, οὐ, ὁ, manner, way. ⁸ ὄρνις, ἰθος, ἡ, hen, bird. ⁹ νοσσία, ἄς, ἡ, brood, brood of young birds. ¹⁰
 πτέρυξ, υγος, ἡ, wing. ¹¹ ἦκω, have come, am present. ¹² παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ¹³ ὕδρωπικός,
 suffering from dropsy or edema. ¹⁴ νομικός, pertaining to the law. ¹⁵ ἡσυχάζω, be still, be silent. ¹⁶ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹⁷ ἰάομαι,
 heal. ¹⁸ βοῦς, ὁ, ox, cow. ¹⁹ φρέαρ, ὅς, τό, well, pit. ²⁰ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ²¹ ἀνασπάω, draw up, pull up. ²² ἰσχύω, be strong, able. ²³
 ἀνταποκρίνομαι, answer again, contradict.

Ἔλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων¹ πῶς τὰς 7
 πρωτοκλισίας² ἐξελέγοντο,³ λέγων πρὸς αὐτούς, Ὅταν κληθῇς ὑπό 8
 τινος εἰς γάμους,⁴ μὴ κατακλιθῇς⁵ εἰς τὴν πρωτοκλισίαν·² μήποτε⁶
 ἐντιμότερός⁷ σου ἢ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν 9
 καλέσας ἐρεῖ σοι, Δὸς τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης⁸ τὸν
 ἔσχατον τόπον κατέχειν.⁹ Ἄλλ' ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσε¹⁰ 10
 εἰς τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκὼς σε, εἴπῃ σοι, Φίλε,
 προσανάβηθι¹² ἀνώτερον·¹³ τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν
 συνανακειμένων¹⁴ σοι. Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν¹⁵ ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,¹⁶ 11
 καὶ ὁ ταπεινῶν¹⁶ ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.¹⁵

Ἔλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν, Ὅταν ποιῇς ἄριστον¹⁷ ἢ δεῖπνον,¹⁸ 12
 μὴ φώνει τοὺς φίλους¹¹ σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς
 συγγενεῖς¹⁹ σου, μηδὲ γείτονας²⁰ πλουσίους·²¹ μήποτε⁶ καὶ αὐτοὶ σε
 ἀντικαλέσωσιν,²² καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα.²³ Ἄλλ' ὅταν ποιῇς 13
 δοχὴν,²⁴ κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους,²⁵ χωλούς,²⁶ τυφλοὺς· καὶ 14
 μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί²⁷ σοι· ἀνταποδοθήσεται
 γὰρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.

¹ ἐπέχω, hold fast, hold toward. ² πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ³ ἐκλέγομαι, choose, elect. ⁴ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁵ κατακλίνω, make to lie down, recline. ⁶ μήποτε, never, lest perchance. ⁷ ἐντιμος, valued, precious. ⁸ αἰσχύνῃ, ης, ἡ, shame. ⁹ κατέχω, hold back, hold fast. ¹⁰ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹¹ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹² προσαναβαίνω, go up, move up. ¹³ ἀνώτερον, higher, more honorable place. ¹⁴ συνανακέμμαι, recline at table with. ¹⁵ ὑψόω, lift up, exalt. ¹⁶ ταπεινός, humble, humiliate. ¹⁷ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ¹⁸ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁹ συγγενής, kindred, relative. ²⁰ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ²¹ πλούσιος, rich. ²² ἀντικαλέω, invite in return. ²³ ἀνταπόδομα, τος, τό, repayment, reward. ²⁴ δοχή, ης, ἡ, reception, banquet. ²⁵ ἀνάπηρος, crippled, maimed. ²⁶ χωλός, lame, deprived of a foot. ²⁷ ἀνταποδίδωμι, recompense, repay.

Ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων¹ ταῦτα εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος, ὃς 15
 φάγεται ἄριστον² ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, 16
 Ἄνθρωπός τις ἐποίησεν δεῖπνον³ μέγα, καὶ ἐκάλεσεν πολλούς· καὶ 17
 ἀπέστειλεν τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δεῖπνου³ εἰπεῖν τοῖς
 κεκλημένοις, Ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά⁴ ἐστιν πάντα. Καὶ ἤρξαντο 18
 ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι⁵ πάντες. Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ, Ἄγρὸν
 ἡγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκη⁶ ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε
 με παρητημένον.⁵ Καὶ ἕτερος εἶπεν, Ζεύγη⁷ βοῶν⁸ ἡγόρασα πέντε, 19
 καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι⁹ αὐτά· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.⁵ 20
 Καὶ ἕτερος εἶπεν, Γυναῖκα ἔγημα,¹⁰ καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. 21
 Καὶ παραγενόμενος ὁ δούλος ἐκεῖνος ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ
 ταῦτα. Τότε ὀργισθεῖς¹¹ ὁ οἰκοδεσπότης¹² εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ,
 Ἐξελθε ταχέως¹³ εἰς τὰς πλατείας¹⁴ καὶ ῥύμας¹⁵ τῆς πόλεως, καὶ τοὺς
 πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους¹⁶ καὶ χωλοὺς¹⁷ καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε¹⁸ ὧδε. 22
 Καὶ εἶπεν ὁ δούλος, Κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας,¹⁹ καὶ ἔτι τόπος ἐστίν.
 Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δούλον, Ἐξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ 23
 φραγμοὺς,²⁰ καὶ ἀναγκασον²¹ εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ²² ὁ οἶκός μου. 24
 Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων
 γεύσεται²³ μου τοῦ δεῖπνου.³ Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,²⁴ ὀλίγοι δὲ
 ἐκλεκτοί.²⁵

¹ συνανακείμαι, recline at table with. ² ἄριστον, ου, τό, breakfast. ³ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁴ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁵ παραιτέομαι, make excuse, refuse. ⁶ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ⁷ ζεύγος, ους, τό, yoke, team. ⁸ βοῦς, ὁ, ox, cow. ⁹ δοκιμάζω, prove, approve. ¹⁰ γαμέω, marry. ¹¹ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹³ ταχέως, quickly, soon. ¹⁴ πλατεία, ας, ἡ, street. ¹⁵ ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ¹⁶ ἀνάπηρος, crippled, maimed. ¹⁷ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁸ εἰσάγω, lead in, bring in. ¹⁹ ἐπιτάσσω, command, give order. ²⁰ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ²¹ ἀναγκάζω, force, compel. ²² γεμίζω, fill, load. ²³ γεύομαι, taste, experience. ²⁴ κλητός, called, summoned. ²⁵ ἐκλεκτός, chosen, elect.

Συνεπορεύοντο¹ δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ στραφεὶς² εἶπεν πρὸς 25
 αὐτούς, Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ 26
 τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ
 τὰς ἀδελφάς,³ ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναται μου μαθητὴς
 εἶναι. Καὶ ὅστις οὐ βαστάζει⁴ τὸν σταυρὸν⁵ αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω 27
 μου, οὐ δύναται εἶναι μου μαθητὴς. Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, ὁ θέλων 28
 πύργον⁶ οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει⁷ τὴν δαπάνην,⁸
 εἰ ἔχει τὰ εἰς ἀπαρτισμόν;⁹ Ἵνα μήποτε,¹⁰ θέντος αὐτοῦ θεμέλιον¹¹ καὶ 29
 μὴ ἰσχύοντος¹² ἐκτελέσαι,¹³ πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται
 ἐμπαίζειν¹⁴ αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο 30
 οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν¹² ἐκτελέσαι.¹³ Ἦ τίς βασιλεὺς 31
 πορευόμενος συμβαλεῖν¹⁵ ἐτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον¹⁶ οὐχὶ καθίσας
 πρῶτον βουλευέται¹⁷ εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα¹⁸ χιλιάσιν¹⁹ ἀπαντῆσαι
 τῷ μετὰ εἴκοσι²¹ χιλιάδων¹⁹ ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; Εἰ δὲ μήγε,²² ἔτι 32
 πόρρω²³ αὐτοῦ ὄντος, πρεσβείαν²⁴ ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην.
 Οὕτως²⁵ οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται²⁶ πᾶσιν τοῖς ἑαυτοῦ 33
 ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητὴς. Καλὸν τὸ ἄλας:²⁷ ἐὰν δὲ 34
 τὸ ἄλας²⁷ μωρανθῇ,²⁸ ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;²⁹ Οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς 35
 κοπρίαν³⁰ εὐθετόν³¹ ἐστίν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν
 ἀκουέτω.

¹ συμπορεύομαι, come together, travel with. ² στρέφω, turn, am converted. ³ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁴ βαστάζω, bear, carry. ⁵ σταυρός, οὗ, ὁ, cross. ⁶ πύργος, οὗ, ὁ, tower, fortified structure. ⁷ ψηφίζω, count up, calculate. ⁸ δαπάνη, ἡς, ἡ, cost, expense. ⁹ ἀπαρτισμός, οὗ, ὁ, completion, perfection. ¹⁰ μήποτε, never, lest perchance. ¹¹ θεμέλιος, οὗ, ὁ, foundation. ¹² ἰσχύω, be strong, able. ¹³ ἐκτελέω, finish, complete. ¹⁴ ἐμπαίζω, mock. ¹⁵ συμβάλλω, discuss, consider. ¹⁶ πόλεμος, οὗ, ὁ, war, battle. ¹⁷ βουλευώ, deliberate, take counsel. ¹⁸ δέκα, ten, 10. ¹⁹ χιλιάς, ἄδος, ἡ, thousand. ²⁰ ἀπαντάω, meet, encounter. ²¹ εἴκοσι, twenty, 20. ²² μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ²³ πόρρω, far (away), far. ²⁴ πρεσβεία, ας, ἡ, ambassador, embassy. ²⁵ οὕτως, thus, so. ²⁶ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ²⁷ ἄλας, ατος, τό, salt. ²⁸ μωραίνω, make foolish, make tasteless. ²⁹ ἀρτύω, season, make salty. ³⁰ κοπρία, ας, ἡ, manure pile, manure. ³¹ εὐθετος, useful, fit.

Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι¹ καὶ οἱ ἁμαρτωλοί, **15**
 ἀκούειν αὐτοῦ. Καὶ διεγόγγυζον² οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς **2**
 λέγοντες ὅτι Οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται,³ καὶ συνεσθίει⁴ αὐτοῖς.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων, Τίς ἄνθρωπος ἐξ **3**
 ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν⁵ πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ
 καταλείπει⁶ τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα⁷ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ
 ἀπολωλός, ἕως εὗρη αὐτό; Καὶ εὕρων ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους⁸ **5**
 ἑαυτοῦ χαίρων. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκαλεῖ⁹ τοὺς φίλους¹⁰ καὶ **6**
 τοὺς γείτονας,¹¹ λέγων αὐτοῖς, Συγχάρητέ¹² μοι, ὅτι εὔρον τὸ
 πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. Λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ **7**
 οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα⁷
 δικαίοις, οἵτινες οὐ χρειάν ἔχουσιν μετανοίας.¹³

Ἦ τίς γυνὴ δραχμὰς¹⁴ ἔχουσα δέκα,¹⁵ ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν¹⁴ μίαν, οὐχὶ **8**
 ἅπτει λύχνον,¹⁶ καὶ σαροῖ¹⁷ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς¹⁸ ἕως ὅτου
 εὗρη; Καὶ εὕροῦσα συγκαλεῖται⁹ τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας,¹¹ **9**
 λέγουσα, Συγχάρητέ¹² μοι, ὅτι εὔρον τὴν δραχμὴν¹⁴ ἣν ἀπώλεσα. **10**
 Οὕτως, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ
 ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

¹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ² διαγογγύζω, complain, grumble. ³ προσδέχομαι, receive, wait for. ⁴ συνεσθίω, eat with. ⁵ ἑκατόν, hundred, 100. ⁶ καταλείπω, leave, leave behind. ⁷ ἐννέα, nine, 9. ⁸ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ⁹ συγκαλέω, call together. ¹⁰ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹¹ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ¹² συγχαίρω, rejoice with. ¹³ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁴ δραχμή, ἡς, ἡ, drachma, coin. ¹⁵ δέκα, ten, 10. ¹⁶ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁷ σαρῶω, sweep, sweep using a broom. ¹⁸ ἐπιμελῶς, carefully, diligently. ¹⁹ ὅτου, until.

Εἶπεν δέ, Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς· καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος¹ αὐτῶν τῷ 11
πατρί, Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον² μέρος τῆς οὐσίας.³ Καὶ διεῖλεν⁴
αὐτοῖς τὸν βίον.⁵ Καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ 13
νεώτερος¹ υἱὸς ἀπεδήμησεν⁶ εἰς χώραν⁷ μακράν,⁸ καὶ ἐκεῖ
διεσκόρπισεν⁹ τὴν οὐσίαν³ αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως.¹⁰ Δαπανήσαντος¹¹ δὲ 14
αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς¹² ἰσχυρὸς¹³ κατὰ τὴν χώραν⁷ ἐκείνην, καὶ
αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι.¹⁴ Καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη¹⁵ ἐνὶ τῶν 15
πολιτῶν¹⁶ τῆς χώρας⁷ ἐκείνης· καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς
αὐτοῦ βόσκειν¹⁷ χοίρους.¹⁸ Καὶ ἐπεθύμει¹⁹ γεμίσαι²⁰ τὴν κοιλίαν²¹ 16
αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων²² ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι·¹⁸ καὶ οὐδεὶς ἐδίδου
αὐτῷ. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν εἶπεν, Πόσοι²³ μίσθιοι²⁴ τοῦ πατρός μου 17
περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῷ¹² ἀπόλλυμαι· ἀναστὰς 18
πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ, Πάτερ, ἡμαρτον
εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου· καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός 19
σου· ποιήσόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων²⁴ σου. Καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς 20
τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακράν²⁵ ἀπέχοντος,²⁶ εἶδεν αὐτὸν ὁ
πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη,²⁷ καὶ δραμὼν²⁸ ἐπέπεσεν²⁹ ἐπὶ τὸν
τράχηλον³⁰ αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν³¹ αὐτόν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ υἱός, 21
Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ

¹ νέος, new, young. ² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ³ οὐσία, ας, ἡ, property, estate. ⁴ διαιρέω, distribute, divide. ⁵ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ⁶ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ⁷ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁸ μακρός, long, far distant. ⁹ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁰ ἀσώτως, wastefully, recklessly. ¹¹ δαπανάω, spend, spend freely. ¹² λιμός, ου, ὁ, hunger, famine. ¹³ ἰσχυρός, strong, mighty. ¹⁴ ὑστερέω, lack, need. ¹⁵ κολλάω, glue, cleave. ¹⁶ πολίτης, ου, ὁ, citizen. ¹⁷ βόσκω, feed. ¹⁸ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁹ ἐπιθυμέω, desire, long for. ²⁰ γεμίζω, fill, load. ²¹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²² κεράτιον, ου, τό, carob pods, husk of the carob. ²³ πόσος, how many? how great? ²⁴ μίσθιος, ου, ὁ, day laborer, hired servant. ²⁵ μακράν, far away. ²⁶ ἀπέχω, received, obtain. ²⁷ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ²⁸ τρέχω, run, exercise myself. ²⁹ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ³⁰ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ³¹ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately.

ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. Εἶπεν δὲ ὁ πατήρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, 22
 Ἐξενέγκατε¹ τὴν στολὴν² τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε³ αὐτόν, καὶ δότε
 δακτύλιον⁴ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα⁵ εἰς τοὺς πόδας· καὶ 23
 ἐνέγκαντες τὸν μόσχον⁶ τὸν σιτευτόν⁷ θύσατε,⁸ καὶ φαγόντες
 εὐφρανθώμεν·⁹ ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν·¹⁰ καὶ 24
 ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὗρέθη. Καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι.⁹ Ἦν δὲ ὁ υἱὸς 25
 αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ οἰκίᾳ,
 ἤκουσεν συμφωνίας¹¹ καὶ χορῶν.¹² Καὶ προσκαλεσάμενος¹³ ἓνα τῶν 26
 παίδων,¹⁴ ἐπυνθάνετο¹⁵ τί εἶη ταῦτα. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι Ὁ ἀδελφός 27
 σου ἦκει·¹⁶ καὶ ἔθυσεν⁸ ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον⁶ τὸν σιτευτόν,⁷ ὅτι
 ὑγιαίνοντα¹⁷ αὐτὸν ἀπέλαβεν.¹⁸ Ὁργίσθη¹⁹ δέ, καὶ οὐκ ἤθελεν 28
 εἰσελθεῖν· ὁ οὖν πατήρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. Ὁ δὲ 29
 ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρί, Ἰδοὺ, τοσαῦτα²⁰ ἔτη δουλεύω²¹ σοι, καὶ
 οὐδέποτε²² ἐντολήν σου παρήλθον,²³ καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε²² ἔδωκας
 ἔριφον,²⁴ ἵνα μετὰ τῶν φίλων²⁵ μου εὐφρανθῶ.⁹ Ὅτε δὲ ὁ υἱὸς σου 30
 οὗτος ὁ καταφαγὼν²⁶ σου τὸν βίον²⁷ μετὰ πορνῶν²⁸ ἦλθεν, ἔθυσας⁸
 αὐτῷ τὸν μόσχον⁶ τὸν σιτευτόν.⁷ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τέκνον, σὺ 31
 πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά²⁹ ἐστίν. Εὐφρανθῆναι⁹ δὲ 32
 καὶ χαρῆναι ἔδει· ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν·¹⁰

¹ ἐκφέρω, carry out, bring forth. ² στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ³ ἐνδύω, put on, clothe. ⁴ δακτύλιος, ου, ὁ, ring, finger ring. ⁵ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁶ μόσχος, ου, ὁ, calf. ⁷ σιτευτός, fattened. ⁸ θύω, sacrifice, kill. ⁹ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁰ ἀναζάω, live again, be resurrected. ¹¹ συμφωνία, ας, ἡ, music, symphony. ¹² χορός, οὔ, ὁ, choral dance, dancing. ¹³ προσκαλέω, summon. ¹⁴ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁵ πυνθάνομαι, inquire, ask. ¹⁶ ἦκω, have come, am present. ¹⁷ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ¹⁸ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹⁹ ὀργίζω, irritate, provoke. ²⁰ τοσοῦτος, so great, so much. ²¹ δουλεύω, serve, am a slave. ²² οὐδέποτε, never. ²³ παρέρχομαι, pass by, go by. ²⁴ ἔριφος, ου, ὁ, young goat, kid. ²⁵ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ²⁶ κατεσθίω, eat up, devour. ²⁷ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ²⁸ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ²⁹ σός, your, yours.

καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὐρέθη.

Ἔλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος,¹ **16**

ὃς εἶχεν οἰκονόμον·² καὶ οὗτος διεβλήθη³ αὐτῷ ὡς διασκορπίζων⁴ τὰ

ὑπάρχοντα αὐτοῦ. Καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, Τί τοῦτο ἀκούω **2**

περὶ σοῦ; Ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας⁵ σου: οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι

οἰκονομεῖν.⁶ Εἶπεν δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος,² Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός **3**

μου ἀφαιρεῖται⁷ τὴν οἰκονομίαν⁵ ἀπ' ἐμοῦ; Σκάπτειν⁸ οὐκ ἰσχύω,⁹

ἐπαιτεῖν¹⁰ αἰσχύνομαι.¹¹ Ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα, ὅταν μετασταθῶ¹² **4**

τῆς οἰκονομίας,⁵ δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. Καὶ **5**

προσκαλεσάμενος¹³ ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν¹⁴ τοῦ κυρίου

ἑαυτοῦ, ἔλεγεν τῷ πρώτῳ, Πόσον¹⁵ ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; Ὁ δὲ **6**

εἶπεν, Ἑκατὸν¹⁶ βάτους¹⁷ ἐλαίου.¹⁸ Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ

γράμμα,¹⁹ καὶ καθίσας ταχέως²⁰ γράψον πεντήκοντα.²¹ Ἔπειτα²² **7**

ἐτέρῳ εἶπεν, Σὺ δὲ πόσον¹⁵ ὀφείλεις; Ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν¹⁶ κόρους²³

σίτου.²⁴ Καὶ λέγει αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ γράμμα,¹⁹ καὶ γράψον

ὀγδοήκοντα.²⁵ Καὶ ἐπῆνεσεν²⁶ ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον² τῆς ἀδικίας²⁷ **8**

ὅτι φρονίμως²⁸ ἐποίησεν: ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι

ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτός εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσίν. Καὶ γὰρ **9**

ὁμῖν λέγω, Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους³⁰ ἐκ τοῦ μαμωνᾶ³¹ τῆς ἀδικίας,²⁷

¹ πλούσιος, rich. ² οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ³ διαβάλλω, bring charges, report. ⁴ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁵ οἰκονομία, ας, ἡ, stewardship, administration. ⁶ οἰκονομέω, manage, administer. ⁷ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁸ σκάπτω, dig. ⁹ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁰ ἐπαιτέω, beg, ask alms. ¹¹ αἰσχύνομαι, dishonor, put to shame. ¹² μεθίστημι, remove, turn away. ¹³ προσκαλέω, summon. ¹⁴ χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor. ¹⁵ πόσος, how many? how great? ¹⁶ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁷ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ¹⁸ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁹ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ²⁰ ταχέως, quickly, soon. ²¹ πεντήκοντα, fifty, 50. ²² ἔπειτα, then, after this. ²³ κόρος, ου, ὁ, measure, dry measure. ²⁴ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²⁵ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ²⁶ ἐπαινέω, praise, commend. ²⁷ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ²⁸ φρονίμως, prudently, shrewdly. ²⁹ φρόνιμος, prudent, wise. ³⁰ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ³¹ μαμωνᾶς, ᾱ, ὁ, riches, mammon.

ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε,¹ δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.² Ὁ 10
 πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ³ καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστιν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ³
 ἄδικος⁴ καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός⁴ ἐστιν. Εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ⁴ μαμωνᾶ⁵ 11
 πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινόν⁶ τίς ὑμῖν πιστεύσει; Καὶ εἰ ἐν τῷ 12
 ἀλλοτρίῳ⁷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον⁸ τίς ὑμῖν δώσει; Οὐδεὶς 13
 οἰκέτης⁹ δύναται δυσὶν κυρίοις δουλεύειν:¹⁰ ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει,
 καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει: ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,¹¹ καὶ τοῦ ἑτέρου
 καταφρονήσει.¹² Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν¹⁰ καὶ μαμωνᾶ.⁵
 Ἦκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροι¹³ ὑπάρχοντες, 14
 καὶ ἐξεμυκτήριζον¹⁴ αὐτόν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐστε οἱ 15
 δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς
 καρδίας ὑμῶν: ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν¹⁵ βδέλυγμα¹⁶ ἐνώπιον τοῦ
 θεοῦ. Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου: ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία 16
 τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.¹⁷ Εὐκοπώτερον¹⁸ 17
 δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν,¹⁹ ἢ τοῦ νόμου μίαν
 κεραίαν²⁰ πεσεῖν. Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν²¹ 18
 ἑτέραν μοιχεύει:²² καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν²¹
 μοιχεύει.²²

¹ ἐκλείπω, fail, cease. ² σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ³ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁴ ἄδικος, unjust, unrighteous. ⁵ μαμωνᾶς, ᾧ, ὁ, riches, mammon.
⁶ ἀληθινός, true, genuine. ⁷ ἀλλότριος, strange, foreign. ⁸ ὑμέτερος, your. ⁹ οἰκέτης, οὐ, ὁ, house servant, household servant. ¹⁰ δουλεύω, serve,
 am a slave. ¹¹ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ¹² καταφρονέω, think little of, despise. ¹³ φιλάργυρος, fond of money, avaricious. ¹⁴ ἐκμυκτήριζω,
 ridicule, sneer. ¹⁵ ὑψηλός, high, lofty. ¹⁶ βδέλυγμα, τὸς, τό, detestable thing, abomination. ¹⁷ βιάζω, use force, violence. ¹⁸ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁹
 παρέρχομαι, pass by, go by. ²⁰ κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ²¹ γαμέω, marry. ²² μοιχεύω, commit adultery.

Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος,¹ καὶ ἐνεδιδύσκετο² πορφύραν³ καὶ 19
 βύσσον,⁴ εὐφραινόμενος⁵ καθ' ἡμέραν λαμπρῶς.⁶ Πτωχὸς δέ τις ἦν 20
 ὀνόματι Λάζαρος,⁷ ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα⁸ αὐτοῦ ἡλκωμένος⁹
 καὶ ἐπιθυμῶν¹⁰ χορτασθῆναι¹¹ ἀπὸ τῶν ψιγίων¹² τῶν πιπτόντων ἀπὸ 21
 τῆς τραπέζης¹³ τοῦ πλουσίου.¹ ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες¹⁴ ἐρχόμενοι
 ἀπέλειχον¹⁵ τὰ ἔλκη¹⁶ αὐτοῦ. Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχόν, καὶ 22
 ἀπενεχθῆναι¹⁷ αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον¹⁸ Ἀβραάμ:
 ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ πλούσιος,¹ καὶ ἐτάφη.¹⁹ Καὶ ἐν τῷ Ἄδῃ²⁰ ἐπάρας²¹ 23
 τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις,²² ὁρᾷ τὸν Ἀβραάμ
 ἀπὸ μακρόθεν,²³ καὶ Λάζαρον⁷ ἐν τοῖς κόλποις¹⁸ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς 24
 φωνήσας εἶπεν, Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν²⁴ με, καὶ πέμψον Λάζαρον,⁷
 ἵνα βάψῃ²⁵ τὸ ἄκρον²⁶ τοῦ δακτύλου²⁷ αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ²⁸
 τὴν γλῶσσάν μου: ὅτι ὀδυνῶμαι²⁹ ἐν τῇ φλογὶ³⁰ ταύτῃ. Εἶπεν δὲ 25
 Ἀβραάμ, Τέκνον, μνήσθητι³¹ ὅτι ἀπέλαβες³² σὺ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ
 ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος⁷ ὁμοίως τὰ κακὰ: νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ
 δὲ ὀδυνᾷσαι.²⁹ Καὶ ἐπὶ πᾶσιν τούτοις, μεταξὺ³³ ἡμῶν καὶ ὑμῶν 26
 χάσμα³⁴ μέγα ἐστήρικται,³⁵ ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι³⁶ ἔνθεν πρὸς
 ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν³⁷ πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν.³⁸ Εἶπεν 27
 δέ, Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς

¹ πλούσιος, rich. ² ἐνδιδύσκω, dress, put on. ³ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ⁴ βύσσοις, ου, ἡ, fine linen, cotton. ⁵ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ⁶ λαμπρῶς, splendidly, magnificently. ⁷ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁸ πυλῶν, ὠνος, ὁ, vestibule, gateway. ⁹ ἐλκῶ, afflict with sores. ¹⁰ ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹¹ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹² ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ¹³ τραπέζα, ης, ἡ, table. ¹⁴ κύων, ος, ὁ, dog. ¹⁵ ἀπολείχω, lick off, lick clean. ¹⁶ ἔλκος, ους, τό, wound, sore. ¹⁷ ἀποφέρω, carry off, bear away. ¹⁸ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ¹⁹ θάπτω, bury. ²⁰ Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ²¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ²² βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ²³ μακρόθεν, from afar, afar. ²⁴ ἐλεέω, have mercy, pity. ²⁵ βάπτω, dip, dye. ²⁶ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ²⁷ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ²⁸ καταψύχω, cool off, refresh. ²⁹ ὀδυνάω, torment, pain. ³⁰ φλόξ, φλογός, ἡ, flame. ³¹ μινύσκειν, remember, recall. ³² ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ³³ μεταξὺ, between, after. ³⁴ χάσμα, τος, τό, chasm, gap. ³⁵ στηρίζω, establish, fix firmly. ³⁶ διαβαίνω, go through, cross. ³⁷ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³⁸ διαπεράω, cross over, pass through.

μου, ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται¹ αὐτοῖς, ἵνα μὴ 28
καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου.² Λέγει αὐτῷ 29
Ἀβραάμ, Ἔχουσιν Μωσέα καὶ τοὺς προφῆτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν.
Ὁ δὲ εἶπεν, Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ· ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ 30
πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Εἰ Μωσέως καὶ τῶν 31
προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδέ, ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ,
πεισθήσονται.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἀνένδεκτόν³ ἐστὶν τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ 17
σκάνδαλα·⁴ οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται. Λυσιτελεῖ⁵ αὐτῷ εἰ μύλος⁶ ὄνικος⁷ 2
περίκειται⁸ περὶ τὸν τράχηλον⁹ αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται¹⁰ εἰς τὴν
θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων. Προσέχετε¹¹ 3
ἑαυτοῖς. Ἐὰν δὲ ἀμάρτη εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ
ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. Καὶ ἐὰν ἐπτάκις¹² τῆς ἡμέρας ἀμάρτη εἰς 4
σέ, καὶ ἐπτάκις¹² τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ, λέγων, Μετανοῶ, ἀφήσεις
αὐτῷ.

Καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ, Πρόσθε¹³ ἡμῖν πίστιν. Εἶπεν δὲ ὁ 5
κύριος, Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον¹⁴ σινάπεως,¹⁵ ἐλέγετε ἂν τῇ
συκαμίνῳ¹⁶ ταύτῃ, Ἐκριζώθητι,¹⁷ καὶ φυτεύθητι¹⁸ ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ
ὕψήκουσεν¹⁹ ἂν ὑμῖν. Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δούλον ἔχων ἀροτριῶντα²⁰ ἢ 7

¹ διαμαρτύρομαι, testify solemnly. ² βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ³ ἀνένδεκτος, impossible. ⁴ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁵ λυσιτελέω, be better, more advantageous. ⁶ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ⁷ ὄνικος, of or for an ass. ⁸ περίκειται, be around, surround. ⁹ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ¹⁰ ῥίπτω, throw, cast. ¹¹ προσέχω, take head of, attend to. ¹² ἐπτάκις, seven times. ¹³ προστίθημι, add, add to. ¹⁴ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁵ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁶ συκάμινος, ου, ἡ, mulberry tree, sycamore tree. ¹⁷ ἐκριζόω, uproot, root out. ¹⁸ φυτεύω, plant. ¹⁹ ὑπακούω, obey, listen. ²⁰ ἀροτριάω, plow.

ποιμαίνοντα,¹ ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ εὐθέως, Παρελθὼν²
 ἀνάπεσε:³ ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, Ἐτοίμασον τί δειπνήσω,⁴ καὶ 8
 περιζωσάμενος⁵ διακόνει μοι, ἕως φάγω καὶ πῖω: καὶ μετὰ ταῦτα
 φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; Μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ ὅτι ἐποίησεν 9
 τὰ διαταχθέντα;⁶ Οὐ δοκῶ. Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα 10
 τὰ διαταχθέντα⁶ ὑμῖν, λέγετε ὅτι Δοῦλοι ἀχρεῖοί⁷ ἐσμεν: ὅτι ὁ
 ὀφειλόμεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς 11
 διήρχετο διὰ μέσου Σαμαρείας⁸ καὶ Γαλιλαίας. Καὶ εἰσερχομένου 12
 αὐτοῦ εἰς τινα κώμην,⁹ ἀπήνητησαν¹⁰ αὐτῷ δέκα¹¹ λεπροὶ¹² ἄνδρες, οἱ
 ἔστησαν πόρρωθεν:¹³ καὶ αὐτοὶ ἤραν φωνήν, λέγοντες, Ἰησοῦ, 13
 ἐπιστάτα,¹⁴ ἐλέησον¹⁵ ἡμᾶς. Καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες 14
 ἐπιδείξατε¹⁶ ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτούς,
 ἐκαθαρίσθησαν. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη,¹⁷ ὑπέστρεψεν, μετὰ 15
 φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν: καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ 16
 τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ: καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρείτης.¹⁸ 17
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐχὶ οἱ δέκα¹¹ ἐκαθαρίσθησαν; Οἱ δὲ
 ἐννέα¹⁹ ποῦ; Οὐχὶ εὐρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ 18
 μὴ ὁ ἀλλογενὴς²⁰ οὗτος; Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀναστὰς πορεύου: ἡ πίστις 19

¹ ποιμαίνω, shepherd, rule. ² παρέρχομαι, pass by, go by. ³ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁴ δειπνέω, eat, dine. ⁵ περιζώννυμι, gird, gird round. ⁶ διατάσσω, command, give orders to. ⁷ ἀχρεῖος, useless, worthless. ⁸ Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ⁹ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁰ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹¹ δέκα, ten, 10. ¹² λεπρός, οὗ, ὁ, scaly, leprous. ¹³ πόρρωθεν, from a distance, at a distance. ¹⁴ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹⁵ ἐλεέω, have mercy, pity. ¹⁶ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹⁷ ἰάομαι, heal. ¹⁸ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹⁹ ἐννέα, nine, 9. ²⁰ ἀλλογενής, οὗς, ὁ, foreigner, stranger.

σου σέσωκέν σε.

Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, πότε¹ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ 20

θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ

μετὰ παρατηρήσεως·² οὐδὲ ἑροῦσιν, Ἴδου ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ. Ἴδου γάρ, 21

ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς³ ὑμῶν ἐστίν.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε⁴ 22

μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. Καὶ 23

ἐροῦσιν ὑμῖν, Ἴδου ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθητε, μὴδὲ διώξητε. 24

Ὡς περ γὰρ ἡ ἀστραπή⁵ ἢ ἀστράπτουσα⁶ ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανὸν εἰς τὴν

ὑπ' οὐρανὸν λάμπει,⁷ οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ

αὐτοῦ. Πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι⁸ 25

ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε,⁹ 26

οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἦσθιον, 27

ἔπινον, ἐγάμουν,¹⁰ ἐξεγαμίζοντο,¹¹ ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε⁹ εἰς

τὴν κιβωτόν,¹² καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμός,¹³ καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. 28

Ὅμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ:¹⁴ ἦσθιον, ἔπινον,

ἡγόραζον, ἐπώλουν,¹⁵ ἐφύτευον,¹⁶ ὠκοδόμουν· ἡ δὲ ἡμέρα ἐξῆλθεν 29

Λώτ¹⁴ ἀπὸ Σοδόμων,¹⁷ ἔβρεξεν¹⁸ πῦρ καὶ θεῖον¹⁹ ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ

ἀπώλεσεν ἅπαντας· κατὰ ταῦτα ἔσται ἡ ἡμέρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 30

¹ πότε, when? at what time? ² παρατήρησις, εως, ἢ, observation, observance. ³ ἐντός, inside, among. ⁴ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁵ ἀστραπή, ἡς, ἢ, lightning, brightness. ⁶ ἀστράπτω, flash, gleam. ⁷ λάμπω, shine. ⁸ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁹ Νῶε, ὁ, Noah. ¹⁰ γαμέω, marry. ¹¹ ἐγαμίζω, give in marriage, marry. ¹² κιβωτός, οὗ, ἢ, wooden box, ark. ¹³ κατακλυσμός, οὗ, ὁ, flood, deluge. ¹⁴ Λώτ, ὁ, Lot. ¹⁵ πωλέω, sell. ¹⁶ φυτεύω, plant. ¹⁷ Σόδομα, ὠν, τό, Sodom. ¹⁸ βρέχω, send rain, rain. ¹⁹ θεῖον, ου, τό, sulfur, brimstone.

ἀποκαλύπτεται.¹ Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος,² καὶ 31
 τὰ σκεύη³ αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἄραι αὐτά: καὶ ὁ ἐν τῷ
 ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. Μνημονεύετε⁴ τῆς 32
 γυναικὸς Λώτ.⁵ Ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σώσαι ἀπολέσει 33
 αὐτήν: καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτήν ζωογονήσῃ⁶ αὐτήν. Λέγω ὑμῖν, 34
 ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης⁷ μιᾶς: εἷς παραληφθήσεται,
 καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. Δύο ἔσονται ἀλήθουσαι⁸ ἐπὶ τὸ αὐτό: μία 35
 παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται. Καὶ ἀποκριθέντες 36
 λέγουσιν αὐτῷ, Ποῦ, κύριε; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ὃπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ
 συναχθήσονται οἱ ἅετοί.⁹

Ἐλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, 18
 καὶ μὴ ἐκκακεῖν,¹⁰ λέγων, Κριτὴς¹¹ τις ἦν ἐν τινὶ πόλει, τὸν θεὸν μὴ 2
 φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος:¹² χήρα¹³ δὲ ἦν ἐν τῇ 3
 πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτόν, λέγουσα, Ἐκδίκησόν¹⁴ με ἀπὸ
 τοῦ ἀντιδίκου¹⁵ μου. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ χρόνον: μετὰ δὲ ταῦτα 4
 εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, Εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ
 ἐντρέπομαι:¹² διὰ γε¹⁶ τὸ παρέχειν¹⁷ μοι κόπον¹⁸ τὴν χήραν¹³ ταύτην, 5
 ἐκδικήσω¹⁴ αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑποπιᾶζῃ¹⁹ με. Εἶπεν δὲ 6
 ὁ κύριος, Ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς¹¹ τῆς ἀδικίας²⁰ λέγει. Ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ 7

¹ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ² δῶμα, τοσ, τό, house, housetop. ³ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁴ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁵ Λώτ, ὁ, Lot. ⁶ ζωογονέω, preserve alive. ⁷ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁸ ἀλήθω, grind. ⁹ ἅετός, οὔ, ὁ, eagle, vulture. ¹⁰ ἐκκακέω, am faint, am weary. ¹¹ κριτής, ου, ὁ, judge. ¹² ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹³ χήρα, ας, ἡ, widow. ¹⁴ ἐκδικέω, vindicate, avenge. ¹⁵ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ¹⁶ γέ, indeed, at least. ¹⁷ παρέχω, offer, afford. ¹⁸ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ¹⁹ ὑποπιᾶζω, strike in the face, treat roughly. ²⁰ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness.

ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν¹ τῶν ἐκλεκτῶν² αὐτοῦ τῶν βοώντων³ πρὸς
αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμῶν⁴ ἐπ' αὐτοῖς; Λέγω ὑμῖν 8
ὅτι ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν¹ αὐτῶν ἐν τάχει.⁵ Πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐλθὼν ἄρα⁶ εὕρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;

Εἶπεν δὲ πρὸς τινὰς τοὺς πεπειθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶν δίκαιοι, καὶ 9
ἐξουθενούντας⁷ τοὺς λοιπούς, τὴν παραβολὴν ταύτην: Ἄνθρωποι 10
δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι: ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ὁ
ἕτερος τελώνης.⁸ Ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα 11
προσηύχετο, Ὁ θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν
ἀνθρώπων, ἄρπαγες,⁹ ἄδικοι,¹⁰ μοιχοί,¹¹ ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης.⁸ 12
Νηστεύω¹² δις¹³ τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ¹⁴ πάντα ὅσα κτῶμαι.¹⁵ 13
Καὶ ὁ τελώνης⁸ μακρόθεν¹⁶ ἐστὼς οὐκ ᾔθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς
εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπάραι, ¹⁷ ἀλλ' ἔτυπεν¹⁸ εἰς τὸ στήθος¹⁹ αὐτοῦ, λέγων,
Ὁ θεός, ἰλάσθητί²⁰ μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος 14
δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος: ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν²¹
ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,²² ὁ δὲ ταπεινῶν²² ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.²¹

Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη,²³ ἵνα αὐτῶν ἅπτηται: ἰδόντες δὲ οἱ 15
μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος²⁴ αὐτὰ 16

¹ ἐκδίκησις, εως, ἡ, vengeance, vindication. ² ἐκλεκτός, chosen, elect. ³ βοάω, cry aloud, shout. ⁴ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ⁵ τάχος, οὐς, τό, speed, quickness. ⁶ ἄρα, so? (introduces a question). ⁷ ἐξουθενέω, despise, ignore. ⁸ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁹ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ¹⁰ ἄδικος, unjust, unrighteous. ¹¹ μοιχός, οὔ, ὁ, adulterer. ¹² νηστεύω, fast. ¹³ δις, twice. ¹⁴ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ¹⁵ κτάομαι, acquire, win. ¹⁶ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁷ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹⁸ τύπτω, smite, beat. ¹⁹ στήθος, οὐς, τό, breast, chest. ²⁰ ἰλάσκομαι, propitiate, expiate. ²¹ ὑψώω, lift up, exalt. ²² ταπεινός, humble, humiliate. ²³ βρέφος, οὐς, τό, unborn or a newborn child, baby. ²⁴ προσκαλέω, summon.

εἶπεν, Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε¹ αὐτά: τῶν
 γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ 17
 δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί 18
 ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;² Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί 19
 με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς ἐντολὰς οἶδας, 20
 Μὴ μοιχεύσης,³ μὴ φονεύσης,⁴ μὴ κλέψῃς,⁵ μὴ ψευδομαρτυρήσης,⁶
 τίμα⁷ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. Ὁ δὲ εἶπεν, Ταῦτα πάντα 21
 ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός⁸ μου. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 22
 αὐτῷ, Ἔτι ἓν σοι λείπει:⁹ πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον,¹⁰ καὶ διάδος¹¹
 πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρόν¹² ἐν οὐρανῷ: καὶ δεῦρο,¹³ ἀκολούθει μοι. 23
 Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα περίλυπος¹⁴ ἐγένετο: ἦν γὰρ πλούσιος¹⁵ σφόδρα.
 Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον¹⁴ γενόμενον εἶπεν, Πῶς 24
 δυσκόλως¹⁷ οἱ τὰ χρήματα¹⁸ ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν
 τοῦ θεοῦ. Εὐκοπώτερον¹⁹ γὰρ ἐστὶν κάμηλον²⁰ διὰ τρυμαλιᾶς²¹ 25
 ῥαφίδος²² εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον¹⁵ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
 εἰσελθεῖν. Εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες, Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ὁ δὲ 26
 εἶπεν, Τὰ ἀδύνατα²³ παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ ἐστὶν παρὰ τῷ θεῷ. 28

¹ κωλύω, forbid, hinder. ² κληρονομέω, inherit, obtain. ³ μοιχεύω, commit adultery. ⁴ φονεύω, kill, murder. ⁵ κλέπτω, steal. ⁶ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁷ τιμάω, honor, value at a price. ⁸ νεότης, ἡτος, ἡ, youth, youthfulness. ⁹ λείπω, leave, leave behind. ¹⁰ πωλέω, sell. ¹¹ διαδίδωμι, distribute, give. ¹² θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹³ δεῦρο, until now, come here! ¹⁴ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹⁵ πλούσιος, rich. ¹⁶ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁷ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹⁸ χρήμα, τος, τό, wealth, money. ¹⁹ εὐκοπώτερον, easier. ²⁰ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ²¹ τρυμαλιά, ἄς, ἡ, hole, eye of a needle. ²² ῥαφίς, ἴδος, ἡ, needle. ²³ ἀδύνατος, impossible, unable.

Εἶπεν δὲ Πέτρος, Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν
 σοι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφήκεν 29
 οἰκίαν, ἢ γονεῖς,¹ ἢ ἀδελφούς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἕνεκεν² τῆς
 βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ³ πολλαπλασίονα⁴ ἐν τῷ καιρῷ 30
 τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.

Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς 31
 Ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται⁵ πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν
 προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσιν, 32
 καὶ ἐμπαιχθήσεται,⁶ καὶ ὑβρισθήσεται,⁷ καὶ ἐμπτυσθήσεται,⁸ καὶ 33
 μαστιγώσαντες⁹ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ
 ἀναστήσεται. Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν,¹⁰ καὶ ἦν τὸ ῥῆμα 34
 τοῦτο κεκρυμμένον¹¹ ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίξειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχά, τυφλὸς τις ἐκάθητο παρὰ 35
 τὴν ὁδὸν προσαιτῶν:¹² ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου,¹³ 36
 ἐπυνθάνετο¹⁴ τί εἴη τοῦτο. Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ 37
 Ναζωραῖος¹⁵ παρέρχεται.¹⁶ Καὶ ἐβόησεν,¹⁷ λέγων, Ἰησοῦ, υἱὲ Δαυίδ, 38
 ἐλέησόν με. Καὶ οἱ προάγοντες¹⁸ ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα σιωπήσῃ:¹⁹ 39
 αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν²⁰ με. Σταθεὶς 40
 δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν²¹ αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν: ἐγγίσαντος δὲ

¹γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ²ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ³ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ⁴πολλαπλασίον, many times as much, many times more. ⁵τελέω, finish, fulfill. ⁶ἐμπαίζω, mock. ⁷ὑβρίζω, mistreat, insult. ⁸ἐμπτύω, spit upon. ⁹μαστιγώω, whip, lash. ¹⁰συνίημι, understand, consider. ¹¹κρύπτω, conceal, hide. ¹²προσaiτέω, beg. ¹³διαπορεύομαι, pass across, journey through. ¹⁴πυνθάνομαι, inquire, ask. ¹⁵Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁶παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁷βοάω, cry aloud, shout. ¹⁸προάγω, lead forth, go before. ¹⁹σιωπάω, be silent, keep silence. ²⁰ἐλέω, have mercy, pity. ²¹κελεύω, order, command.

αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Τί σοι θέλεις ποιήσω; Ὁ δὲ εἶπεν, 41
 Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω.¹ Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀνάβλεψον·¹ ἡ 42
 πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ παραχρῆμα² ἀνέβλεψεν,¹ καὶ ἠκολούθει 43
 αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν· καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον³ τῷ θεῷ.

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχώ. Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ὀνόματι 19
 καλούμενος Ζακχαῖος,⁴ καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης,⁵ καὶ οὗτος ἦν
 πλούσιος.⁶ Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστιν, καὶ οὐκ ἠδύνατο 3
 ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ⁷ μικρὸς ἦν. Καὶ προδραμὼν⁸ 4
 ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομωραίαν⁹ ἵνα ἴδῃ αὐτόν· ὅτι ἐκείνης
 ἔμελλεν διέρχεσθαι. Καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας¹ ὁ 5
 Ἰησοῦς εἶδεν αὐτόν, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ζακχαῖε,⁴ σπεύσας¹⁰
 καταβῆθι· σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μείναι. Καὶ σπεύσας¹⁰ 6
 κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο¹¹ αὐτόν χαίρων. Καὶ ἰδόντες πάντες 7
 διεγόγγυζον,¹² λέγοντες ὅτι Παρὰ ἀμαρτωλῶ ἀνδρὶ εἰσῆλθεν
 καταλῦσαι.¹³ Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος⁴ εἶπεν πρὸς τὸν κύριον, Ἰδοὺ, τὰ 8
 ἡμίση¹⁴ τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς· καὶ εἴ
 τινός τι ἐσυκοφάντησα,¹⁵ ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.¹⁶ Εἶπεν δὲ πρὸς 9
 αὐτόν ὁ Ἰησοῦς ὅτι Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι
 καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν. Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 10
 ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ² παραχρῆμα, immediately, instantly. ³ αἶνος, ου, ὁ, praise. ⁴ Ζακχαῖος, ου, ὁ, Zaccheus, Zacchaeus. ⁵ ἀρχιτελώνης, ου, ὁ, chief tax collector. ⁶ πλούσιος, rich. ⁷ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁸ προτρέχω, run ahead, outrun. ⁹ συκομωραία, ας, ἡ, sycamore tree. ¹⁰ σπεύδω, hasten, urge on. ¹¹ ὑποδέχομαι, welcome, receive. ¹² διαγογγύζω, complain, grumble. ¹³ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁴ ἡμισυς, half. ¹⁵ συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ¹⁶ τετραπλοῦς, four times, fourfold. ¹⁷ καθότι, according as, because.

Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς¹ εἶπεν παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγυὲς 11
 αὐτὸν εἶναι Ἰερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα² μέλλει ἡ
 βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι.³ Εἶπεν οὖν, Ἄνθρωπός τις εὐγενής⁴ 12
 ἐπορεύθη εἰς χώραν⁵ μακράν,⁶ λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ
 ὑποστρέψαι. Καλέσας δὲ δέκα⁷ δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα⁷ 13
 μνᾶς,⁸ καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Πραγματεύσασθε⁹ ἕως ἔρχομαι. Οἱ δὲ 14
 πολῖται¹⁰ αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν¹¹ ὀπίσω
 αὐτοῦ, λέγοντες, Οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι¹² ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ 15
 ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν¹³ αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπεν
 φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκεν τὸ ἀργύριον,¹⁴ ἵνα 16
 γνῶ τίς τί διεπραγματεύσατο.¹⁵ Παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, 16
 Κύριε, ἡ μνᾶ⁸ σου προσεργάσατο¹⁶ δέκα⁷ μνᾶς.⁸ Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εὖ,¹⁷ 17
 ἀγαθὲ δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ¹⁸ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων
 ἐπάνω¹⁹ δέκα⁷ πόλεων. Καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ⁸ 18
 σου ἐποίησεν πέντε μνᾶς.⁸ Εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ, Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω¹⁹ 19
 πέντε πόλεων. Καὶ ἕτερος ἦλθεν, λέγων, Κύριε, ἰδοὺ, ἡ μνᾶ⁸ σου, ἦν 20
 εἶχον ἀποκειμένην²⁰ ἐν σουδαρίῳ·²¹ ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος 21
 αὐστηρὸς²² εἶ· αἶρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις²³ ὃ οὐκ ἔσπειρας. 22
 Λέγει δὲ αὐτῷ, Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε.
 Ἦδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρὸς²² εἰμι, αἶρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ

¹ προστίθωμι, add, add to. ² παραχρῆμα, immediately, instantly. ³ ἀναφαίνω, bring to light, cause to appear. ⁴ εὐγενής, noble, high-born. ⁵ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁶ μακρός, long, far distant. ⁷ δέκα, ten, 10. ⁸ μνᾶ, ᾰς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ⁹ πραγματεύομαι, do business, trade. ¹⁰ πολίτης, ου, ὁ, citizen. ¹¹ πρεσβεία, ας, ἡ, ambassador, embassy. ¹² βασιλεύω, reign, rule. ¹³ ἐπανερχομαι, return, come back again. ¹⁴ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁵ διαπραγματεύομαι, gain by trading, earn. ¹⁶ προσεργάζομαι, make more, gain. ¹⁷ εὖ, well, well done. ¹⁸ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁹ ἐπάνω, above, over (gen). ²⁰ ἀπόκειμαι, be laid up, put away. ²¹ σουδαρίον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ²² αὐστηρός, strict, exacting. ²³ θερίζω, reap, gather.

θερίζων¹ ὃ οὐκ ἔσπειρα· καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν² μου ἐπὶ 23
 τράπεζαν,³ καὶ ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ⁴ ἂν ἔπραξα αὐτό; Καὶ τοῖς 24
 παρεστῶσιν εἶπεν, Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν,⁵ καὶ δότε τῷ τὰς δέκα
 μνᾶς⁵ ἔχοντι. Καὶ εἶπον αὐτῷ, Κύριε, ἔχει δέκα⁶ μνᾶς.⁵ Λέγω γὰρ 25
 ὑμῖν ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ
 ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ 27
 θελήσαντάς με βασιλεῦσαι⁷ ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ
 κατασφάζατε⁸ ἔμπροσθέν μου.

Καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα. 28

Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθσφαγή⁹ καὶ Βηθανίαν¹⁰ πρὸς τὸ ὄρος τὸ 29
 καλούμενον Ἑλαιῶν,¹¹ ἀπέστειλεν δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπών, 30
 Ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι¹² κώμην·¹³ ἐν ἣ εἰσπορευόμενοι¹⁴
 εὑρήσετε πῶλον¹⁵ δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε¹⁶ ἀνθρώπων
 ἐκάθισεν· λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, Διὰ τί 31
 λύετε; οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρειάν ἔχει. 32
 Ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι εὔρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. Λυόντων 33
 δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον,¹⁵ εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, Τί λύετε
 τὸν πῶλον;¹⁵ Οἱ δὲ εἶπον, Ὁ κύριος αὐτοῦ χρειάν ἔχει. Καὶ ἤγαγον 34
 αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπιρρίψαντες¹⁷ ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν

¹θερίζω, reap, gather. ²ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ³τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁴τόκος, ου, ὁ, interest, usury. ⁵μνᾶ, ᾰς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ⁶δέκα, ten, 10. ⁷βασιλεύω, reign, rule. ⁸κατασφάζω, slay, strike down. ⁹Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ¹⁰Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹¹ἐλαιά, ας, ἡ, olive tree. ¹²κατέναντι, over against, opposite. ¹³κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁴εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁵πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ¹⁶πώποτε, ever yet, any time. ¹⁷ἐπιρρίπτω, throw upon, cast upon.

πῶλον,¹ ἐπεβίβασαν² τὸν Ἰησοῦν. Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, 36
 ὑπεστρώννουν³ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη 37
 πρὸς τῇ καταβάσει⁴ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,⁵ ἤρξαντο ἅπαν τὸ
 πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν⁶ τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ
 πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων, λέγοντες, 38

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου: εἰρήνῃ ἐν
 οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.⁷

Καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, 39
 ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Λέγω 40
 ὑμῖν ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν,⁸ οἱ λίθοι κεκράζονται.

Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων ὅτι Εἰ ἔγνων 41
 καὶ σύ, καὶ γέ⁹ ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου: νῦν δὲ
 ἐκρύβῃ¹⁰ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. Ὅτι ἤξουσιν¹¹ ἡμέραι ἐπὶ σέ, καὶ 43
 περιβαλοῦσιν¹² οἱ ἐχθροί σου χάρακά¹³ σοι, καὶ περικυκλώσουσιν¹⁴ σε,
 καὶ συνέξουσιν¹⁵ σε πάντοθεν,¹⁶ καὶ ἐδαφιοῦσιν¹⁷ σε καὶ τὰ τέκνα σου 44
 ἐν σοί, καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ: ἀνθ'¹⁸ ὧν οὐκ ἔγνων
 τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς¹⁹ σου.

¹ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ² ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ³ ὑποστρώννω, spread out underneath, spread under. ⁴ κατάβασις, εως, ἡ, descent, slope. ⁵ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁶ αἰνέω, praise. ⁷ ὑψιστος, highest, most high. ⁸ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁹ γέ, indeed, at least. ¹⁰ κρύπτω, conceal, hide. ¹¹ ἦκω, have come, am present. ¹² περιβάλλω, put around, clothe. ¹³ χάραξ, ακος, ὁ, pointed stake, entrenchment. ¹⁴ περικυκλώω, surround, encircle. ¹⁵ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁶ πάντοθεν, on all sides, from all sides. ¹⁷ ἐδαφίζω, dash to the ground. ¹⁸ ἀντί, instead of, in place of. ¹⁹ ἐπισκοπή, ἡς, ἡ, visitation, overseeing.

Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας¹ ἐν αὐτῷ 45
καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος 46
προσευχῆς ἐστίν· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον² ληστῶν.³ Καὶ 47
ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ· καὶ 48
οὐχ εὗρισκον τὸ τί ποιήσωσιν, ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο⁴ αὐτοῦ
ἀκούων.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν 20
ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν⁵ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ
γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, λέγοντες, 2
Εἰπέ ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν
ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς 3
καὶ γὰρ ἓνα λόγον, καὶ εἰπατέ μοι· Τὸ βάπτισμα⁶ Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ 4
ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ συνελογίσαντο⁷ πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες ὅτι 5
Ἐὰν εἰπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν 6
δὲ εἰπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει⁸ ἡμᾶς·
πεπεισμένος γὰρ ἐστιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι. Καὶ ἀπεκρίθησαν 7
μὴ εἰδέναι πόθεν.⁹ Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν 8
ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

¹ πωλέω, sell. ² σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ³ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ⁴ ἐκκρεμάννυμι, hang out, hang on. ⁵ ἐπίστημι, stand over, come upon. ⁶ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁷ συλλογίζομαι, reason, discuss. ⁸ καταλιθάζω, stone to death, stone down. ⁹ πόθεν, from where? whence.

Ἦρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην: Ἄνθρωπος 9
 ἐφύτευσεν¹ ἀμπελῶνα,² καὶ ἐξέδοτο³ αὐτὸν γεωργοῖς,⁴ καὶ
 ἀπεδήμησεν⁵ χρόνους ἱκανούς: καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς 10
 γεωργοὺς⁴ δούλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος² δώσιν αὐτῷ.
 Οἱ δὲ γεωργοὶ⁴ δείραντες⁶ αὐτὸν ἐξαπέστειλαν⁷ κενόν.⁸ Καὶ 11
 προσέθετο⁹ πέμψαι ἕτερον δούλον: οἱ δὲ κακείνῳ¹⁰ δείραντες⁶ καὶ
 ἀτιμάσαντες¹¹ ἐξαπέστειλαν⁷ κενόν.⁸ Καὶ προσέθετο⁹ πέμψαι τρίτον: 12
 οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες¹² ἐξέβαλον. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ 13
 ἀμπελῶνος,² Τί ποιήσω; Πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν: ἴσως¹³
 τοῦτον ἰδόντες ἐντραπήσονται.¹⁴ Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ⁴ 14
 διελογίζοντο¹⁵ πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:¹⁶
 δεῦτε,¹⁷ ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία.¹⁸ Καὶ 15
 ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος,² ἀπέκτειναν. Τί οὖν ποιήσει
 αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;² Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς 16
 γεωργοὺς⁴ τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα² ἄλλοις. Ἀκούσαντες δὲ
 εἶπον, Μὴ γένοιτο. Ὁ δὲ ἐμβλέψας¹⁹ αὐτοῖς εἶπεν, Τί οὖν ἐστιν τὸ 17
 γεγραμμένον τοῦτο, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν²⁰ οἱ οἰκοδομοῦντες,
 οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;²¹ Πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν 18
 λίθον συνθλασθήσεται:²² ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει²³ αὐτόν.

¹φυτεύω, plant. ²ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ³ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁴γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁵ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ⁶δέρω, beat, flay. ⁷ἐξαποστέλλω, send forth. ⁸κενός, empty, vain. ⁹προστίθηναι, add, add to. ¹⁰κακείνος, and he, and she. ¹¹ἀτιμάζω, dishonor, disgrace. ¹²τραυματίζω, wound. ¹³ἴσως, perhaps, probably. ¹⁴ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁵διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁶κληρονόμος, οὗ, ὁ, heir, inheritor. ¹⁷δεῦτε, come!. ¹⁸κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ¹⁹ἐμβλέπω, look at, look into. ²⁰ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ²¹γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ²²συνθλάω, break, break in pieces. ²³λικμάω, crush, scatter.

Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν¹ ἐπ' αὐτὸν τὰς 19
 χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν: ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς
 αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπεν. Καὶ παρατηρήσαντες² 20
 ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους,³ ὑποκρινομένους⁴ ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι,
 ἵνα ἐπιλάβωνται⁵ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ
 τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.⁶ Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, 21
 Διδάσκαλε, οὐδ' αὖτε ὅτι ὀρθῶς⁷ λέγεις καὶ διδάσκεις: καὶ οὐ
 λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις.
 Ἐξεστὶν ἡμῖν Καίσαρι⁸ φόρον⁹ δοῦναι, ἢ οὐ; Κατανοήσας¹⁰ δὲ αὐτῶν 22
 τὴν πανουργίαν,¹¹ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί με πειράζετε; Ἐπιδείξατέ¹² 24
 μοι δηνάριον:¹³ τίνος ἔχει εἰκόνα¹⁴ καὶ ἐπιγραφὴν;¹⁵ Ἀποκριθέντες δὲ
 εἶπον, Καίσαρος.⁸ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τοίνυν¹⁶ τὰ Καίσαρος⁸ 25
 Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ οὐκ ἴσχυσαν¹⁷ ἐπιλαβέσθαι⁵ 26
 αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον¹⁸ τοῦ λαοῦ: καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ
 ἀποκρίσει¹⁹ αὐτοῦ, ἐσίγησαν.²⁰

Προσελθόντες δὲ τινες τῶν Σαδδουκαίων,²¹ οἱ ἀντιλέγοντες²² 27
 ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, 28
 Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, Ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα,
 καὶ οὗτος ἄτεκνος²³ ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα,

¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ² παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ³ ἐγκαθέτος, ου, ὁ, hired to lie in wait, spy. ⁴ ὑποκρίνομαι, pretend, make believe. ⁵ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁶ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁷ ὀρθῶς, rightly, correctly. ⁸ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁹ φόρος, ου, ὁ, tribute, tax. ¹⁰ κατανοέω, observe, understand. ¹¹ πανουργία, ας, ἡ, cleverness, craftiness. Trickery. ¹² ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹³ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁴ εἰκών, ὄνος, ἡ, image, likeness. ¹⁵ ἐπιγραφὴ, ῆς, ἡ, inscription, title. ¹⁶ τοίνυν, accordingly, therefore. ¹⁷ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁸ ἐναντίον, in the sight of, before. ¹⁹ ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ²⁰ σιγάω, be silent, become silent. ²¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ²² ἀντιλέγω, speak against, oppose. ²³ ἄτεκνος, childless.

καὶ ἐξαναστήσῃ¹ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἐπτά οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν: 29
καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα, ἀπέθανεν ἄτεκνος:² καὶ ἔλαβεν ὁ 30
δεύτερος τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος.² Καὶ ὁ τρίτος 31
ἔλαβεν αὐτὴν ὡσαύτως.³ Ὡσαύτως³ δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ: οὐ κατέλιπον⁴
τέκνα, καὶ ἀπέθανον. Ὑστερον⁵ δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν 32
τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον
αὐτὴν γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οἱ υἱοὶ τοῦ 34
αἰῶνος τούτου γαμοῦσιν⁶ καὶ ἐγκαμίσκονται:⁷ οἱ δὲ καταξιωθέντες⁸ 35
τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν⁹ καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν οὔτε
γαμοῦσιν⁶ οὔτε ἐγκαμίζονται:¹⁰ οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται: 36
ἰσάγγελοι¹¹ γάρ εἰσιν, καὶ υἱοὶ εἰσιν τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ
ὄντες. Ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ Μωσῆς ἐμήνυσεν¹² ἐπὶ τῆς 37
βάτου,¹³ ὡς λέγει, Κύριον τὸν θεὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν Ἰσαὰκ καὶ
τὸν θεὸν Ἰακώβ. Θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων: πάντες 38
γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. Ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμματέων εἶπον, 39
Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας. Οὐκέτι δὲ ἐτόλμων¹⁴ ἐπερωτᾶν αὐτὸν 40
οὐδέν.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Πῶς λέγουσιν τὸν χριστὸν υἱὸν Δαυὶδ εἶναι; Καὶ 41
αὐτὸς Δαυὶδ λέγει ἐν βίβλῳ¹⁵ ψαλμῶν,¹⁶ Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ
μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον¹⁷ 43

¹ ἐξανίστημι, raise up, rise up. ² ἄτεκνος, childless. ³ ὡσαύτως, likewise. ⁴ καταλείπω, leave, leave behind. ⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ γαμέω, marry. ⁷ ἐγκαμίσκω, give in marriage. ⁸ καταξιόω, consider worthy, deem worthy. ⁹ τυγχάνω, obtain, happen. ¹⁰ ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ¹¹ ἰσάγγελος, like an angel, like the angels. ¹² μηνύω, make known, report. ¹³ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ¹⁴ τολμάω, dare, endure. ¹⁵ βιβλος, ου, ἡ, book, scroll. ¹⁶ ψαλμός, οὔ, ὁ, song of praise, psalm. ¹⁷ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool.

τῶν ποδῶν σου. Δαυὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ 44
ἐστιν;

Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Προσέχετε¹ 45
ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς,² καὶ
φιλούντων³ ἀσπασμούς⁴ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,⁵ καὶ πρωτοκαθεδρίας⁶ ἐν
ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας⁷ ἐν τοῖς δείπνοις:⁸ οἱ 47
κατεσθίουσιν⁹ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν,¹⁰ καὶ προφάσει¹¹ μακρὰ¹²
προσεύχονται. Οὗτοι λήψονται περισσότερον¹³ κρίμα.¹⁴

Ἀναβλέψας¹⁵ δὲ εἶδεν τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα¹⁶ αὐτῶν εἰς τὸ 21
γαζοφυλάκιον¹⁷ πλουσίους:¹⁸ εἶδεν δὲ τινα καὶ χήραν¹⁹ πενιχρὰν¹⁹ 2
βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά,²⁰ καὶ εἶπεν, Ἀληθῶς²¹ λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ 3
χήρα¹⁰ ἢ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν: ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ 4
τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα¹⁶ τοῦ θεοῦ: αὕτη δὲ ἐκ
τοῦ ὑστερήματος²² αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον²³ ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασιν²⁴ 5
κεκόσμηται,²⁵ εἶπεν, Ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ 6
ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ καταλυθήσεται.²⁶ Ἐπηρώτησαν δὲ 7

¹ προσέχω, take head of, attend to. ² στολή, ἥς, ἡ, equipment, apparel. ³ φιλέω, love, kiss. ⁴ ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ⁵ ἀγορά, ἃς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁶ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ⁷ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ⁸ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁹ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁰ χήρα, ας, ἡ, widow. ¹¹ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ¹² μακρός, long, far distant. ¹³ περισσός, excessive, abundant. ¹⁴ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹⁵ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁶ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁷ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ¹⁸ πλούσιος, rich. ¹⁹ πενιχρός, poor, needy. ²⁰ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ²¹ ἀληθῶς, truly, really. ²² ὑστέρημα, τος, τό, that which is lacking, need. ²³ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ²⁴ ἀνάθημα, τος, τό, votive offering. ²⁵ κοσμέω, adorn, put into order. ²⁶ καταλύω, destroy, lodge.

αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ
σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι; Ὁ δὲ εἶπεν, Βλέπετε μὴ 8
πλανηθῆτε: πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι
Ἐγὼ εἰμι: καί, Ὁ καιρὸς ἤγγικεν, μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. 9
Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους¹ καὶ ἀκαταστασίας,² μὴ πτοηθῆτε:³ δεῖ
γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος.

Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ 10
βασιλείαν: σεισμοί⁴ τε μεγάλοι κατὰ τόπους καὶ λιμοί⁵ καὶ λοιμοί⁶ 11
ἔσονται, φόβητρά⁷ τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται. Πρὸ δὲ 12
τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν⁸ ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ
διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀγομένους ἐπὶ
βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας,⁹ ἕνεκεν¹⁰ τοῦ ὀνόματός μου. Ἀποβήσεται¹¹ δὲ 13
ὑμῖν εἰς μαρτύριον.¹² Θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν μὴ 14
προμελετᾶν¹³ ἀπολογηθῆναι:¹⁴ ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, 15
ἥ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν¹⁵ οὐδὲ ἀντιστῆναι¹⁶ πάντες οἱ
ἀντικείμενοι¹⁷ ὑμῖν. Παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων¹⁸ καὶ 16
συγγενῶν¹⁹ καὶ φίλων²⁰ καὶ ἀδελφῶν, καὶ θανατώσουσιν²¹ ἐξ ὑμῶν. 17
Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ θριξ²² ἐκ 18
τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόλῃται. Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε 19

¹ πόλεμος, ου, ό, war, battle. ² ἀκαταστασία, ας, ή, disturbance, disorder. ³ πτοέω, terrify, scare. ⁴ σεισμός, ού, ό, earthquake, storm. ⁵ λιμός, ού, ό, hunger, famine. ⁶ λοιμός, ού, ό, pestilence, plague. ⁷ φόβητρον, ου, τό, terrible sight, horror. ⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁹ ἡγεμών, όνος, ό, governor, leader. ¹⁰ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹¹ ἀποβαίνω, get out, go away. ¹² μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹³ προμελετάω, practice beforehand, prepare. ¹⁴ ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense. ¹⁵ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ¹⁶ ἀνθίστημι, resist, oppose. ¹⁷ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ¹⁸ γονεύς, έως, ό, parent. ¹⁹ συγγενής, kindred, relative. ²⁰ φίλος, ου, ό, loving, friend. ²¹ θανατόω, put to death, subdue. ²² θρίξ, τριχός, ή, hair. ²³ κτάομαι, acquire, win.

τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

Ὄταν δὲ ἴδῃτε κυκλουμένην¹ ὑπὸ στρατοπέδων² τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε 20
 γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις³ αὐτῆς. Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ 21
 φευγέτωσαν⁴ εἰς τὰ ὄρη· καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρείτωσαν·⁵ καὶ οἱ
 ἐν ταῖς χώραις⁶ μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. Ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως 22
 αὐταί εἰσιν, τοῦ πλησθῆναι⁸ πάντα τὰ γεγραμμένα. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν 23
 γαστρὶ⁹ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις¹⁰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις·
 ἔσται γὰρ ἀνάγκη¹¹ μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. 24
 Καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας,¹² καὶ αἰχμαλωτισθήσονται¹³ εἰς
 πάντα τὰ ἔθνη· καὶ Ἱερουσαλήμ ἔσται πατουμένη¹⁴ ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι
 πληρωθῶσιν καιροὶ ἐθνῶν. Καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ¹⁵ 25
 καὶ ἄστροις,¹⁶ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ¹⁷ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ,¹⁸ ἠχούσης¹⁹
 θαλάσσης καὶ σάλου,²⁰ ἀποψυχόντων²¹ ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ 26
 προσδοκίας²² τῶν ἐπερχομένων²³ τῇ οἰκουμένῃ·²⁴ αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν
 οὐρανῶν σαλευθήσονται.²⁵ Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου 27
 ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ²⁶ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. 28
 Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε²⁷ καὶ ἐπάρατε²⁸ τὰς
 κεφαλὰς ὑμῶν· διότι²⁹ ἐγγίξει ἡ ἀπολύτρωσις³⁰ ὑμῶν.

¹ κυκλόω, encircle, surround. ² στρατόπεδον, ου, τό, legion, army. ³ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ⁴ φεύγω, flee, escape. ⁵ ἐκχωρέω, go out, leave. ⁶ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁷ ἐκδίκησις, εως, ἡ, vengeance, vindication. ⁸ πλήθω, fill. ⁹ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹⁰ θηλάζω, suckle, nurse. ¹¹ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ¹² μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ¹³ αἰχμαλωτίζω, take or lead captive, take captive. ¹⁴ πατέω, tread or tread under foot, tread. ¹⁵ σελήνη, ης, ἡ, moon. ¹⁶ ἄστρον, ου, τό, star. ¹⁷ συνοχή, ης, ἡ, dismay, anguish. ¹⁸ ἀπορία, ας, ἡ, perplexity, anxiety. ¹⁹ ἠχέω, sound, ring out. ²⁰ σάλος, ου, ό, surge, wave. ²¹ ἀποψύχω, faint, breathe out life. ²² προσδοκία, ας, ἡ, expectation, waiting. ²³ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ²⁴ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ²⁵ σαλεύω, shake, excite. ²⁶ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ²⁷ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ²⁸ ἐπαίρω, lift up, raise. ²⁹ διότι, because, on this account. ³⁰ ἀπολύτρωσις, εως, ἡ, redemption, deliverance.

Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς, Ἴδετε τὴν συκῆν¹ καὶ πάντα τὰ δένδρα:² 29
 ὅταν προβάλωσιν³ ἤδη, βλέποντες ἅφ' ἑαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη
 ἐγγὺς τὸ θέρος⁴ ἐστίν. Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, 31
 γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 32
 οὐ μὴ παρέλθῃ⁵ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ 33
 ἡ γῆ παρελεύσονται,⁵ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.⁵

Προσέχετε⁶ δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε⁷ βαρῆθῶσιν⁸ ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν 34
 κραιπάλῃ⁹ καὶ μέθῃ¹⁰ καὶ μερίμναις¹¹ βιωτικαῖς,¹² καὶ αἰφνίδιος¹³ ἐφ'
 ὑμᾶς ἐπιστῇ¹⁴ ἡ ἡμέρα ἐκείνη: ὥς παγίς¹⁵ γὰρ ἐπελεύσεται¹⁶ ἐπὶ 35
 πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. Ἀγρυπνεῖτε¹⁷ 36
 οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι,¹⁸ ἵνα καταξιωθῆτε¹⁹ ἐκφυγεῖν²⁰ πάντα
 τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ
 ἀνθρώπου.

Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων: τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος 37
 ἠυλίζετο²¹ εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἑλαιῶν.²² Καὶ πᾶς ὁ λαὸς 38
 ὠρθρίζεν²³ πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

¹ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ² δένδρον, ου, τό, tree. ³ προβάλλω, put forward, put out. ⁴ θέρος, ους, τό, summer. ⁵ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁶ προσέχω, take head of, attend to. ⁷ μήποτε, never, lest perchance. ⁸ βαρέω, burden, weigh down. ⁹ κραιπάλη, ἦς, ἡ, drinking bout, drunken dissipation. ¹⁰ μέθη, ἦς, ἡ, drunkenness. ¹¹ μερίμνα, ἦς, ἡ, care, anxiety. ¹² βιωτικός, matter of daily life, life. ¹³ αἰφνίδιος, sudden, unexpected. ¹⁴ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹⁵ παγίς, ἴδος, ἡ, trap, snare. ¹⁶ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹⁷ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ¹⁸ δέομαι, ask, request. ¹⁹ καταξιώω, consider worthy, deem worthy. ²⁰ ἐκφεύγω, flee away, flee out. ²¹ αὐλίζομαι, spend the night, lodge. ²² ἐλαιία, ας, ἡ, olive tree. ²³ ὠρθρίζω, rise early in the morning, rise early.

Ἦγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ¹ τῶν ἄζύμων,² ἡ λεγομένη Πάσχα.³ Καὶ ἐζήτουν οἱ **22**
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ πῶς ἀνέλωσιν⁴ αὐτόν: ἐφοβοῦντο γὰρ
 τὸν λαόν.

Εἰσῆλθεν δὲ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην,⁵ ὄντα **3**
 ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ⁶ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀπελθὼν συνελάλησεν⁷ τοῖς **4**
 ἀρχιερεῦσιν καὶ στρατηγοῖς⁸ τὸ πῶς αὐτὸν παραδῶ αὐτοῖς. Καὶ **5**
 ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο⁹ αὐτῷ ἀργύριον¹⁰ δοῦναι. Καὶ **6**
 ἐξωμολόγησεν¹¹ καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν¹² τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς
 ἄτερ¹³ ὄχλου.

Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἄζύμων,² ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι¹⁴ τὸ Πάσχα.³ Καὶ **7**
 ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπὼν, Πορευθέντες ἐτοιμάσατε
 ἡμῖν τὸ Πάσχα,³ ἵνα φάγωμεν. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ποῦ θέλεις **9**
 ἐτοιμάσομεν; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰδού, εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν **10**
 πόλιν, συναντήσῃ¹⁵ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον¹⁶ ὕδατος βαστάζων:¹⁷
 ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ¹⁸ εἰσπορεύεται.¹⁹ Καὶ ἐρεῖτε τῷ **11**
 οἰκοδεσπότη²⁰ τῆς οἰκίας, Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, Ποῦ ἐστὶν τὸ
 κατάλυμα,²¹ ὅπου τὸ Πάσχα³ μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; **12**
 Κακεῖνος²² ὑμῖν δείξει ἀνώγειον²³ μέγα ἐστρωμένον:²⁴ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε.

¹ ἑορτὴ, ἡς, ἡ, feast, festival. ² ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ ἀναίρέω, take up, kill. ⁵ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁶ ἀριθμός, οὔ, ὁ, number, total. ⁷ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁸ στρατηγός, οὔ, ὁ, commander, general. ⁹ συντίθηναι, agree, make an agreement. ¹⁰ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹¹ ἐξωμολογέω, confess, profess. ¹² εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ¹³ ἄτερ, without, apart from. ¹⁴ θύω, sacrifice, kill. ¹⁵ συναντάω, meet with, hence to happen. ¹⁶ κεράμιον, ου, τό, earthen vessel, jar. ¹⁷ βαστάζω, bear, carry. ¹⁸ οὗ, where, when. ¹⁹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ²⁰ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ²¹ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ²² κακεῖνος, and he, and she. ²³ ἀνώγειον, ου, τό, upper room. ²⁴ στρωννύω, spread, furnish.

Ἀπελθόντες δὲ εὗρον καθὼς εἶρηκεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ 13
Πάσχα.¹

Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν,² καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. 14
Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα³ τοῦτο τὸ Πάσχα¹
φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν: λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ 16
φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου⁴ πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Καὶ 17
δεξιόμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπεν, Λάβετε τοῦτο, καὶ
διαμερίσατε⁵ ἑαυτοῖς: λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἀπὸ τοῦ 18
γενήματος⁶ τῆς ἀμπέλου,⁷ ἕως ὅτου⁴ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ. Καὶ 19
λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασεν⁸ καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων,
Τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον: τοῦτο ποιεῖτε εἰς
τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.⁹ Ὡσαύτως¹⁰ καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ 20
δειπνῆσαι,¹¹ λέγων, Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί
μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.¹² Πλὴν ἰδοὺ, ἡ χεὶρ τοῦ 21
παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης.¹³ Καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ 22
ἀνθρώπου πορεύεται κατὰ τὸ ὠρισμένον:¹⁴ πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ
ἐκεῖνῳ δι' οὗ παραδίδοται. Καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν¹⁵ πρὸς 23
ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα¹⁶ εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.

¹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ² ἀναπίπτω, recline, lie down. ³ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁴ ὅτου, until. ⁵ διαμερίζω, divide, distribute. ⁶ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁷ ἄμπελος, ου, ἡ, vine. ⁸ κλάω, break. ⁹ ἀνάμνησις, εως, ἡ, remembrance, reminder. ¹⁰ ὡσαύτως, likewise. ¹¹ δειπνέω, eat, dine. ¹² ἐκχέω, pour out, shed. ¹³ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁴ ὀρίζω, mark off by boundaries, determine. ¹⁵ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁶ ἄρα, so? (introduces a question).

Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία¹ ἐν αὐτοῖς τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. Ὁ 24
 δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν² αὐτῶν, καὶ οἱ
 ἐξουσιάζοντες³ αὐτῶν εὐεργέται⁴ καλοῦνται. Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως⁵ 26
 ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος⁶· καὶ ὁ ἡγούμενος⁷ ὡς ὁ
 διακονῶν. Τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος⁸ ἢ ὁ διακονῶν; Οὐχὶ ὁ 27
 ἀνακείμενος;⁸ Ἐγὼ δὲ εἶμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν. Ὑμεῖς δέ 28
 ἐστε οἱ διαμεμενηκότες⁹ μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς¹⁰ μου· καὶ γὰρ 29
 διατίθεμαι¹¹ ὑμῖν, καθὼς διέθετό¹¹ μοι ὁ πατήρ μου, βασιλείαν, ἵνα 30
 ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης¹² μου καὶ καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων,
 κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραήλ. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Σίμων, 31
 Σίμων, ἰδοὺ, ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο¹³ ὑμᾶς, τοῦ σι니아σαι¹⁴ ὡς τὸν
 σίτον¹⁵· ἐγὼ δὲ ἐδεήθην¹⁶ περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ¹⁷ ἡ πίστις σου· καὶ 32
 σὺ ποτε ἐπιστρέψας στηρίξον¹⁸ τοὺς ἀδελφούς σου. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, 33
 Κύριε, μετὰ σοῦ ἔτοιμός¹⁹ εἶμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον
 πορεύεσθαι. Ὁ δὲ εἶπεν, Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ μὴ φωνήσῃ σήμερον 34
 ἀλέκτωρ,²⁰ πρὶν²¹ ἢ τρίς²² ἀπαρνήσῃ²³ μὴ εἰδέναι με.

Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ²⁴ βαλαντίου²⁵ καὶ πήρας²⁶ 35
 καὶ ὑποδημάτων,²⁷ μή τινος ὑστερήσατε;²⁸ Οἱ δὲ εἶπον, Οὐθενός. 36
 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς, Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον²⁵ ἀράτω, ὁμοίως καὶ

¹ φιλονεικία, ας, ἡ, contentiousness, dispute. ² κυριεύω, be lord over, rule. ³ ἐξουσιάζω, have authority over, master. ⁴ εὐεργέτης, ου, ὁ, benefactor. ⁵ οὕτως, thus, so. ⁶ νέος, new, young. ⁷ ἡγέομαι, lead, be chief. ⁸ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁹ διαμένω, remain, continue. ¹⁰ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ¹¹ διατίθεμαι, appoint, make. ¹² τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹³ ἐξαιτέω, demand of, ask for. ¹⁴ σινιάζω, sift, prove by trials. ¹⁵ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁶ δέομαι, ask, request. ¹⁷ ἐκλείπω, fail, cease. ¹⁸ στηρίζω, establish, fix firmly. ¹⁹ ἔτοιμος, ready, prepared. ²⁰ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ²¹ πρὶν, before, formerly. ²² τρίς, thrice, three times. ²³ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ²⁴ ἄτερ, without, apart from. ²⁵ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ²⁶ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ²⁷ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ²⁸ ὑστερέω, lack, need.

πήραν:¹ καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλήσει² τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγοράσει
 μάχαιραν.³ Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ 37
 τελεσθῆναι⁴ ἐν ἐμοί, τὸ Καὶ μετὰ ἀνόμων⁵ ἐλογίσθη: καὶ γὰρ τὰ περὶ
 ἐμοῦ τέλος ἔχει. Οἱ δὲ εἶπον, Κύριε, ἰδοὺ, μάχαιραι³ ὧδε δύο. Ὁ δὲ 38
 εἶπεν αὐτοῖς, Ἰκανὸν ἐστίν.

Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος⁶ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν:⁷ 39
 ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ 40
 τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.⁸ Καὶ 41
 αὐτὸς ἀπεσπάσθη⁹ ἀπ' αὐτῶν ὥσει λίθου βολήν,¹⁰ καὶ θεῖς τὰ γόνατα
 προσηύχετο, λέγων, Πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν¹² τὸ ποτήριον 42
 τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ: πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν¹³ γενέσθω. 43
 Ὡφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων¹⁴ αὐτόν. Καὶ 44
 γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ,¹⁵ ἐκτενέστερον¹⁶ προσηύχετο. Ἐγένετο δὲ ὁ
 ἰδρῶς¹⁷ αὐτοῦ ὥσει¹⁸ θρόμβοι¹⁹ αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. 45
 Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς εὗρεν
 αὐτοὺς κοιμωμένους²⁰ ἀπὸ τῆς λύπης,²¹ καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί 46
 καθεύδετε;²² Ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς
 πειρασμόν.⁸

¹ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ² πωλέω, sell. ³ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ⁴ τελέω, finish, fulfill. ⁵ ἄνομος, lawless, without law. ⁶ ἔθος, ους, τό, custom. ⁷ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁸ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ⁹ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ¹⁰ βολή, ἡς, ἡ, throw, casting. ¹¹ γόνυ, ατος, τό, knee. ¹² παραφέρω, carry away, remove. ¹³ σός, your, yours. ¹⁴ ἐνισχύω, strengthen, invigorate. ¹⁵ ἀγωνία, ας, ἡ, agony, anguish. ¹⁶ ἐκτενέστερον, more earnestly. ¹⁷ ἰδρῶς, ὠτος, ὁ, sweat, perspiration. ¹⁸ ὥσει, like, about. ¹⁹ θρόμβος, ου, ὁ, drop, clot. ²⁰ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ²¹ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ²² καθεύδω, sleep.

Ἦτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, ὄχλος καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν 47
 δώδεκα, προήρχετο¹ αὐτούς, καὶ ἤγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλήσαι² αὐτόν. 48
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι³ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
 παραδίδως; Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτόν τὸ ἐσόμενον εἶπον αὐτῷ, Κύριε, 49
 εἰ πατάξομεν⁴ ἐν μαχαίρα;⁵ Καὶ ἐπάταξεν⁴ εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν 50
 δούλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν⁶ αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. 51
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐὰν⁷ ἕως τούτου. Καὶ ἀψάμενος τοῦ
 ὠτίου⁸ αὐτοῦ, ἰάσατο⁹ αὐτόν. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς 52
 παραγενομένους ἐπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς¹⁰ τοῦ ἱεροῦ καὶ
 πρεσβυτέρους, Ὡς ἐπὶ ληστὴν¹¹ ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαιρῶν⁵ καὶ
 ξύλων;¹² Καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ 53
 ἐξετείνατε¹³ τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ. Ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστὶν ἡ ὥρα, καὶ ἡ
 ἐξουσία τοῦ σκότους.

Συλλαβόντες¹⁴ δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον¹⁵ αὐτόν εἰς τὸν οἶκον 54
 τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν.¹⁶ Ἀψάντων δὲ πῦρ 55
 ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς,¹⁷ καὶ συγκαθισάντων¹⁸ αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ Πέτρος
 ἐν μέσῳ αὐτῶν. Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη¹⁹ τις καθήμενον πρὸς τὸ 56
 φῶς, καὶ ἀτενίσασα²⁰ αὐτῷ, εἶπεν, Καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. Ὁ δὲ 57
 ἡρνήσατο αὐτόν, λέγων, Γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν. Καὶ μετὰ βραχὺ²¹ 58

¹ προέρχομαι, go in front, precede. ² φιλέω, love, kiss. ³ φίλημα, τος, τό, kiss. ⁴ πατάσσω, strike, smite. ⁵ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ⁶ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁷ ἐάω, permit, allow. ⁸ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁹ ἰάομαι, heal. ¹⁰ στρατηγός, οὔ, ὁ, commander, general. ¹¹ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹² ξύλον, ου, τό, wood, tree. ¹³ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁵ εἰσάγω, lead in, bring in. ¹⁶ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁷ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁸ συγκαθίζω, cause to sit down together. ¹⁹ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ²⁰ ἀτενίζω, gaze, stare. ²¹ βραχύς, short, little.

ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν ἔφη, Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν,
 Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. Καὶ διαστάσης¹ ὥσεϊ² ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις 59
 διῖσχυρίζετο,³ λέγων, Ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ
 Γαλιλαῖός⁴ ἐστίν. Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος, Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. 60
 Καὶ παραχρῆμα,⁵ ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν ἀλέκτωρ.⁶ Καὶ 61
 στραφεὶς⁷ ὁ κύριος ἐνέβλεψεν⁸ τῷ Πέτρῳ. Καὶ ὑπεμνήσθη⁹ ὁ Πέτρος
 τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὅτι Πρὶν¹⁰ ἀλέκτορα⁶ φωνῆσαι,
 ἀπαρνήσῃ¹¹ με τρίς.¹² Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος ἔκλαυσεν πικρῶς.¹³ 62

Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες¹⁴ τὸν Ἰησοῦν ἐνέπαιζον¹⁵ αὐτῷ, δέροντες.¹⁶ 63
 Καὶ περικαλύψαντες¹⁷ αὐτόν, ἔτυπτον¹⁸ αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ
 ἐπηρώτων αὐτόν, λέγοντες, Προφήτευσον.¹⁹ Τίς ἐστίν ὁ παῖσας²⁰ σε; 65
 Καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.

Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον²¹ τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς 66
 καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον²² αὐτόν εἰς τὸ συνέδριον²³ αὐτῶν,
 λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ἐὰν ὑμῖν 67
 εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε· ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι, 68
 ἢ ἀπολύσητε. Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ 69
 δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ. Εἶπον δὲ πάντες, Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ 70

¹ διῖσθημι, pass, part. ² ὥσεϊ, like, about. ³ διῖσχυρίζομαι, insist, maintain firmly. ⁴ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁵ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁶ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ⁷ στρέφω, turn, am converted. ⁸ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁹ ὑπομνήσκω, remind, remember. ¹⁰ πρὶν, before, formerly. ¹¹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹² τρίς, thrice, three times. ¹³ πικρῶς, bitterly. ¹⁴ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁵ ἐμπαίζω, mock. ¹⁶ δέρω, beat, flay. ¹⁷ περικαλύπτω, cover, conceal. ¹⁸ τύπτω, smite, beat. ¹⁹ προφητεύω, prophesy, foretell. ²⁰ παίω, strike, hit. ²¹ πρεσβυτέριον, ου, τό, body of elders, assembly of elders. ²² ἀνάγω, lead up, restore. ²³ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin.

θεοῦ; Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, Ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐγὼ εἰμι. Οἱ δὲ εἶπον, 71
 Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτυρίας; Αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ
 στόματος αὐτοῦ.

Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον. 23

Ἦρξαντο δὲ κατηγορεῖν¹ αὐτοῦ, λέγοντες, Τοῦτον εὗρομεν
 διαστρέφοντα² τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα³ Καίσαρι⁴ φόρους⁵ διδόναι,
 λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐπηρώτησεν 3
 αὐτόν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ
 ἔφη, Σὺ λέγεις. Ὁ δὲ Πιλάτος εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς 4
 ὄχλους, Οὐδὲν εὐρίσκω αἴτιον⁶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. Οἱ δὲ 5
 ἐπίσχυον,⁷ λέγοντες ὅτι Ἀνασεῖι⁸ τὸν λαόν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς
 Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε. Πιλάτος δὲ 6
 ἀκούσας Γαλιλαῖαν ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός⁹ ἐστιν. Καὶ 7
 ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρώδου ἐστίν, ἀνέπεμψεν¹⁰ αὐτὸν
 πρὸς Ἡρώδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς
 ἡμέραις.

Ὁ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν:¹¹ ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ 8
 ἰδεῖν αὐτόν, διὰ τὸ ἀκοῦειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ: καὶ ἠλπιζέεν τι σημεῖον
 ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. Ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς: 9

¹κατηγορέω, accuse, charge. ²διαστρέφω, distort, pervert. ³κωλύω, forbid, hinder. ⁴Καῖσαρ, ος, ό, Caesar. ⁵φόρος, ου, ό, tribute, tax. ⁶αἴτιος, ου, ό, causative of, responsible for. ⁷ἐπισχύω, grow strong, persist. ⁸ἀνασεῖω, stir up, incite. ⁹Γαλιλαῖος, Galilean. ¹⁰ἀναπέμπω, send back. ¹¹λίαν, greatly, very.

αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 10
 γραμματεῖς, εὐτόνως¹ κατηγοροῦντες² αὐτοῦ. Ἐξουθενήσας³ δὲ 11
 αὐτὸν ὁ Ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν⁴ αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίζας,⁵
 περιβαλὼν⁶ αὐτὸν ἐσθήτα⁷ λαμπράν,⁸ ἀνέπεμψεν⁹ αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ.
 Ἐγένοντο δὲ φίλοι¹⁰ ὁ τε Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ 12
 μετ' ἀλλήλων: προϋπήρχον¹¹ γὰρ ἐν ἔχθρᾳ¹² ὄντες πρὸς ἑαυτούς.
 Πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος¹³ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ 13
 τὸν λαόν, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον 14
 τοῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα¹⁴ τὸν λαόν: καὶ ἰδοῦ, ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν
 ἀνακρίνας¹⁵ οὐδὲν εὔρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον¹⁶ ὧν
 κατηγορεῖτε² κατ' αὐτοῦ: ἀλλ' οὐδὲ Ἡρώδης: ἀνέπεμψα⁹ γὰρ ὑμᾶς 15
 πρὸς αὐτόν, καὶ ἰδοῦ, οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶν πεπραγμένον αὐτῷ. 16
 Παιδεύσας¹⁷ οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. Ἀνάγκην¹⁸ δὲ εἶχεν ἀπολύειν 17
 αὐτοῖς κατὰ ἐορτὴν¹⁹ ἓνα. Ἀνέκραξαν²⁰ δὲ παμπληθεῖ,²¹ λέγοντες, 18
 Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν Βαραββᾶν:²² ὅστις ἦν διὰ στάσιν²³ 19
 τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει καὶ φόνον²⁴ βεβλημένος εἰς φυλακὴν. 20
 Πάλιν οὖν ὁ Πιλάτος προσεφώνησεν,²⁵ θέλων ἀπολύσαι τὸν Ἰησοῦν.
 Οἱ δὲ ἐπεφώνουν,²⁶ λέγοντες, Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ 21
 τρίτον εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; Οὐδὲν

¹ εὐτόνως, vigorously, vehemently. ² κατηγορέω, accuse, charge. ³ ἐξουθενέω, despise, ignore. ⁴ στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ⁵ ἐμπαίζω, mock. ⁶ περιβάλλω, put around, clothe. ⁷ ἐσθής, ἡτος, ἡ, clothing. ⁸ λαμπρός, bright, shining. ⁹ ἀναπέμπω, send back. ¹⁰ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹¹ προϋπάρχω, exist before, have been already. ¹² ἔχθρα, ας, ἡ, enmity, hostility. ¹³ συγκαλέω, call together. ¹⁴ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ¹⁵ ἀνακρίνω, examine, inquire into. ¹⁶ αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ¹⁷ παιδεύω, teach, educate. ¹⁸ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ¹⁹ ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ²⁰ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ²¹ παμπληθεῖ, all together, all at once. ²² Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ²³ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ²⁴ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ²⁵ προσφωνέω, call to, summon. ²⁶ ἐπιφωνέω, cry out, shout.

αἴτιον¹ θανάτου εὔρον ἐν αὐτῷ: παιδεύσας² οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. Οἱ 23
 δὲ ἐπέκειντο³ φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι: καὶ
 κατίσχυον⁴ αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων. Ὁ δὲ Πιλάτος 24
 ἐπέκρινεν⁵ γενέσθαι τὸ αἶτημα⁶ αὐτῶν. Ἀπέλυσεν δὲ τὸν διὰ στάσιν⁷ 25
 καὶ φόνον⁸ βεβλημένον εἰς τὴν φυλακὴν, ὃν ᾔτοῦντο: τὸν δὲ Ἰησοῦν
 παρέδωκεν τῷ θελήματι αὐτῶν.

Καὶ ὡς ἀπήγαγον⁹ αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι¹⁰ Σίμωνός τινος Κυρηναίου¹¹ 26
 ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρόν,¹² φέρειν ὀπισθεν
 τοῦ Ἰησοῦ.

Ἦκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν αἱ καὶ 27
 ἐκόπτοντο¹⁴ καὶ ἐθρήνουν¹⁵ αὐτόν. Στραφεῖς¹⁶ δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς 28
 εἶπεν, Θυγατέρες¹⁷ Ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν ἐφ'
 ἑαυτὰς κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. Ὅτι ἰδοὺ, ἔρχονται ἡμέραι ἐν 29
 αἷς ἐροῦσιν, Μακάριαι αἱ στεῖραι,¹⁸ καὶ κοιλίαι¹⁹ αἱ οὐκ ἐγέννησαν,
 καὶ μαστοὶ²⁰ οἱ οὐκ ἐθήλασαν.²¹ Τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσιν, 30
 Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς: καὶ τοῖς βουνοῖς,²² Καλύψατε²³ ἡμᾶς. Ὅτι εἰ ἐν τῷ 31
 ὑγρῷ²⁴ ξύλῳ²⁵ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ²⁶ τί γένηται;

¹ αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ² παιδεύω, teach, educate. ³ ἐπικείμεαι, lie on, lie upon. ⁴ κατίσχύω, overpower, prevail. ⁵ ἐπικρίνω, decree, pronounce sentence. ⁶ αἶτημα, τος, τό, request, petition. ⁷ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ⁸ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ⁹ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁰ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹¹ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ¹² σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹³ ὀπισθεν, behind, after. ¹⁴ κόπτω, strike, smite. ¹⁵ θρηνέω, lament, mourn. ¹⁶ στρέφω, turn, am converted. ¹⁷ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁸ στεῖρος, barren. ¹⁹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²⁰ μαστός, οὔ, ὁ, breast, nipple. ²¹ θηλάζω, suckle, nurse. ²² βουνός, οὔ, ὁ, hill, hillock. ²³ καλύπτω, cover, veil. ²⁴ ὑγρός, moist, green. ²⁵ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ²⁶ ξηρός, dry, withered.

Ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακούργοι¹ σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι.² 32

Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον,³ ἐκεῖ 33

ἑσταύρωσαν αὐτόν, καὶ τοὺς κακούργους,¹ ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ

ἀριστερῶν.⁴ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν, Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασιν 34

τί ποιοῦσιν. Διαμερίζομενοι⁵ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον.⁶ 35

Καὶ εἰστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. Ἐξεμυκτήριζον⁷ δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν

αὐτοῖς, λέγοντες, Ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ

χριστός, ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός.⁸ Ἐνέπαιζον⁹ δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται, 36

προσερχόμενοι καὶ ὄξος¹¹ προσφέροντες αὐτῷ, καὶ λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ 37

ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. Ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ¹² 38

γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν¹³ Ἑλληνικοῖς¹⁴ καὶ Ῥωμαϊκοῖς¹⁵ καὶ

Ἑβραϊκοῖς,¹⁶ Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.

Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων¹⁷ κακούργων¹ ἐβλασφήμει αὐτόν, λέγων, Εἰ 39

σὺ εἶ ὁ χριστός, σῶσον σεαυτόν καὶ ἡμᾶς. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος 40

ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων, Οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ

κρίματι¹⁸ εἶ; Καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως,¹⁹ ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν 41

ἀπολαμβάνομεν·²⁰ οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον²¹ ἔπραξεν. Καὶ ἔλεγεν τῷ 42

Ἰησοῦ, Μνήσθητί²² μου, κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Καὶ 43

εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ

¹ κακούργος, ου, ὁ, criminal. ² ἀναιρέω, take up, kill. ³ κρανίον, ου, τό, skull. ⁴ ἀριστερός, left, on the left. ⁵ διαμερίζω, divide, distribute. ⁶ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ⁷ ἐκμυκτηρίζω, ridicule, sneer. ⁸ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁹ ἐμπαίζω, mock. ¹⁰ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹¹ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ¹² ἐπιγραφὴ, ἥς, ἡ, inscription, title. ¹³ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ¹⁴ Ἑλληνικός, Greek, Greek. ¹⁵ Ῥωμαϊκός, Roman, Latin. ¹⁶ Ἑβραϊκός, Hebrew. ¹⁷ κρεμάννυμι, hang, hang up. ¹⁸ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹⁹ δικαίως, righteously, justly. ²⁰ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ²¹ ἄτοπος, out of place, unusual. ²² μνησκόμαι, remember, recall.

παραδείσω.¹

Ἦν δὲ ὥσει² ὥρα ἕκτη,³ καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας 44
 ἐνάτης.⁴ Καὶ ἐσκοτίσθη⁵ ὁ ἥλιος, καὶ ἐσχίσθη⁶ τὸ καταπέτασμα⁷ τοῦ 45
 ναοῦ μέσον. Καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλη ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Πάτερ, εἰς 46
 χεῖράς σου παραθήσομαι⁸ τὸ πνεῦμά μου: καὶ ταῦτα εἰπὼν
 ἐξέπνευσεν.⁹ Ἰδὼν δὲ ὁ ἐκατόνταρχος¹⁰ τὸ γινόμενον, ἐδόξασεν τὸν 47
 θεόν, λέγων, Ὁντως¹¹ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. Καὶ πάντες οἱ 48
 συμπαραγενόμενοι¹² ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν¹³ ταύτην, θεωροῦντες τὰ
 γινόμενα, τύπτοντες¹⁴ ἑαυτῶν τὰ στήθη¹⁵ ὑπέστρεφον. Εἰστήκεισαν 49
 δὲ πάντες οἱ γνωστοί¹⁶ αὐτοῦ μακρόθεν,¹⁷ καὶ γυναῖκες αἱ
 συνακολουθήσασαι¹⁸ αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρᾶσαι ταῦτα.

Καὶ ἰδοῦ, ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ, βουλευτῆς¹⁹ ὑπάρχων, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ 50
 δίκαιος – οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος²⁰ τῇ βουλῇ²¹ καὶ τῇ 51
 πράξει²² αὐτῶν – ἀπὸ Ἀριμαθαίας²³ πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς καὶ
 προσεδέχετο²⁴ καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ: οὗτος προσελθὼν 52
 τῷ Πιλάτῳ ᾗτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ καθελὼν²⁵ αὐτὸ 53
 ἐνετύλιξεν²⁶ αὐτὸ σινδόνι,²⁷ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι²⁸ λαξευτῷ,²⁹
 οὗ³⁰ οὐκ ἦν οὐδέπω³¹ οὐδεὶς κείμενος.³² Καὶ ἡμέρα ἦν Παρασκευή,³³ 54

¹ παράδεισος, ου, ὁ, paradise, Paradise. ² ὥσει, like, about. ³ ἕκτος, sixth. ⁴ ἕνατος, ninth. ⁵ σκοτίζω, darken. ⁶ σχίζω, split, separate. ⁷ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ⁸ παρατίθηναι, set before, entrust. ⁹ ἐκπνέω, breathe out, expire. ¹⁰ ἐκατοντάρχης, centurion. ¹¹ ὄντως, really, indeed. ¹² συμπαραγίνομαι, come together with, help. ¹³ θεωρία, ας, ἡ, spectacle, sight. ¹⁴ τύπτω, smite, beat. ¹⁵ στήθος, ους, τό, breast, chest. ¹⁶ γνωστός, known, acquaintance. ¹⁷ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁸ συνακολουθέω, follow along with, accompany. ¹⁹ βουλευτής, οὔ, ὁ, councilor, member of a city council. ²⁰ συγκατατίθηναι, give a vote with, assent to. ²¹ βουλή, ἡς, ἡ, counsel, purpose. ²² πράξις, εως, ἡ, deed, function. ²³ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ²⁴ προσδέχομαι, receive, wait for. ²⁵ καθαιρέω, take down, pull down. ²⁶ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ²⁷ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ²⁸ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ²⁹ λαξευτός, hewn, hewn out of the rock. ³⁰ οὗ, where, when. ³¹ οὐδέπω, not yet, still not. ³² κείμεναι, lie, be laid. ³³ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation.

σάββατον ἐπέφωσκεν.¹ Κατακολουθήσασαι² δὲ γυναῖκες, αἵτινες 55
 ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο³ τὸ μνημεῖον,
 καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ. Ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν 56
 ἄρώματα⁴ καὶ μύρα.⁵ Καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν⁶ κατὰ τὴν
 ἐντολήν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὀρθροῦ⁷ βαθέως,⁸ ἦλθον ἐπὶ τὸ μνήμα,⁹ 24
 φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἄρώματα,⁴ καὶ τινες σὺν αὐταῖς. Εὗρον δὲ τὸν 2
 λίθον ἀποκεκυλισμένον¹⁰ ἀπὸ τοῦ μνημείου. Καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ 3
 εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι¹¹ 4
 αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδού, ἄνδρες δύο ἐπέστησαν¹² αὐταῖς ἐν
 ἐσθήσεσιν¹³ ἀστραπτούσαις:¹⁴ ἐμφόβων¹⁵ δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ 5
 κλινουσῶν¹⁶ τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς, Τί ζητεῖτε
 τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; Οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἡγέρθη: μνήσθητε 6
 ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, λέγων ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ 7
 ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ
 σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. Καὶ ἐμνήσθησαν¹⁷ τῶν 8
 ῥημάτων αὐτοῦ, καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν 9
 ταῦτα πάντα τοῖς ἑνδεκα¹⁸ καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς. Ἦσαν δὲ ἡ 10
 Μαγδαληνὴ¹⁹ Μαρία καὶ Ἰωάννα²⁰ καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ αἱ

¹ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ² κατακολουθέω, follow after. ³ θεάομαι, look at, behold. ⁴ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ⁵ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁶ ἡσυχάζω, be still, be silent. ⁷ ὀρθρος, ου, ό, daybreak, dawn. ⁸ βαθύς, deep, early. ⁹ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ¹⁰ ἀποκυλίω, roll away. ¹¹ διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ¹² ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹³ ἐσθής, ἡτος, ἡ, clothes. ¹⁴ ἀστράπτω, flash, gleam. ¹⁵ ἐμφοβος, terrified, frightened. ¹⁶ κλίνω, cause to bend, bow. ¹⁷ μιμνήσκομαι, remember, recall. ¹⁸ ἑνδεκα, eleven, 11. ¹⁹ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ²⁰ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna.

λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἱ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. Καὶ 11
 ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὥσει¹ λῆρος² τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ
 ἠπίστουν³ αὐταῖς. Ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν⁴ ἐπὶ τὸ μνημεῖον, 12
 καὶ παρακύψας⁵ βλέπει τὰ ὀθόνια⁶ κείμενα⁷ μόνα: καὶ ἀπῆλθεν πρὸς
 ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.

Καὶ ἰδού, δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην⁸ 13
 ἀπέχουσιν⁹ σταδίου¹⁰ ἑξήκοντα¹¹ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, ἥ ὄνομα
 Ἑμμαούς.¹² Καὶ αὐτοὶ ὠμίλουν¹³ πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν 14
 συμβεβηκότων¹⁴ τούτων. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν¹³ αὐτοὺς καὶ 15
 συζητεῖν,¹⁵ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο¹⁶ αὐτοῖς. Οἱ δὲ 16
 ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγινῶναι αὐτόν. Εἶπεν δὲ πρὸς 17
 αὐτούς, Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι οὓς ἀντιβάλλετε¹⁷ πρὸς ἀλλήλους
 περιπατοῦντες, καὶ ἐστε σκυθρωποί;¹⁸ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς, ὃ ὄνομα 18
 Κλεοπᾶς,¹⁹ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Σὺ μόνος παροικεῖς²⁰ Ἱερουσαλήμ, καὶ
 οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; Καὶ εἶπεν 19
 αὐτοῖς, Ποία; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου,²¹ ὃς
 ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον²² τοῦ
 θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ: ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ 20
 οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα²³ θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. 21

¹ ὥσει, like, about. ² λῆρος, ου, ὁ, idle talk, empty talk. ³ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁴ τρέχω, run, exercise myself. ⁵ παρακύπτω, stoop to look, look. ⁶ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ⁷ κείμεναι, lie, be laid. ⁸ κώμη, ης, ἡ, village. ⁹ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁰ στάδιον, ου, τό, stadia, length of a stadium. ¹¹ ἑξήκοντα, sixty, 60. ¹² Ἑμμαούς, ἡ, Emmaus. ¹³ ὁμιλέω, converse, speak. ¹⁴ συμβαίνω, come together, come to pass. ¹⁵ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁶ συνεπορεύομαι, come together, travel with. ¹⁷ ἀντιβάλλω, exchange, discuss. ¹⁸ σκυθρωπός, sad, gloomy. ¹⁹ Κλεοπᾶς, ᾱ, ὁ, Cleopas. ²⁰ παροικέω, live a stranger, sojourn. ²¹ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ²² ἐναντίον, in the sight of, before. ²³ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict.

Ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι¹ τὸν
 Ἰσραήλ. Ἀλλὰ γε² σὺν πᾶσιν τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει
 σήμερον ἅφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τινες ἐξ ἡμῶν 22
 ἐξέστησαν³ ἡμᾶς, γενόμεναι ὀρθριαί⁴ ἐπὶ τὸ μνημεῖον· καὶ μὴ 23
 εὐροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν⁵ ἀγγέλων
 ἑωρακέσαι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. Καὶ ἀπήλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν 24
 ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὔρον οὕτως καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον· αὐτὸν
 δὲ οὐκ εἶδον. Καὶ αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ὡς⁶ ἀνόητοι⁷ καὶ βραδεῖς⁸ 25
 τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται· οὐχὶ 26
 ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; 27
 Καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν,
 διηρμήνευεν⁹ αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. Καὶ 28
 ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην¹⁰ οὗ¹¹ ἐπορεύοντο· καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο¹²
 πορρωτέρω¹³ πορεύεσθαι. Καὶ παρεβιάσαντο¹⁴ αὐτόν, λέγοντες, 29
 Μείνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν¹⁵ ἐστίν, καὶ κέκλικεν¹⁶ ἡ ἡμέρα.
 Καὶ εἰσῆλθεν τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι 30
 αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν, καὶ κλάσας¹⁸
 ἐπεδίδου¹⁹ αὐτοῖς. Αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν²⁰ οἱ ὀφθαλμοί, καὶ 31
 ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ αὐτὸς ἄφαντος²¹ ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. Καὶ εἶπον 32
 πρὸς ἀλλήλους, Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη²² ἦν ἐν ἡμῖν, ὥς

¹λυτρόω, ransom, liberate. ²γέ, indeed, at least. ³ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁴ὀρθριος, early in the morning. ⁵ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ⁶ὦ, Oh! omega. ⁷ἀνόητος, foolish, thoughtless. ⁸βραδύς, slow. ⁹διερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁰κώμη, ης, ἡ, village. ¹¹οὗ, where, when. ¹²προσποιέω, pretend, regard. ¹³πόρρω, far (away), far. ¹⁴παραβιάζομαι, urge strongly, prevail upon. ¹⁵ἑσπέρα, ας, ἡ, evening. ¹⁶κλίνω, cause to bend, bow. ¹⁷κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹⁸κλάω, break. ¹⁹ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ²⁰διανοίγω, open up completely, open fully. ²¹ἄφαντος, invisible, disappearing. ²²καίω, burn, ignite.

ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν¹ ἡμῖν τὰς γραφάς; Καὶ 33
 ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ εὔρον
 συνηθροισμένους² τοὺς ἑνδεκα³ καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας ὅτι 34
 Ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως,⁴ καὶ ὤφθη Σίμωνι. Καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο⁵ τὰ 35
 ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει⁶ τοῦ ἄρτου.

Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ 36
 λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνῃ ὑμῖν. Πτοηθέντες⁷ δὲ καὶ ἔμφοβοι⁸ γενόμενοι 37
 ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί τεταραγμένοι⁹ ἐστέ, 38
 καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ¹⁰ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Ἴδετε 39
 τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι: ψηλαφήσατέ
 με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα¹² οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ
 θεωρεῖτε ἔχοντα. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν¹³ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ 40
 τοὺς πόδας. Ἔτι δὲ ἀπιστούντων¹⁴ αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ 41
 θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς, Ἐχετέ τι βρώσιμον¹⁵ ἐνθάδε;¹⁶ Οἱ δὲ 42
 ἐπέδωκαν¹⁷ αὐτῷ ἰχθύος¹⁸ ὀπτοῦ¹⁹ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου²⁰ κηρίου.²¹
 Καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. 43

Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὦν σὺν ὑμῖν, 44
 ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως καὶ
 προφῆταις καὶ ψαλμοῖς²² περὶ ἐμοῦ. Τότε διήνοιξεν¹ αὐτῶν τὸν νοῦν, 45

¹ διανοίγω, open up completely, open fully. ² συναθροίζω, gather, bring together. ³ ἑνδεκα, eleven, 11. ⁴ ὄντως, really, indeed. ⁵ ἐξηγέομαι, explain, describe. ⁶ κλάσις, εὖς, ἦ, breaking, fracturing. ⁷ πτοέω, terrify, scare. ⁸ ἔμφοβος, terrified, frightened. ⁹ ταράσσω, trouble, agitate. ¹⁰ διαλογισμός, οὖ, ὁ, reasoning, questioning. ¹¹ ψηλαφάω, touch, handle. ¹² ὀστέον, τό, bone. ¹³ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹⁴ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ¹⁵ βρώσιμος, eatable, suitable for food. ¹⁶ ἐνθάδε, within, here. ¹⁷ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁸ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁹ ὀπτός, roasted, baked. ²⁰ μελίσσιος, coming from bees. ²¹ κηρίον, οὖ, τό, honeycomb. ²² ψαλμός, οὖ, ὁ, song of praise, psalm. ²³ νοῦς, ὁ, mind, reasoning faculty.

τοῦ συνιέναι¹ τὰς γραφάς· καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Οὕτως γέγραπται, 46
 καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ
 τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν² καὶ 47
 ἄφεσιν³ ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ. 48
 Ὑμεῖς δέ ἐστε μάρτυρες τούτων. Καὶ ἰδού, ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν 49
 ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει
 Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε⁴ δύναμιν ἐξ ὕψους.⁵
 Ἐξήγαγεν⁶ δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν·⁷ καὶ ἐπάρας⁸ τὰς χεῖρας 50
 αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτούς, 51
 διέστη⁹ ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο¹⁰ εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ αὐτοὶ 52
 προσκυνήσαντες αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς
 μεγάλης· καὶ ἦσαν διὰ παντός ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες¹¹ καὶ 53
 εὐλογοῦντες τὸν θεόν. Ἀμήν.

¹ συνιῆμι, understand, consider. ² μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ³ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁴ ἐνδύω, put on, clothe. ⁵ ὕψος, ους, τό, height, heaven. ⁶ ἐξάγω, lead out. ⁷ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁸ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁹ διίστημι, pass, part. ¹⁰ ἀναφέρω, bring up, offer. ¹¹ αἰνέω, praise.